

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SAĞLANMASINDA
DEVLETİN POZİTİF YÜKÜMLÜLÜĞÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zühal ÇETİNTAŞ DİNKÇİ

**Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Hukuku
Enstitü Bilim Dalı: Kamu Hukuku**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kemal ŞAHİN

ARALIK-2014

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SAĞLANMASINDA
DEVLETİN POZİTİF YÜKÜMLÜLÜĞÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zühal ÇETİNTAŞ DİNKÇİ (137211065)

**Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Hukuku
Enstitü Bilim Dalı: Kamu Hukuku**

Bu tez/.... / 2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oyçokluğu/oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Kabul

Red

Düzeltme

Jüri Üyesi

Kabul

Red

Düzeltme

Jüri Üyesi

Kabul

Red

Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

27.11.2014

Zühal ÇETİNTAŞ DİNKCI

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	i
ÖZET	iii
SUMMARY	iv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TEMEL KAVRAMLAR VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KAPSAMI 3	3
1.1. Basın Hukukuna Ait Kimi Temel Kavramlar	3
1.1.1. Basın.....	3
1.1.2. Basılmış Eser	4
1.1.3. Yayım	5
1.1.4. Medya.....	6
1.1.5. Basın Özgürlüğü Kavramı	6
1.2. Tarihçe	9
1.3. Basın Özgürlüğünün İçeriği	11
1.3.1. Genel.....	11
1.3.2. Bilgi Edinme Hakkı	11
1.3.3. Yayma Hakkı.....	14
1.3.4. Haber, Düşünce ve Bilgileri Yorumlama ve Eleştirme Hakkı.....	15
1.3.5. Eser Yaratma Hakkı.....	19
BÖLÜM 2: BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN NORM ALANINI PEKİŞTİREN GÜVENCELER	20
2.1. 1982 Anayasasında Basın Özgürlüğü	20
2.1.1. Basının Sansür Edilememesi	22
2.1.2. Basımevi Kurmanın İzin Alma ve Mali Teminat Şartına Bağlanamaması ...	24
2.1.3. Basımevi ve Eklentilerine El konulamaması.....	25
2.1.4. Süreli ve Süresiz Yayınların Zapt ve Müsaderesi.....	26
2.1.5. Basılmış Eserlerin Dağıtımının Önlenmesi ve Toplatılması	32
2.1.6. Düzeltme ve Cevap Hakkının Ancak Belli Durumda Tanınması.....	34
2.1.7. Süreli Yayınların Kapatılması	36

2.2. Devletin Pozitif Edim Yükümlülüğü	38
BÖLÜM 3: BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLARI	44
3.1. Basın Özgürlüğünün Başka Temel Haklarla Çatıştığı Yerde Sınırlanması	44
3.1.1. Başkalarının Şöhret ve Haklarının Korunması	47
3.2. Basın Özgürlüğünün Diğer Önemli Çıkarlar Uyarınca Sınırlanması	61
3.2.1. Devletin ve Kamusal Menfaatlerin Korunması	61
3.2.2. Genel Ahlakın Korunması ve Müstehcenlik	67
SONUÇ	69
KAYNAKÇA	72
ÖZGEÇMİŞ	79

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.	: Aktaran
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
A. Ü.	: Ankara Üniversitesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BasK.	: Basın Kanunu
Bkz.	: Bakınız
Bsk.	: Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
E.	: Esas Numarası
E.T.	: Erişim Tarihi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
İ. Ü.	: İstanbul Üniversitesi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
Ltd.	: Limited

md.	: Madde
Par.	: Paragraf
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK.	: Türk Ceza Kanunu
Vd.	: Ve devamı
Yrg.	: Yargıtay

ÖZET

Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Basın Özgürlüğünün Sağlanmasında Devletin Pozitif Yükümlülüğü
Tezin Yazarı: Zühal ÇETİNTAŞ DİNKÇİ Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kemal ŞAHİN
Kabul Tarihi: 15/12/2014 Sayfa Sayısı: 88
Anabilimdalı: Kamu Hukuku Bilimdalı: Kamu Hukuku
<p>Bugünkü şeklini alıncaya kadar basın pek çok etkiye maruz kalmıştır. Basının geliştiği tarihsel süreç içerisinde anlaşılmıştır ki, basın özgür bir toplumun en temel esaslarından biri olduğu kadar bireysel özgürlüklerimizin korunması için de vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Öte yandan, bu süreçte özgür toplumlar tarafından, basın özgürlüğünün korunmasında basına atfedilen sorumlulukların yanında hükümetlere yüklenmesi gereken mükellefiyetlerin bulunduğu konusunda bir mutabakat oluşmuştur. Bu çalışma, basın özgürlüğünün korunmasında ve gerçekleştirilmesinde devletin rolünü ve yükümlülüklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Basın özgürlüğünün sağlanmasında hükümetin rolü iki türdür: Birincisi, negatif yükümlülüktür ki devletin, basının hak ve özgürlüklerine müdahale etmemesi anlamına gelir. İkincisi, pozitif yükümlülüktür ki devletin özgürlüğün mümkün olduğunca en iyi şekilde gerçekleşebileceği bir ortamı oluşturması anlamına gelir. Aslında, basın özgürlüğünün gerçekleştirilebilmesi hükümetin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmesiyle çok sıkı bir ilişki içindedir. Bu çalışmada, basın özgürlüğünün gerçekleştirilmesi bakımından devletin her iki tip yükümlülüğünün de birbirinden ayrılmasının mümkün olmadığı ortaya konulmaktadır.</p>
Anahtar Kelimeler: Basın, Basın Özgürlüğü, Basın Özgürlüğünü Sağlamada Devletin Pozitif Yükümlülüğü.

SUMMARY

University of Yalova, Insitute of Social Sciences, Master Thesis Summary

Thesis Title: The Positive Obligation Of The State İn Ensuring The Press Freedom	
Thesis Author: Zühal ÇETİNTAŞ DİNKÇİ Advisor: Assist.. Prof. Dr. Kemal ŞAHİN	
Date of Acceptance: 15/12/2014	Total Number of Pages: 88
Department: Public Law	Field of Study: Public Law
<p>Press has been subject to many effects which have given the form it has today. During the historical process in which the press has been developed it is well understood that an independent press is essential for the protection of our individual freedoms, as well as that the freedom of the press is one of the fundamental pillars of a free society. On the other hand, in this process there agreed on by free societies not only the responsibilities to be attributed to the press but also the obligations to be undertaken by the governments for the protection of freedom of the press. This study is aimed to explore the role and the obligations of the state in the protection and the realisation of the freedom of the press. Thus the government's role in ensuring the freedom of the press is twofold: One is the negative obligation of the state which means the State's abstention from interference with the rights and freedoms of the press. The second is the positive obligation of the state which means that the government should create an environment in which the freedom can be realised as far as possible. Indeed, the realisation of the freedom of the press is strongly tied up with the positive obligations to be undertaken by the governments. In this study, it will be explored that these two obligations cannot be separated from each other in the realisation of the freedom of the press.</p>	
Keywords: Press, Press Freedom, The Positive Obligation of The State in Ensuring The Press Freedom.	

GİRİŞ

İnsan merak eder, sorar, araştırır. İnsan tabiatı gereği gerçeği öğrenip buna ulaşabilmeyi ister. Basın tarihsel süreçte bu gerçeğe ulaşabilme isteğinin bir sonucu olarak gelişimini sürdürmüş ve günümüzdeki modern halini almıştır.

Basın, vatandaşların öğrenmek ve bilmek haklarını gerçekleştiren, bu konudaki ihtiyaçları cevaplayan bir araç olarak, belirli bir fonksiyon görmektedir. Basının, çağımızdaki görevi, toplumda yaşayan kişilerin belirli bir hakkını somutlaştırma, gerçekleştirme görevidir. Basın, söz konusu görevi yerine getirirken, belirli düşünceleri açıklama fonksiyonunu gerçekleştirmektedir. Bu açıdan, düşüncenin basın yoluyla açıklanması, vatandaşların öğrenme, bilme haklarına cevap verirken, basının kendisi de bir hakkı kullanmaktadır¹. Anayasal güvence altına alınmış olan basın özgürlüğü bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Basın en eski ve en etkili kitle iletişim aracı olagelmiştir. Geçirilen sürecin ardından gelen bu noktada basının önemi herkesçe kabul edilmiştir.

Hiç şüphesiz, radyo ve televizyon da çok önemli kitle iletişim araçları olarak meydana çıkmış bulunmaktadır. Fakat basın, önem ve gücünden fazla bir şey kaybetmemiştir. Bir bakıma diyebiliriz ki, yalnız demokratik ülkelerde değil, demokrasiye aykırı rejimlerle idare edilen ülkelerde de basının önemi açıktır: totaliter rejimlerde de kitle iletişimi gereksinimini karşılamak zorunluluğu vardır; rejimin devamını sağlamak için kamuoyunu kendi yanına çekmeye çalışmak en kolay yoldur².

İlk Anayasamız olan 1876 Anayasası'ndan itibaren, tüm anayasalarımızda basın özgürlüğüne ilişkin düzenlemeler yer almıştır. 1982 Anayasası da 28 ve devamı maddelerinde basın özgürlüğünü düzenlemiştir.

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak basın da bir takım etkilere maruz kalmıştır. Özellikle çağımızda kitle iletişimindeki hız, her habere ve bilgiye çabucak ve kolaylıkla

¹ ÖZEK, Çetin, **Türk Basın Hukuku**, Fakülteler matbaası, İstanbul, 1978, s.3

² DÖNMEZER, Sulhi; BAYRAKTAR, Köksal, **Basın Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 41.

ulaşabilme gibi etmenler basını bu etkilere açık hale getirmiştir. Bunun sonucu olarak Basın Özgürlüğü'nün devlet tarafından sağlanması ve korunması zorunlu hale gelmiştir.

Basın özgürlüğüyle alakalı genel açıklamalara da yer verilen bu çalışmada yukarda bahsedilen, basın özgürlüğü'nün devlet tarafından sağlanması ve korunması yani devletin bu alandaki pozitif yükümlülüğü üzerinde durulacaktır. Bu amaçla ilk bölümde Basın ve basın özgürlüğüyle alakalı genel kavramlar üzerinde durularak ve Anayasal bağlamda basın özgürlüğü'nün içeriğiyle ilgili açıklamalar yapılarak çalışmada kullanılacak bu kavramların anlaşılır olması amaçlanmıştır.

İkinci bölümde basın özgürlüğü'nün norm alanını pekiştiren güvenceler başlığı altında ise, basın özgürlüğü'nün Anayasa ve diğer yasalarımızdaki düzenlenişi, bu düzenlemelerin sağladığı güvenceleri ve uygulama alanları gibi konular üzerinde durularak basın özgürlüğü'nün pozitif hukukta ne şekilde yer aldığı üzerinde durulacaktır.

Üçüncü bölümde ise basın özgürlüğü'nün sınırları üzerinde durulacaktır. Buna göre basın özgürlüğü sınırsız ve kontrolsüz bir özgürlük değil, belli bir çerçevesi ve sınırları olan bir özgürlüktür. Basının haber verme ve kamuoyu oluşturma gibi önemli görevlerinin olması özgürlüğü'nün başboş ve sınırsız olabileceği anlamına gelmeyecektir. Bu anlamda basının hangi koşullarda sınırlandırılacağı da mutlaka kanuni düzenlemelerle sağlanmalıdır. İlgili bölümde bu düzenlemelerin neler olduğu üzerine bir çalışma yapılacaktır.

BÖLÜM 1: TEMEL KAVRAMLAR VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KAPSAMI

1.1. Basın Hukukuna Ait Kimi Temel Kavramlar

Basın Özgürlüğünün içeriğine girilmeden önce bazı temel kavramları açıklamaya gerek vardır. Zira Basın hukukuna ait kimi kavramlar birbirleriyle karıştırılmakta ve bu nedenle yanlış anlamlarda birbirleri yerine kullanılmaktadır. Bu nedenle bu başlık altında basın hukukuna özgü bir takım kavramlar tanıtılacaktır.

1.1.1. Basın

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “basın”, “gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü, matbuat” olarak tanımlanmaktadır. Arapça kökenli bir olan “matbuat” sözcüğünün ise karşılığının bugün kullandığımız “basın” olduğu görülmektedir.³ Osmanlıca “matbuat” ise, arapça “tab” kökünden gelmekte olup bugün kullanılan basın sözcüğünün etimolojik yapısı ile birebir uyum içerisinde⁴.

Basın kelimesinin İngilizce karşılığı olan “press”, kararlı biçimde / sıkıca (steady) baskı uygulama (exert pressure/force) anlamında olup, aslında Osmanlıca kullanılan matbuat ve bugün kullandığımız basın sözcükleriyle aynı yapıya sahiptir⁵.

Terminolojik olarak ise haberleri, bilgileri ve düşünceleri toplama, değerlendirme ve bunları yazı, çizgi ve resim gibi şekiller aracılığıyla basılı ve yazılı hale getirmek suretiyle üçüncü kişilere ulaştırmaya yarayan vasıtalara basın denir⁶. Bu anlamda basın kavramı düşüncelerin basılmış eserlerle yazılı olarak kamuoyuna açıklandığı kitle iletişim aracıdır şeklinde tanımlanabilir⁷. Bu tanımlar bize basının ne olduğunu ve yaptığı görevi açıklamaktadır. Buna göre basının görevi vatandaşların öğrenmek ve bilmek haklarını gerçekleştirmek, bu konudaki ihtiyaçları cevaplamaktır ve bu görevini haberleri vermek, yorumlamak, incelemek, eleştirmek gibi bazı

³ Bkz. TDK Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=BASIN (Çevrimiçi: 05.03.2014).

⁴ “matbuat” sözcüğü için bkz. Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, İstanbul, Aydın Kitabevi, 2009.

⁵ Bkz. <http://www.thefreedictionary.com/press>

⁶ BELLİ, Doğan Bülent, **Basın Yolu İle Kişilik Hakkına Saldırılardan Doğan Hukuki Sorumluluk**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2008, s.52.

⁷ KILIÇOĞLU, Ahmet, **Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılardan Hukuksal Sorumluluk**, 2. bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1993, s. 17.

faaliyetleri yaparak gerçekleştirir⁸. Bunun yanında yüzyıllar boyunca sadece gazete ve dergiler tarafından yürütülen basının haber verme fonksiyonu, basına özgü bir faaliyet olmaktan çıkmış ve bu fonksiyon radyo, televizyon ve internet gibi diğer kitle iletişim araçları tarafından da gerçekleştirilebilir hale gelmiştir⁹.

1.1.2. Basılmış Eser

5187 sayılı Basın Kanununun 2. maddesine göre basılmış eser; yayımlanmak üzere her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınlarıdır. Bu tanımdan anlaşılan, basılmış eserden bahsedebilmek için yazı, resim ve benzeri eserlerin bulunması, yayımlanmak üzere basılmış olması, her türlü basım araçları ile basılmış ya da diğer araçlarla çoğaltılmış olması gerekir. Bunun yanında haber ajansı yayınlarına da ayrıca değinilmiştir.

Bir eserin basılmış eser sayılabilmesi için bir takım koşulların varlığı şarttır. Bunlar; eserde düşünsel içeriğin bulunması, maddi varlık, çoğaltma gibi unsurlardır¹⁰. Düşüncelerin açıklanması için araç olarak en çok yazı kullanılmaktadır. Yazının varlığı için okunabilir veya anlaşılabilir nitelikte olması yeterli olup, yazının imla kurallarına uygun olması, hatasız olması veya halen kullanılmayan harflerden oluşması durumunda dahi yazılan yazılardan oluşan eserler basılmış eser sayılır. Ayrıca kullanılan dilinde bir önemi yoktur. Resim ise eğer bir fikri içerik barındırıyorsa basılmış eser sayılabilir. Bu açıdan geometrik desenler vs. basılmış eser sayılmaz¹¹. İnternetteki sayfalar basılmaları durumunda maddi varlık koşulu yönünden basılmış eser sayılır¹².

Diğer koşul olan çoğaltmanın söz konusu olabilmesi için çoğaltılan maddi bir şeyin varlığı gerekir. Çoğaltmadan bahsetmek için illaki yüksek miktarlarda baskı akla gelmemeli. Bir eser, eğer koşulları sağlıyorsa, bir tane dahi basılmış olsa burada çoğaltma unsuru sağlanmıştır. Kanunda geçen “her türlü basım araçları” ifadesiyle çoğaltmayı gerçekleştiren her türlü fenni araç kastedilmiştir¹³. Baskı işlemlerinde basılacak madde olarak akla ilk kağıt gelse de metal, tahta gibi materyallerde basımda

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZEK, **Basın Hukuku**, s. 3-7.

⁹ DÖNMEZER, Sulhi, **Basın ve Hukuku**, Genişletilmiş ve Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976, s. 15.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. İÇEL, Kayıhan / ÜNVER, Yener, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2009

¹¹ BELLİ, **Basın Yolu...**, s.54.

¹² İÇEL / ÜNVER, **Kitle Haberleşme Hukuku**, s.123.

¹³ BELLİ, **Basın Yolu...**, s.55.

kullanılabilir. Ayrıca çoğaltma işlemi Basın Kanununda sayılan araçlarla yapılmamışsa eser, diğer koşulları sağlamış olsa dahi basılmış eser kapsamına girmez.

Tüm bunların yanında BasK. 2. Maddesinde basılmış eserin yayımlanmak üzere basım aletleriyle basılan ve çoğaltılan eser olduğunu belirtirken, basılmış eserin ancak yayımlanmak amacıyla basılan eser olabileceğini kastetmiştir. Böylece yayım aracı olmaksızın bir eserin basım araçları ile basılması ve çoğaltılması BasK. anlamında o esere basılmış eser niteliği vermez¹⁴. Yani ortada yayımlanma kastı bulunmadan hazırlanmış bulunan bir eserin BasK. anlamında basılmış eser kabul edilmeyecek olması, bu esere bağlı olarak ortaya çıkması olası hukuki sorunların farklı bir boyuta girmesi anlamına da gelir¹⁵. Bunun yanında kanun koyucu basılmış eserde yayımlama kastının olmasını yeterli saymış ayrıca yayımlanmasını zorunlu görmemiştir¹⁶.

1.1.3. Yayım

Yayım, basılmış eserin kamunun bilgisine sunulmasıdır¹⁷. Yayımın gerçekleşmesi için basılmış eserin muhataplarına ulaştırılması, bir şekilde bu kişilerin basılmış eserin içeriğinden haber alabilecek duruma gelmeleri anlaşılır. Basılmış eserin muhatapların ulaşabilecekleri duruma getirilmesine yayımlama denir¹⁸.

İçel/Ünver'e göre, basın hukuku yönünden yayımın konusunu oluşturan basılmış eserlerin maddi varlığı, yani cismi, yayım kavramı bakımından önem arz etmektedir. Basılmış eserler düşünsel içerikten ibaret olmadığından, yayım faaliyeti bakımından basılmış eserin sadece düşünsel içeriği değil maddi varlığı da önemlidir. Bu nedenle basın hukuku alanında yayım denildiğinde, muhatapların basılmış esere, yani cisimleştirilmiş düşünceye ulaşabilmelerinin sağlanması anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle basılmış bir eserin, muhataplarına cismen ulaştırılmayıp, sadece düşünsel içeriğinin okunması veya ezbere açıklanması, basın hukuku açısından yayımın gerçekleşmesi için yeterli görülmez. Bu açıdan basılmış eserin düşünsel içeriğinin yanında maddi varlığının da muhataplarına ulaştırılmasını sağlayan basın hukuku anlamında yayım şekillerini dağıtılma, gösterilme ve asılma faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu nedenle dinletilme faaliyeti basılmış eserin düşünsel içeriğinin yanında maddi

¹⁴ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s.739.

¹⁵ ÇOLAK, Nusret İlker, **Kitle İletişim Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 51.

¹⁶ ÇOLAK, **Kitle İletişim...**, s.51.

¹⁷ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s.531.

¹⁸ ÇOLAK, **Kitle İletişim**, s.52.

varlığının da muhataplarına ulaştırılmasına olanak sağlamadığı için basın hukuku anlamında yayım faaliyetinin gerçekleşmesini sağlamamaktadır¹⁹.

1.1.4. Medya

İngilizce “mass communication” kavramının çevirisi olarak dilimize giren “kitle iletişimi” ise kitle iletişim araçları adı verilen gazete, dergi, kitap gibi basılı yayımlar; radyo ve televizyon gibi elektromanyetik olarak çalışan araçlar ile sinema filmleri, plak, ses ve görüntü bantları (video), ses ve görüntü diskleri, bilgisayar ve internet ile yapılan her türlü yayımı kapsayan bir kavramdır. Kitle iletişimi bir başka yaklaşımla şöyle tanımlanabilir: “Kitle iletişimi, kaynak kesimin, paylaşma ve ilişkilendirme amacı ile, bilgi, düşünce, duygu, tutum ve kanıları alıcı kesim durumundaki büyük ve dağınık bir kitleye, kitle iletişimi gerçekleştirmek üzere geliştirilmiş araçlarla iletilmesi sürecidir²⁰.”

1.1.5. Basın Özgürlüğü Kavramı

Basın özgürlüğü, kısaca, düşüncelerin basılmış eserler yoluyla açıklanması özgürlüğüdür²¹. Özgürlükler, kişiye insan olması nedeniyle tanınan ve ondan ayrılamayan değerlerdir. Bir kişinin hukuk düzeninin çizdiği sınırlar içinde yaşamını özgür ve korkusuzca sürdürmesi, dilediği yerde oturması, yerini değiştirmesi, gezmesi, dilediği gibi düşünmesi, inanması, toplanması, düşünce ve görüşlerini açıklaması, özgürce ekonomik girişimlerde bulunabilmesi, aile sahibi olabilmesi gibi durumların hepsi özgürlüğün birer yansımasıdır²².

Genel manada basın özgürlüğü dendiğinde akla ilk gelen gazetelerdir. Ancak basın özgürlüğü tüm kitle iletişim faaliyetlerini kapsar²³.

Basın özgürlüğünün sağlamış olduğu güvence, bu özgürlüğü doğrudan kullanan basın organlarının ve basın mensuplarının yanı sıra toplum bireylerini de çok yakından ilgilendirmektedir²⁴. Anayasa Mahkemesi de vermiş olduğu bir kararında, “*basın özgürlüğü, yalnız bu alanda çalışanlar yönünden değil, herkes için geçerli ve yaşamsal*

¹⁹ İÇEL / ÜNVER, **Kitle Haberleşme Hukuku**, s. 128.129.

²⁰ ZILLIOĞLU, Merih, **İletişim Bilgisi**, 8. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayın No: 739, Eskisehir,2003, s.2.

²¹ KILIÇOĞLU, M. Ahmet, **Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarından Hukuksal Sorumluluk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 172

²² ZEVLİLİLER, Aydın / ACABEY, M. Beşir / GÖKYAYLA, K. Emre, **Medeni Hukuk**, 5. Baskı, s. 428.

²³ ÇOLAK, **Kitle İletişim**, s.33.

²⁴ YÜZER, **1982 Anayasası'nda...**, s. 175.

bir özgürlüktür.” ifadelerine yer vererek basın özgürlüğünün belirli bir sektöre ait olmadığını, bütün vatandaşların sahip olması gereken bir özgürlük olduğunu vurgulamıştır²⁵.

Çağdaş demokratik sistemlerin ortak özelliklerinden biri, ülke vatandaşlarının devlet yaşantısında gerçekleşen olayları öğrenme ve bilme hakkına sahip olmalarıdır. Açıklık rejimi olarak kabul edilen demokratik sistemlerde, devlet güvenliği ile ilgili sınırlar hariç, kişilerin günlük hayatın sorunları ile ilgili her konuda bilgi sahibi olmaları, öğrendikleri konularda yorum, inceleme ve eleştirilerde bulunmaları doğal haklarıdır²⁶. Kişilerin bu haklarını kullanabilmeleri, her şeyden önce olayların kendilerine duyurulmasını gerektirir. Bu bağlamda, kitle haberleşme araçlarının hem siyasal hem de sosyal hayatı etkileme güçleri nedeniyle vazgeçilmez bir değer taşıdıkları kabul edilir²⁷. Ancak bahsettiğimiz önemnin yanında basın özgürlüğü sınırsız da olamaz. Zira BasK 3. Maddesi “*Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlandırılabilir*”²⁸.” diyerek bu sınırı çizmiştir. Basın özgürlüğünün tanınmasının esasını, basının kamu görevi icra etmesi teşkil eder. Basına kamu görevi yapması sebebiyle tanınan bu özgürlüğün her özgürlükte olduğu gibi Anayasa ve kanunlarla çizilmiş belli bir sınırı vardır. Zira bütün özgürlüklerde olduğu gibi basın özgürlüğünün de kötüye kullanılması ihtimali daima mevcuttur. Hatta basın özgürlüğünün kötüye kullanılması ihtimali diğerlerine göre daha yüksektir. Kaldı ki, basının toplum üzerindeki etkinliği dikkate alındığında, sınırlama yapmanın zarureti inkar edilemez. Ancak basına getirilen sınırlama konusunda son derece dikkatli olmak gerekir. Aksi halde güç ve iktidar sahiplerinin sahip oldukları

²⁵ AYMK, T. 23.10.1997, E. 1997/19, K. 1997/66. (Çevrimiçi) www.anayasa.gov.tr/Kararlar/KararlarBilgiBankasi/, (05.05.2014).

²⁶ ÖNGÖREN, Gürsel, **Televizyon Ve Radyoda Kişilik Hakkına Saldırlara Karşı Hukuki Başvuru Yolları**, İstanbul, 1996, s.18.

²⁷ ÖNGÖREN, **Televizyon Ve Radyo...**, s.18.

²⁸ <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5187.html> , E.T. 01.03.2014.

yetki ve görevleri kişiler ve toplumun aleyhine kötüye kullanmaları ihtimali de daima söz konusu olur²⁹.

Basın özgürlüğü ifade özgürlüğüyle yakından alakalıdır. Zira basın özgürlüğü ifade özgürlüğünün bir sonucudur ve daha yeni bir kavramdır. Kişinin sahip olduğu ifade, yazının ve matbaanın icadıyla yepyeni bir araç ve olanak kazanmıştır. Basılı yayının düşüncenin açıklanmasına ve yayılmasına sağladığı genişlik ve güç, genel nitelikteki ifade özgürlüğünün yanında basın özgürlüğü kavramının doğmasına yol açmıştır³⁰. Her ne kadar söz konusu özgürlüklerin kaynağını ifade özgürlüğü oluştursa da, bu özgürlük çeşitlerinin her birinin, kendine özgü yapıları ve sorunları vardır. Bu nedenle basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü ayrı maddelerde ve birbirlerinden farklı şekilde düzenlenmeleri gerekmektedir. Bu durum teknik ve yapısal zorunlulukların yanında, farklı fonksiyonları ifa etmelerinden de kaynaklanmaktadır³¹.

İfade özgürlüğü ile basın özgürlüğü arasında bir ayırım yapmak ve dolayısıyla da basının ifade özgürlüğüne, geriye kalanların ifade özgürlüğüne göre daha yüksek düzeyde bir koruma sağlamak, ifade özgürlüğünün bir insan hakkı olmasıyla ilgili bir konu değildir. Daha ziyade, ifade özgürlüğünün kurumsal bir sistem olarak farklı yönlerinin dikkate alınmasıyla varılan bir sonuçtur. Basın özgürlüğünden ayrıca söz edilmiş olması, basının sansür edilmesine karşı bir ek güvence niteliği taşımaktadır. Düşüncelerin basın yoluyla ifade edilmesinin özel olarak güvenceye alınmış olduğuna vurgu yapmak içindir³².

Devletin pozitif edim yükümlülüğü açısından bakıldığında ise demokratik bir toplumdaki yeri ve önemi açısından basın özgürlüğünün etkin bir biçimde korunabilmesi ve etkin bir ifade özgürlüğü sisteminin kurulabilmesi için devletin pozitif edim yükümlülüğünün bulunduğu savunulabilir. Bu yükümlülüğün sonucu olarak devletin, basına bir takım ayrıcalıkları sunması gerekebilir³³.

²⁹ BELLİ, **Basın Yolu...**, s.61.

³⁰ GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, **Haberleşme Hukuku**, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:292, Ankara, 1970, s.6.

³¹ SUNAY, Reyhan, **Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları**, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, Ankara, 2001, s.129.

³² Ayrıntılı bilgi için bkz. ŞAHİN, Kemal, **İnsan Hakları Ve Özgürlük Boyutuyla İfade Özgürlüğü (Gerekçeleri ve Sınırları)**, 12 Levha Yayınları, İstanbul, 2009, s. 150-151.

³³ ŞAHİN, **İfade Özgürlüğü**, s. 154.

1.2. Tarihçe

Bugün hayatımızın çok önemli bir parçasını oluşturan basının kökleri oldukça eski zamanlara dayanmaktadır.

Basının ortaya çıkışına neden olan gelişmelerin temelinde ticari kaygılar bulunmaktadır. İnsanlığın hayatına haber mektupları ile giren basın zamanla yaygınlık kazanmaya başlamıştır. “Haber mektuplarının 12-13 yüzyıllarda önemli bir ticaret merkezi olan Venedik’te doğduğu sanılmaktadır. Bundan sonra ticaretin gelişmesiyle birlikte tüm Avrupa genelinde görülmeye başlamışlardır³⁴.

Batı Avrupa kültürünün kaynağını oluşturan Yunan ve Roma uygarlığı incelendiğinde kitapçılık sanatının bu kültürlerin ögesi durumunda bulunduğu görülür. Gerçekten eski zamanların Atina, İskenderiye ve Roma kentleri kitapçılık sanatının merkezleri olmuşlardır. Bu çağların en önemli fikir yapıtları arasında bulunan “Homer’in Destanları”, “Sofokles’in Dramları”, “Safonun Şiirleri”, “Platon’un Yazıları” ve “Çiçero’nun Söylevleri” çoğaltılarak dağıtılabilmektedir. Bu dönemde, çoğaltma için el yazısından yararlanıldığı ve çoğunlukla esirlerden oluşan yazıcıların kendilerine aynı anda dikte ettirilen bir eserin bin kadar nüshasını meydana getirebildikleri söylenmektedir³⁵. Yine bu dönemde Sezar’ın emri ile ilk Devlet Kütüphanesinin kurulduğu ve *Acta Senatus*, *Acta Publica* ve *Acta Urbis* adlarında resmi gazeteye benzeyen bültenlerin yayımlandığı bilinmektedir. Bundan başka, aynı dönemde önemli olayları halka duyurabilmek için *Acta Diurna* adı verilen duvar ilanlarından yararlanıldığı, bu ilanların yüzlerce yazıcı tarafından çoğaltılarak bütün imparatorluğa dağıtıldığı tarihçiler tarafından saptanmıştır³⁶.

1400lü yılların ortalarında Johannes Guttenberg tarafından matbaanın icat edilip geliştirilmesiyle yeni bir dönem başlamıştır. Yazılı eserlerin çoğaltılması kolaylaşmış ve el yazısı ile çoğaltma sonucu sadece belli kesimlerin ulaşabildiği eserler herkese ulaşmaya başlamıştır. Bununla birlikte, tahta kesikleriyle yapılan baskıların tarihi konusunda halen bir tartışmanın olduğu görülmektedir³⁷.

³⁴ GEZGİN, Suat, **Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basımının Kısa Tarihsel Perspektifi**, İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 18, 2003, s.14.

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. İÇEL, ÜNVER, **Kitle Haberleşme...**, s.107, Dipnot:1.

³⁶ İÇEL / ÜNVER, **Kitle Haberleşme...**, s.107.

³⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Printing_press (çevrimiçi, 05.05.2014).

Matbaanın icadı insanlık tarihi bakımından çok önemli bir devrim olarak kabul edilmektedir. Bu icat, iletişimi pek çok açılardan etkilemiştir. Öncelikle, matbaadan önce kitapların, haritaların vs. çoğaltılması yalnızca el yazısı ile mümkün olduğundan oldukça zahmetli ve pahalı bir işti. Bu nedenle de bilgi paylaşımı çok zor gerçekleşmekteydi. Bilgi paylaşımının hızlanması ve ucuzlaması bilim ve teknolojik gelişmeye çok büyük bir katkı sağlamıştır³⁸.

Matbaanın icadı aynı zamanda dönemsel yayınlara da olanak sağlamıştır. Daha sonraları belirli olay ile ilgili broşür türü yayınlar başlamış ve 1605'te Anvers'te ilk gazete yayın hayatına atılmıştır³⁹.

Osmanlı Devleti bütün bu gelişmeleri geriden takip etmiştir. İlk matbaa 1729 yılında İstanbul'da İbrahim Müteferrika tarafından kurulmuştur. Ancak ilk gazetenin yayınlanmasına ilişkin olarak farklı bilgiler bulunmaktadır. Genellikle ilk gazetenin Sultan II. Mahmut'un Reformlarından biri olarak 1831'de yayınlanan Takvim-i Vekayi olduğu kabul edilir. Bu haftalık gazete bir çeşit resmi gazetedir. Bununla birlikte ilk gazetenin 1828'de Mısır'da yayınlanan Vakayi-i Mısır olduğu ileri sürülmüştür. 1860 yılında ise ilk özel gazete olan Tercüman-ı Ahval yayınlanmaya başlanmıştır⁴⁰.

Basının tarih boyunca gelişmesi bazı kavramları da beraberinde getirmiştir. İnsanların haber alma ve iletişimde bulunma gibi faaliyetleri sonucu gelişen basın zaman içinde önemli bir güç haline gelmiştir. Özellikle kamuoyu oluşturma noktasındaki gücünden dolayı birçok iktidar tarafından kontrol edilmeye ve tekelleştirilmeye çalışılmıştır. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan bu tarz olaylar Basın Özgürlüğü kavramının ortaya çıkmasını zaruri hale getirmiştir. Böylece Basın Özgürlüğü demokratik toplumlarda demokrasinin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş, basının geniş toplumlara baskı/etki altında kalmadan özgürce ulaşması sağlanmaya çalışılmıştır.

³⁸ Welch, Laurel / Killeen, Maura / Davidson, Benjamin, "The Printing Press", Inventions That Changed History, An Electronic Book on the History of Technology Written by the Class of 2010, Massachusetts Academy of Mathematics and Science, at: <http://www.scientiareview.org/pdfs/126.pdf> (çevrimiçi, 03.05.2014).

³⁹ ÇANKAYA, Özden / BATUR YAMANER, Melike, **Kitle İletişim Özgürlüğü**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s.104.

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. ÇANKAYA / BATUR YAMANER, **Kitle İletişim...**, s.104-107.

1.3. Basın Özgürlüğünün İçeriği

1.3.1. Genel

Dönmezer'e göre basın özgürlüğünü oluşturan haklar; haberleri, fikir ve düşünceleri bilmek, bunlara ulaşmak ve bunları toplamak hakkı; haber, fikir, düşünce ve kanaatleri yorumlamak ve analiz edebilmek eleştirebilmek hakkı; haber, fikir, düşünce ve kanaatleri tabedebilmek, basılmış eserleri dağıtabilmek hakkından ibarettir⁴¹. Çetin Özek ise basın özgürlüğünü ifade özgürlüğü kapsamında ele almış ve sayılan haklar dışında birde eser yaratma Hakkını eklemiştir⁴². Nitekim Bask. md.3 "*Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir.*" diyerek bu görüşü benimsemiştir.

Bu çalışmada basın özgürlüğünün içeriği Basın Kanunu'nun belirlediği şartlar çerçevesinde incelenecektir.

1.3.2. Bilgi Edinme Hakkı

Bu hak, basının haber, düşünce ve fikirleri serbestçe toplama hakkını ifade eder. Haber, düşünce ve bilgilere ulaşma hakkının bir anlam ifade edebilmesi; haber, düşünce ve bilgi kaynaklarının çeşitliliğine ve onlara ulaşma kanallarının açık olmasına bağlıdır. Bu noktada basının en önemli haber kaynağını esas itibarıyla devlet kurumları oluşturmaktadırlar. Çünkü devlet, bireyleri doğrudan ilgilendiren çok geniş oranda idarî ve siyasî bilgilere ve belgelere sahiptir⁴³.

Devlet işlerinin yeterli şeffaflıkta olmaması yani işlerin devamlı surette kamudan gizlenmesi demokrasiyi tehdit eder.

Bir demokraside vatandaşlar kamusal mecburiyetlerin meydana getirdiği bazı sınırlamalar dışında kamu işlerinin idaresini incelemek hakkına sahiptirler⁴⁴. Bundan dolayı kişilere bilgi edinme hakkı tanınmıştır. Bilgi edinme hakkı, bireylerin devlet kurum ve kuruluşlarının görevlerinden dolayı sahip oldukları bilgilere ulaşabilme hakkıdır. Vatandaşlar kendileriyle doğrudan ilgili olsun veya olmasın, merak ettikleri herhangi bir bilgiyi elde edebilirler. Bu sayede kamu kurum ve kuruluşları şeffaflaşır ve bilgi demokratikleşir. Bireyler bu şekilde yönetime dahil olurlar. TBMM tarafından

⁴¹ DÖNMEZER, *Basın ve Hukuku*, s.94.

⁴² ÖZEK, *Basın Hukuku*, s.36.

⁴³ SUNAY, *Avrupa Sözleşmesinde...*, s.146.

⁴⁴ BÜLBÜL, A. Rıdvan, *İletişim ve Etik*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.24.

2003 te kabul edilen 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 1. Maddesi yukarıdaki açıklamaların doğrultusundadır. *"Bu Kanunun amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir"* Aynı kanunun 4. Maddesinde ise; *"Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir."* İfadesi yer almaktadır.

Haberlere, düşüncelere ve bilgilere ulaşma hakkı ile yakından ilgili olan bir başka hak da *"gazetecilerin haber kaynaklarının korunması"* hakkıdır. Basın özgürlüğünün özgün bir yönünü oluşturan gazetecilerin haber kaynaklarının korunması, gazetecilerin olduğu kadar basının da özgürce çalışabilmesinin en önemli koşullarından biridir. Böyle bir koruma olmadığı takdirde, kaynaklar, kamu yararına olan konularda kamuyu bilgilendirmek konusunda basına yardımcı olmaktan kaçınabileceklerdir⁴⁵.

5187 sayılı yasa bu konuyla ilgili 12. Maddesinde bir yenilik getirmiştir. Buna göre Süreli bir yayın sahibinin, sorumlu müdürün ya da eser sahibinin her türlü haber kaynağını açıklamaya ve tanıklık yapmaya zorlanamayacağı belirtilmiştir. Haberin kaynağı bilgi ve belge de olsa tanıklığa ya da haber kaynağını açıklamaya zorlanamaz.

Maddenin gerekçesinde, 5680 sayılı kanunun 15. Maddesinde yer alan haber kaynağını açıklamama hakkı, haber kaynaklarının gizliliğinin basın özgürlüğü yönünden taşıdığı önem göz önüne alınarak uygulamada doğabilecek tereddütleri gidermek amacıyla yalnızca eser sahibiyle sınırlı olarak değil, yayın sahibini, sorumlu müdürü ve yardımcısını da kapsayacak şekilde ve ayrı bir madde halinde düzenlenmiştir. Ayrıca bu kişilere haber kaynağıyla ilgili olarak tanıklıktan çekilme hakkı tanınmıştır şeklinde açıklanmıştır. Bu konu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin konuyla ilgili içtihadı ile de uyumludur⁴⁶.

AİHM'in **Goodwin** kararı haber kaynağını açıklamama hakkıyla ilgili içtihadı bir karar niteliğindedir. Söz konusu karar "The Engineer" adlı yayında gazeteci olarak çalışan William Goodwin'in İngiltere'ye karşı yaptığı şikâyet başvurusu üzerine verilmiştir.

İngiliz gazeteci William Goodwin, kendisine daha önce de pek çok şirketin durumuyla ilgili bilgi veren kaynağından Tetra Ltd.'nin ekonomik zorluk içinde olduğu ve piyasadan 5 milyon sterlin borç aldığına ilişkin bilgi edinmiştir. Bu bilgileri

⁴⁵ SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar, **Türkiye' de Basın Özgürlüğü**, Doktora Tezi, Ankara, 2007,s.19.

⁴⁶ ÇANKAYA / BATUR YAMANER, **Kitle İletişim...**, s.131.

yayınlanmasının ardından mahkemeye başvuran Tetra Ltd. Yetkilileri Mahkemeden Goodwin'in haber kaynağını açıklamasına ilişkin karar elde etmeyi başarmışlardır. Goodwin ise bu karara uymamış ve bu nedenle mahkemeye itaatsizlik ettiği gerekçesiyle (contempt of court) para cezasına çarptırılmıştır. Goodwin'in mahkemenin bu kararına karşı Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna yaptığı başvuru İngiltere'nin Sözleşmenin 10. Maddesini ihlal ettiğine karar vermesiyle sonuçlanmıştır. Strasburg denetim organları bu kararı verirken, gazetecinin haber kaynağını açıklamaya zorlanması durumunda basının hayati nitelikteki kamunun bekçi köpeği olma rolünün sarsılabileceğini ve basının doğru ve güvenilir bilgi sağlama yeteneğinin kötü yönde etkilenebileceğini göz önünde bulundurmışlardır⁴⁷.

Şahin'e göre karar iki açıdan önem taşımaktadır. Öncelikle Mahkemenin, gazetecinin haber kaynağını açıklamama ilkesinin yorumu için yukarıda sözü edilen uluslararası belgelere yapmış olduğu gönderme önemlidir. Demek ki Mahkeme, gazetecinin haber kaynağını açıklamama hakkı ile ilgili olarak bu belgeleri dikkate almaktadır. Söz konusu belgeler, Mahkemeye konunun yorumlanması açısından yol göstermektedir. İkincisi ise Mahkemenin, açıkça gazetecinin haber kaynağını açıklamama ilkesini Sözleşmenin 10. maddesi kapsamında değerlendirmiş olmasıdır. Bunun anlamı, Mahkemenin gazetecinin haber kaynağını açıklamama hakkıyla ilgili bir konuda 10. maddeyi yukarıda sözü edilen uluslararası belgeler ışığında yorumlayacak olmasıdır. Söz konusu ilke, AIHM'nin kararı ışığında yorumlandığında, ifade özgürlüğü hakkının norm alanını pekiştiren bir ek güvence niteliğindedir denilebilir⁴⁸.

2003 yılında 5680 sayılı Basın Kanunumuzun 15. maddesine "*Mevkute sahibi, mesul müdür ve yazı sahibi haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamaz*" hükmünü ekleyen 4778 sayılı kanunla bu hak ülkemizde de tanınmış oldu. 5187 sayılı yeni Basın Kanunu ile gazetecilerin haber kaynakları ile ilgili tanıklık yapmaya zorlanamayacağı da hükme bağlanarak bu hakkın kapsamı daha da genişletilmiştir.

Türkiye'de haber, fikir ve düşünceleri toplama yetkisi bakımından demokrasi ile idare edilen diğer ülkeler mevzuatından değişik bir sınırlama yoktur. Milli savunmanın zorunlu kıldığı gizlilik gerekleri dışında haber toplama ve yayma bakımından esas itibariyle sınırlamalara bizim yasalarımızda da yer verilmemiştir. Basın Kanununun 30. Maddesinin içerdiği sınırlamalar bazı haberlere ulaşılmasını ve bunların yayını suç

⁴⁷ ÇANKAYA / BATUR / YAMANER, *Kitle İletişim...*, s.131-132.

⁴⁸ ŞAHİN, *İfade Özgürlüğü*, s. 168.

saymakta ise de sözü geçen metinler, yasa koyucunun amaç ve maksadına uygun olarak uygulandığı takdirde haberleri toplama hakkını kısıtlamaz ve bu hakka aykırı değildir. Müşterek hukuk da bu gibi sınırlamalara izin vermektedir⁴⁹.

1.3.3. Yayma Hakkı

Herhangi bir habere, düşünceye veya bilgiye ulaşma hakkı basın özgürlüğü için en önemli unsurdur ancak tek başına yeterli değildir. Bunun yanında elde edilen haber, bilgi yahut düşüncenin yayınlanmasının, dağıtılmasının, kitlelere ulaştırılmasının önünde hiçbir engel bulunmamalıdır. Aksi durum basın özgürlüğünün kullanılmasını zorlaştırır hatta imkansız kılar.

Temel hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde iki sistem söz konusudur. Bunlardan birincisi “düzeltici sistem”, ikincisi “önleyici sistem”dir. Düzeltici sistemde, önceden herhangi bir izin almaya gerek olmayıp, ilgili kişi bütün sorumluluk kendisine ait olmak üzere verilecek cezayı göze alarak serbestçe hareket eder. Önleyici sistemde ise, özgürlüğün kullanılması, sınırların asılmasını ve kötüye kullanmayı engellemek amacıyla önceden bazı kayıtlar altına alınmaktadır. Bu sistemde, kural olarak bir özgürlüğün kullanılması şartsız olmayıp, önceden izin almaya veya en azından bir bildirimde bulunmaya bağlıdır. Katılık veya esneklik derecesine göre önleyici sistem, “yasaklayıcı önleme”, “düzenleyici önleme” ve “basit önleme” olmak üzere üçe ayrılabilir. Bir özgürlüğün kullanılması için aranan iznin verilip verilmemesi konusunda kamu otoriteleri tam ve mutlak bir takdir yetkisine sahip bulunuyorsa “yasaklayıcı önleme”; istenen iznin verilmemesi kamu otoritelerinin taktirine bırakılmışsa, önceden belirlenmiş olan objektif şartların yerine getirilmesi hâlinde izin verilmek zorundaysa “düzenleyici önleme”; bir özgürlüğün kullanılması için izin almaya gerek olmaksızın, bildirim yeterli görülüyorsa “basit önleme” söz konusudur⁵⁰.

Matbaa kurmanın, süreli ve süresiz yayımın izin alma ve malî teminat şartına bağlanması hem özgürlüğün gereksiz olarak kısıtlanması, hem de malî imkânları daha geniş olan kişilerle daha dar olan kişiler arasında bir ayrıma yol açması sebebiyle basın

⁴⁹ BÜLBÜL, **İletişim...**, s.24.

⁵⁰ KAPANİ, Münci, **Kamu Hürriyetleri**, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993, s.236-237.

özgürlüğüyle ve klâsik demokrasi rejimiyle bağdaşmaz ve basını siyasal iktidarın baskısı ve denetimi altına sokar⁵¹.

1982 Anayasası'nın 28/1 ve 29/1 maddelerinde “*basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.*”, “*sürelî veya süresiz yayın önceden izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.*” şeklinde düzenlemeler yer almaktadır. Böylece matbaa serbestisi ve sürelî ve süresiz yayın çıkarma hakkı anayasal güvence altına alınmıştır.

Şu anki düzenlemeye baktığımızda, Matbaa kurmak ya da sürelî yayın çıkarmak için ne Matbaalar Kanununda ne de Basın Kanununda herhangi bir izin şartı aranmamıştır. 5681 sayılı Matbaalar Kanunu 1. maddesine göre matbaa kurmak önceden herhangi bir izin şartına bağlanmamıştır, ancak haber verme şartı koyulmuştur. Yani matbaa kurarken kurulacağı yerin en büyük mülki amirine haber verilmeli. Sürelî yayınlarla alakalı ise Basın Kanunu madde 7 de düzenleme getirilerek, yine herhangi bir izin şartı öngörülmeksizin sadece yönetimin bulunduğu yerin Cumhuriyet Başsavcılığına bir beyanname verilmesi yeterli görülmüştür.

Serbestçe ve önceden bir kontrole tâbi olmadan haberlerin, düşüncelerin ve bilgilerin basılabilmesi, basın özgürlüğü için gerekli ancak yeterli değildir. Basılan eserlerin serbestçe dağıtılabilmesi de gereklidir. Bu nedenle basılmış eserlerin çeşitli yollarla dağıtımını yasaklayan veya zorlaştıran tasarruflar basın özgürlüğünü zedeler. Belirli suçların islenmesi hâlinde, adlî mercilerin kararı ile basılmış eserlerin toplatılması, serbest dağıtım hakkının sınırlandırılması olarak değerlendirilemez. Ancak “basılmış eserlerin toplatılması” basın özgürlüğünün en önemli unsurlarından olan serbest dağıtım hakkını doğrudan ilgilendirdiğinden çok dikkatli bir şekilde düzenlenmelidir⁵².

1.3.4. Haber, Düşünce ve Bilgileri Yorumlama ve Eleştirme Hakkı

Basın özgürlüğün kapsadığı en önemli hak; haber, fikir, kanaat ve düşünceleri yorumlamak ve analiz edebilmektir. Olayların analizi ve yorumlanması doğal olarak dürüst ve makul duyguların açıklanması biçiminde olmalıdır. Söz konusu hak

⁵¹ KAPANİ, *Kamu Hürriyetleri*, s.237.

⁵² DÖNMEZER, *Basın ve Hukuku*, s.96.

bakımından sınır hakaret suçunu işlememektir⁵³. Eleştiri hakkı ise vazgeçilmez bir haktır ve aynı zamanda demokrasinin de gereğidir. Eleştiri, bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi şeklinde tanımlanmıştır. Yorumlama ise, bir olayı belli bir görüşe göre açıklama, değerlendirme işi olarak tanımlanmaktadır⁵⁴. Eleştirme faaliyeti yorumlama faaliyetinden ayrılamaz. Çünkü her iki faaliyet de subjektif niteliktedir ve her eleştiri aynı zamanda bir yorumlama faaliyetidir. Ancak yorumlamanın ikinci bir anlamı daha vardır ki, bunun eleştiri ile ilgisi yoktur. Yorumlamanın ikinci anlamını oluşturan ve tefsir olarak da bilinen “Bir yazının veya bir sözün, anlaşılması güç yönlerini açıklayarak aydınlığa kavuşturma”⁵⁵ faaliyeti de basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir⁵⁶. Eleştiri ve incelemenin içeriği belli bir olayla ilgili olabileceği gibi genellikle belirli bir mesele konusundaki görüşlerin açıklanması anlamını da taşıyabilir. Eleştiri; siyasal, ekonomik, bilimsel, artistik konularda olabilir. Eleştiri, belirli bir davranış, olay, eser konusundaki kritikleri kapsamaktadır. Siyasal eleştiri de bu belirtilen çerçevede içerisinde düşünülmelidir⁵⁷.

Basın özgürlüğü kapsamındaki en önemli haklardan bir tanesi olan haber, düşünce ve bilgileri yorumlama ve eleştiri hakkı, basının en öncelikli görev ve sorumlulukları arasında yer alan kamusal olaylar hakkında denetim ve eleştiri görevini yerine getirebilmesi bakımından oldukça önemli bir haktır⁵⁸.

Basın özgürlüğünün içerdiği haklardan birisi olan haber, düşünce ve bilgileri yorumlama ve eleştirme hakkı, aynı zamanda ifade özgürlüğünün önemli bir ayağını oluşturur. Eleştirilerin ve yorumların serbestçe yapılamadığı bir toplumda kamusal sorunlar hakkında sağlıklı bilgi edinebilmek ve neyin kamunun iyiliğine olduğunu tespit edebilmek mümkün değildir. Bu çerçevede özellikle kamu otoritelerinin eleştirilmesi demokrasinin temel taşı oluşturur⁵⁹. Demokrasilerde hükümetin parlamento ve idarenin de yargı erki tarafından denetlenmesinin nedeni budur. Fakat bütün bu

⁵³ BÜLBÜL, **İletişim**, s.24

⁵⁴ www.tdk.gov.tr. (E.T.: 20.06.2014)

⁵⁵ www.tdk.gov.tr. (E.T.: 20.06.2014)

⁵⁶ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü**, s.22-23.

⁵⁷ BÜLBÜL, **İletişim...**, s.24.

⁵⁸ DÖNMEZER, **Basın ve Hukuku**, s. 95.

⁵⁹ ERDOĞAN, Mustafa, **Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif**, Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 24, Ankara, 2001, s.9.

kurumlar aynı devlet gücünün değişik görünüş biçimleridir. İktidardaki siyasal partilerin bu kurumların üzerindeki değişik derecedeki etkileri, sözü geçen denetim mekanizmasının doğal sınırları içinde kalmasını sonuçlar. Bunun için, modern hukuk devletinde en önemli ve etkin denetim organının özgür ve bağımsız basın olduğu kabul edilir⁶⁰.

Bu konuyla alakalı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ise basın özgürlüğüne ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmamasına rağmen AİHM, basın özgürlüğünü ifade özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmekte ve basın özgürlüğüne ilişkin davalarda da, AİHS'nin 10. maddesi kapsamında inceleme yaparak karar vermektedir. Bunun sonucunda AİHM, sözleşmenin 10. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünün kullanılması bakımından basına özel statü tanıyan bir dizi ilke ve kuralı ortaya çıkaran kapsamlı bir içtihat hukuku geliştirmiştir⁶¹.

Gerek bilgi edinme ve haberlere ulaşılmasında gerek düşüncelerin açıklanmasında en önemli kitle iletişim araçlarından birisi basındır. Haber ve fikir almak toplumun bilgi edinme hakkının bir sonucu iken, haber vermek ise basının asli görevlerindedir. Dolayısıyla ifade özgürlüğü, basın yoluyla ülke sınırları söz konusu olmaksızın serbestçe haber, düşünce ve bilgileri alma ve verme özgürlüğünün güvence altına alınmasının sağlanmasını gerekli kılar⁶².

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne dayanarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bu konuyla alakalı basın özgürlüğü ile ilgili çok önemli kararlar vermiştir. Mahkeme'ye göre, Sözleşme çerçevesinde ortaya çıkan demokratik toplum kavramının özünü siyasal tartışma özgürlüğü oluşturmaktadır⁶³. Bununla alakalı AİHM verdiği 1986 yılındaki Lingens/Avusturya kararında basının bilgi vermekle kalmayıp, yorum yapma yetkisine sahip olduğunu, kişileri ve toplumu rahatsız edici ve şaşırtıcı düşünceleri yayabileceğini belirtmiştir⁶⁴. Dava konusu olayda Avusturya vatandaşı

⁶⁰ İÇEL / ÜNVER, **Kitle Haberleşme...**, s.113.

⁶¹ MACOVEI, Monica, **İfade Özgürlüğü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nin Uygulamasına İlişkin Kılavuz**, İnsan Hakları El Kitapları, No. 2, (Çevrimiçi) <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/capacitybuilding/publi/materials/1004.pdf>, (20.10.2014).

⁶² KARAGÖZ, Kasım, **İfade Özgürlüğü ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sınırlandırılması Sorunu**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, s. 68.

⁶³ ŞAHİN, **İfade Özgürlüğü**, s.153.

⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. MAZICI, Nurşen, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye'de**

Lingens, Profil adlı derginin editörlüğünü yürütürken, yayımladığı makaleler ile dönemin sosyalist parti lideri olan Avusturya Federal Şansolyesini, İkinci Dünya Savaşı sırasında birçok sivilin katledilmesine neden olan ve SS piyade tugayı olarak görev yapmış birinin başkanı olduğu liberal bir parti ile ittifak kuracağını açıklamak gibi spesifik bir politik adımı dolayısıyla eleştirmiştir. Gazeteci Lingens Şansölyenin bu davranışını, “*ahlaksızca*”, “*yüz kızartıcı*” ve “*en adi türden oportünizm*”in kanıtı olarak nitelendirmiştir. Bu ifadeler üzerine Sosyalist Parti başkanı, gazeteci Lingens hakkında hakaret suçunun işlendiğinden bahisle dava açmış ve Avusturya Mahkemeleri bu ifadelerin hakaret niteliğinde olduklarına karar vererek para cezasına hükmetmişlerdir⁶⁵.

Söz konusu cezanın AİHS'nin 10. maddesi kapsamında teminat altına alınan ifade özgürlüğüne ilişkin meşru olmayan bir müdahale teşkil ettiği gerekçesiyle Lingens tarafından yapılan başvuru üzerine AİHM, demokratik bir toplumda siyasi tartışma özgürlüğü bakımından basının önemine, “*basın söz konusu olduğunda ifade özgürlüğüne ilişkin ilkeler özel bir öneme sahiptir. Her ne kadar basın başkalarının şöhret ve haklarının korunması bakımından konulmuş sınırları aşmamakla yükümlü olmakla birlikte, yine de kamu yararını ilgilendiren diğer alanlarda olduğu gibi siyasi meseleler hakkındaki bilgi ve fikirleri kamuoyuna açıklamak basının görevidir. Basının görevi sadece bu tür bilgi ve fikirleri iletmekle sınırlı değildir; halkın da bunlara ulaşma hakkı vardır.*” şeklinde vurgu yapmıştır⁶⁶. Bu bağlamda AİHM, Viyana İstinaf Mahkemesi kararında belirtilen, “*basının görevi bilgi vermektir, bunların yorumu ise okuyucuya kalmıştır*” yaklaşımının kabul edilemeyeceğine karar vermiştir⁶⁷. Ayrıca AİHM, basın özgürlüğünün siyasi liderlerin fikir ve davranışlarının keşfedilmesini ve onların düşünce ve davranışları hakkında kamunun bir kanaate sahip olmasını sağlayan en önemli araçlardan birisi olduğunu belirterek, demokratik bir toplumun özünü, basının sağlamış olduğu etkin siyasi tartışma özgürlüğünün teşkil ettiğini belirtmiştir⁶⁸. Bu

Basın Özgürlüğü, Türk Ceza Adaleti Sisteminin Basın Özgürlüğü Yönünden Yarattığı Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, İstanbul, 2012, s.28-29.

⁶⁵ AKKURT, **Basın Özgürlüğü...**, s. 167.

⁶⁶ Lingens / Avusturya kararı, Par. 41.

⁶⁷ Lingens / Avusturya kararı, Par. 41.

⁶⁸ Lingens / Avusturya kararı, Par. 42.

anlamda AİHM, sözleşmenin 10. maddesi kapsamında basın yoluyla siyasi tartışma özgürlüğüne güçlü bir koruma sağlamaktadır⁶⁹.

Ceylan/Türkiye kararında, kamunun ilgilendiği tartışmalı konularda, aşırı terimlerin kullanılması ile Sözleşmenin ihlal edilmeyeceği sonucuna varmıştır⁷⁰. Aynı şekilde 26.04.1995 tarihli Prager ve Oberschlick/Avusturya, 23.04.1992 tarihli Castells/İspanya, 23.09.1994 tarihli Jersild/Danimarka kararlarında basının demokratik bir toplumda seçkin bir role sahip olduğu, genel yarara ilişkin tüm konularda haber ve düşünceleri yayma zorunluluğunda olduğu açıklanmıştır⁷¹.

1.3.5. Eser Yaratma Hakkı

Eser yaratma Hakkı, belirli bir olayın anlatılması veya bir konunun incelenip eleştirilmesi dışında, kişinin bir şey ortaya koyması ve ortaya konulan eserin basın yoluyla dışa vurulması ve çoğaltılması olarak tanımlanabilir⁷².

Genel olarak eser yaratma hakkı sınırsızdır. Ancak basın özgürlüğü içerisinde yer alan eser yaratma hakkının bir takım sınırları vardır. Çünkü basın özgürlüğü içerisinde yer alan eser yaratma hakkı, ortaya konulan eserin kamuya sunulabilmesini de gerekli kılar. Dolayısıyla yaratılanın adı, bayağı, ar ve haya duygularını sarsıcı ya da başkalarını tahkir edici nitelikte olması durumunda, basın özgürlüğü içerisinde yer alan eser yaratma hakkının kullanılmasından bahsedilemez. Bu hakkın varlığı, ortaya konulan eserin türüne göre ve objektif kriterler çerçevesinde bir değer taşımaya bağlıdır⁷³.

Eser yaratma hakkı 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesinde açıkça basın özgürlüğünün içerdiği haklar arasında sayılmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın "Bilim ve Sanat Hürriyeti" başlıklı 27. Maddesinde;

"Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir." denilmek suretiyle eser yaratma

⁶⁹ AKKURT, **Basın Özgürlüğü...**, s.168.

⁷⁰ MAZICI, **İnsan Hakları...**, s. 33.

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İLKİZ, Fikri, **Basın Özgürlüğü ve Hukuk**, Fasikül Dergisi, 2011, S. 14, s.35; DÖNMEZER / BAYRAKTAR, **Basın Hukuku**, s.146.

⁷² ÖZEK, **Basın Hukuku**, s.37.

⁷³ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s.37.

hakkının, Basın Kanunu'nda basın özgürlüğü kapsamında bulunduğu korumanın anayasal açıdan da sağlandığı söylenebilir⁷⁴.

Basın faaliyetinde önemli bir yer işgal eden karikatür sanatı eser yaratma hakkı içinde değerlendirilmelidir. Karikatür, niteliği gereği genellikle belirli bir alaya almayı ve karikatüre konu olan şeyin toplum içinde komik duruma düşürülmesi sonucunu doğurmaktadır⁷⁵. Karikatürün bu niteliği, onun hukuka uygun olup olmadığı ve hukuka uygun sayılırsa, nedeninin ve sınırlarının neler olacağı sorununu beraberinde getirmektedir⁷⁶.

Basın özgürlüğü için söz konusu olan sınırların tamamı, basın faaliyeti içerisinde yapılan, karikatür için de geçerlidir. Bu bağlamda karikatüre ayrıcalık tanımak söz konusu olamaz. Ancak karikatür konusu olan kişiler, özellikle de siyasetçiler bu konuda daha hoşgörülü davranabilirler. Bu durum karikatüre konu olan kişinin karikatüre yaklaşımıyla ilgili olup, hukukî bir konu değildir. Bu nedenle, kişilik haklarına ya da basın özgürlüğü için sınır oluşturan başkaca değerlere yönelik bir saldırının, karikatür aracılığı ile ya da başkaca yollarla yapılmasının bir önemi yoktur. Burada önemli olan saldırının kişilik haklarına ya da basın özgürlüğü için sınır oluşturan başkaca değerlere zarar verip vermediğidir. Ancak bu durum tespit edilirken karikatürün niteliği mutlaka dikkate alınmalıdır⁷⁷.

BÖLÜM 2: BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN NORM ALANINI PEKİŞTİREN GÜVENCELER

2.1. 1982 Anayasasında Basın Özgürlüğü

1982 Anayasası ile 1961 Anayasasının 1971 yılında üzerinde önemli değişiklikler yapılan basın hürriyetini sınırlayıcı koşulları arasında önemli benzerlikler bulunmaktadır. Devletin iç ve dış güvenliği, ülke ve milletle bölünmez bütünlük, suç işlemek, ayaklanma veya isyana teşvik, devlete ait gizli bilgiler, Cumhuriyetin temel

⁷⁴ YÜZER, Dilara, **1982 Anayasası'nda Basın Özgürlüğü Karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2013, s. 53.

⁷⁵ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s.210.

⁷⁶ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s.212.

⁷⁷ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü**, s. 35-36.

ilkeleri, milli güvenlik, genel ahlak 1961 Anayasasının 1971 değişikliklerinde ve 1982 Anayasasında, basın özgürlüğünü sınırlayıcı koşullar olarak öngörölmüştür⁷⁸.

07.11.1982 Anayasasının 28. – 32. maddeleri basın hürriyetine, süreli ve süresiz yayın hakkına, basın araçlarının korunmasına, kamu tüzel kişilerinin basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanmaları hakkına, cevap ve düzeltme hakkına ayrılmıştır. 1982 Anayasasının ilk halinde Kişinin Hakları ve Ödevleri başlığını taşıyan ikinci Bölümde, Basın ve yayımla ilgili hükümler başlığı altında bu özgürlükler şu anki halinden bazı farklılıklar göstermektedir.

Basın özgürlüğünün düzenlendiği 28. Madde oldukça geniş kapsamlı ve ayrıntılıdır. Avrupa Birliği Uyum Çalışmaları sürecinde 03.10.2001 tarihinde Anayasanın 28. maddesinde yapılan deęişiklikle⁷⁹ “Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayım yapılamaz” hükmü kaldırılmış; 07.05.2004 tarihinde ise, Anayasanın 30. maddesinde yapılan deęişiklikle⁸⁰ madde metninden “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve millî güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkûm olma hali hariç” ifadesi kaldırılmış ve maddeye “ile basın araçları” ifadesi eklenmiştir.

Anayasa Mahkemesi ise basın özgürlüğünün kapsamına yönelik vermiş olduğu bir kararında, “basın özgürlüğü, haber alma, düşünce ve kanaatleri açıklama, yorumlama, eleştirme ile bunlara ilişkin yayın ve dağıtım haklarını kapsar” ifadelerine yer vererek basın özgürlüğünün içerdiği hakları açıkça belirtmiştir⁸¹. Mahkeme’nin aynı kararında “süreli ve süresiz yayınların okuyucuya ulaştırılması basın ve haber alma özgürlüklerinin vazgeçilmez bir sürecini oluşturduğundan bunların dağıtımı için zorunluluk öngörölmesi kamu yararı amacına yönelik bir düzenlemedir.” şeklinde, basın özgürlüğünün, herhangi bir düşüncenin ya da haberin basımından okuyucuya ulaşmaya kadar geçen süreci kapsadığı belirtilmiş ve ayrıca bu sürecin herhangi bir müdahaleyle kesintiye uğratılması sansür olarak nitelendirilmiştir⁸².

⁷⁸ DÖNMEZER, BAYRAKTAR, **Basın Hukuku**, s.207.

⁷⁹ Resmî Gazete, Tarih: 17.10.2001, Sayı: 24556.

⁸⁰ Resmî Gazete, Tarih: 22.05.2004, Sayı: 25469.

⁸¹ AYMK, T. 05.06.1997, E. 1996/70, K. 1997/53. (Çevrimiçi) www.anayasa.gov.tr/Kararlar/KararlarBilgiBankasi/, (05.10.2014).

⁸² AYMK, T. 05.06.1997, E. 1996/70, K. 1997/53. (Çevrimiçi)

29. maddede süreli ve süresiz yayında bulunma hakkı, 30. maddede basın araçlarının korunması kuralı, 32. madde de ise cevap ve düzeltme hakkı düzenlenmektedir. Anayasamızda bulunan ve basın özgürlüğünün norm alanını pekiştiren güvenceleri içeren tüm bu maddeleri ayrı birer başlık halinde incelemekte fayda vardır.

2.1.1. Basının Sansür Edilememesi

Sansür, Basın, yayın ve haberleşme ile sinema ve kitap yapıtlarının hükümetçe önceden denetlenmesi ya da kısıtlanması işi⁸³; kamu yararını koruma gerekçesiyle söz, yazı, resim ve filmlere uygulanan ön denetim basım ve yayım yasağı⁸⁴; Her türlü yayının, sinema ve tiyatro eserlerinin hükümetçe önceden denetlenmesi işi; yayım ve gösterilmelerinin izne bağlı olması⁸⁵ olarak tanımlanmaktadır. 1966 tarihinde çıkarılan Sansür Yönetmeliğinin⁸⁶ 3. maddesinin a bendine göre ise sansür, “Söz, yazı, resim ve sesle yapılan her türlü yayınların ve haberleşmelerin, yapılmalarından ve gönderilen her çeşit maddelerin alıcılara varmasından önce devlet tarafından kontrol edilmek üzere alınan emniyet tedbirleridir.” şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla hukuki bir kavram olarak sansür, haber, düşünce ve bilgilerin basın, radyo, televizyon, internet, sinema, tiyatro vb. kitle iletişim araçları ile kamuoyuna ulaştırılmasını sağlayan yayımlama faaliyetinden önce devlet tarafından ön denetim uygulanması olarak ifade edilmektedir⁸⁷.

18. yüzyılda Avrupa ve Amerika’da başlayan özgürlük mücadelelerinde sansür, basın özgürlüğünün sağlanması için yasaklanması gereken bir kavram olarak basın özgürlüğü ile birlikte ele alınmıştır⁸⁸. Bu dönemde basın özgürlüğünün gerekliliği

www.anayasa.gov.tr/Kararlar/KararlarBilgiBankasi/, (05.10.2014).

⁸³ Türk Dil Kurumu, E.T: 01.09.2014.

⁸⁴ BEYAZIT, Selahattin, **Sansür**, Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, C. XIX, İstanbul, Ana Yayıncılık, 1986, s. 69.

⁸⁵ Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Cilt: 10, İstanbul, Meydan Yayınları, 1981, s.940-941.

⁸⁶ 13.6.1966 tarihli ve 6/6583 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulmuştur. RG, S: 12345, T: 11.07.1966, (Çevrimiçi) www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12345.pdf, Milli Savunma Bakanlığının 25.9.2012 tarihli ve 1751 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu’nca 4.10.2012 tarihinde “Sansür Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik” ile sansür yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. RG, S: 28452, T: 30.10.2012, (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121030-9.htm>

⁸⁷ TİKVEŞ, Özkan, “**Basın ve Basın Dışı Haberleşme Vasıtaları İle Yapılan Yayınlarda Sansür ve 1961 Anayasası**”, İÜHFMD, C. XXX, S. 3-4, 1964, s. 724.

⁸⁸ HAFIZOĞULLARI, Zeki, “**İnsan Hakkı Olarak Kişilik Hakları ve Kişilik Haklarının Korunması**”, AÜHFD, C. XLVI, S. 1-4. 1997, s. 15.

savunulurken temel olarak alınan asıl mesele, kamu yararı bakımından tehlikeli veya zararlı olduğu veya olacağı kabul edilerek, basın yoluyla haber, düşünce ve bilgilerin serbestçe yayımlanmasından önce, diğer bir ifadeyle haber, düşünce ve bilgiler henüz kaynağında iken, devlet tarafından müdahale edilmemesi gerekliliğidir. Bu nedenle devletin basın üzerindeki keyfilğini engellemek ve kişilerin basın yoluyla serbestçe düşüncelerini açıklama ve yayma haklarını sağlamak için, devletin basına sansür koymaması gerektiği ilkesi savunulmuştur⁸⁹. Nitekim devlete negatif edim yükümlülüğü getiren bu ilke, bu dönemde yayımlanan haklar beyannamelerinde basın özgürlüğünün sağlanması bakımından temel bir ilke olarak düzenlenmiştir⁹⁰. Sansür yasağı 1924 Anayasasında da yer almıştır. Bu Anayasanın 77. maddesine göre, “*matbuat kanun dairesinde serbesttir ve nesir edilmeden evvel teftiş ve muayeneye tâbi değildir.*”

Aynı anlayışı benimseyen 1961 ve 1982 Anayasalarında da “*Basın hürdür, sansür edilemez.*” İfadesiyle sansür yasağı varlığını sürdürmüştür.

Ancak günümüzün değişen şartlarında basın sansürü değişik şekillerde varlığını sürdürmektedir. Basın, toplumu ilgilendiren olayların değerlendirilmesi ve yorumlanması yoluyla kamuoyunun oluşmasında ve kamuoyunun açıklanmasında önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle başta devlet olmak üzere siyasi partiler, baskı grupları, çeşitli ulusal ve uluslararası sermaye kuruluşları ya da özel kişiler tarafından basın baskı altına alınmak istenmektedir⁹¹. Bu türden baskılar ise basının sansür edilmesine yol açmakta ve basın özgürlüğünün tehlikeye düşmesine sebep olmaktadır⁹².

Sansür, basın özgürlüğünün sağlanması bakımından varlığı zorunlu olan yorum ve eleştiri hakkının sınırlandırılmasından farklıdır. Yorum ve eleştiri hakkının sınırlandırılması, basının görevini kötüye kullanması ya da yasalarda öngörülen sınırların aşılması halinde yayım faaliyetinden sonra cezalandırılmaya yönelik bir

⁸⁹ YÜZER, **1982 Anayasasında...**, s. 56.

⁹⁰ 1776 Virginia Haklar Bildirisi'nin 12. maddesine göre, “Basın özgürlüğü, özgürlüklerin büyük kalelerinden biridir ve hiçbir zaman, müstebit(baskıcı) hükümetler dışında bir yönetim onu kısıtlayamaz.”; PERİN, Cevdet, **Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974, s. 122; 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nin 11. maddesine göre, “*fikir ve düşüncelerin serbest bir biçimde yayınlanması ve aktarılması insanın en değerli haklarından biridir, her vatandaş kanun tarafından belirtilen hallerde bu hürriyetinin sorumluluğunu taşımak kaydıyla, hür olarak konuşabilir, yazabilir ve basım yapabilir.*”

⁹¹ TIKVEŞ, Özkan, **Basın Özgürlüğü ve Sansür Yasağı**, Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 1980, s. 162.

⁹² YÜZER, **1982 Anayasasında...**, s. 57.

durum iken, sansür uygulaması haber, düşünce ve bilgilerin yayımlanmadan önce kaynağında iken denetlenmesi ve yasaklanmasıdır⁹³. Sansür ve denetim kavramları da birbiriyle bağlantılı ancak farklı kavramlardır. Denetim, “bir işin doğru ve yöntemine uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek, teftiş etmek, kontrol etmektir”⁹⁴. Denetim aslında sansürü de içeren genel bir kavramdır. Denetim, kapsamlı bir kontrolle ilgiliyken; sansür, asıl olarak, bu kapsamlı kontrol içerisinde bir alt alan, sınırlı bir alan olarak ön denetime odaklanır⁹⁵. Basının keyfi uygulamalarını ve kamu yararı dışındaki çıkarları doğrultusunda hareket etmesini engellemek için bazı sınırlamalar getirilmesi ve denetime tabi tutulması zorunludur. Nitekim basın özgürlüğü gerek ulusal gerekse uluslararası düzenlemelerde belirli durumlarda sınırlanabilmektedir. Ancak basın özgürlüğünün sınırlanmasına yönelik yapılacak olan bu denetim her halükarda yayım faaliyetinden sonra gerçekleştirilmelidir. Çünkü haber, düşünce ve bilgilerin basın yoluyla açıklanmasından dolayı toplumun ya da kişilerin çıkarlarına yönelik saldırılar ancak yayım faaliyeti gerçekleştirildikten sonra ortaya çıkmaktadır ve bu da ancak yargı organlarında tartışılması gereken bir konudur⁹⁶. Bu nedenle demokratik ülkelerde basının denetimi, yayımlama işleminden sonra gerçekleştirilmektedir. Yayım öncesi denetim ise sansür olarak adlandırılmakta ve demokratik usuller ile bağdaşmamaktadır⁹⁷.

2.1.2. Basımevi Kurmanın İzin Alma ve Mali Teminat Şartına Bağlanamaması

Sürelili ve süresiz yayınların basımı için zorunlu olan matbaaların kurulmasının izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanmasının basın özgürlüğüyle bağdaşmayacağı açıktır. Aksi takdirde basın siyasal iktidarın baskısı ve denetimi altına girer. Nitekim, basımevi kurmanın izne bağlandığı dönemlerde, siyasal iktidarın basını bu yolla baskı altında tuttuğu tarihsel bir gerçektir⁹⁸. Gerçi, matbaa kurmak için aranan

⁹³ BAYKAN, Metin, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2011, s.51.

⁹⁴ ÖZTÜRK, Serdar, “**Türk Sinemasında İlk Sansür Tartışmaları ve Yeni Belgeler**”, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S. 5, 2006, s. 54.

⁹⁵ ÖZTÜRK, **Türk Sinemasında İlk Sansür...**, s. 54-55.

⁹⁶ HAFIZOĞULLARI, **İnsan Hakkı...**, s. 15-16.

⁹⁷ AKKURT, Ali, **Basın Özgürlüğünün Kapsamı Ve Sınırları**, İstanbul, 2014, s.101.

⁹⁸ II. Abdülhamit’in basını kontrol altına almak için kullandığı yöntemlerden birisi de matbaa açmayı izin sistemine bağlayan Matbaalar Nizamnameleridir. Matbaalarla ilgili ilk düzenlemelerin yer aldığı 1857, 1888 ve 1895 tarihli Matbaalar Nizamnamelerine göre, matbaa açmak isteyenlere, durumları incelendikten sonra, eğer sakınca görülmezse, matbaa açabileceklerine dair bir belge verilmekteydi. Bkz. KABACALI, Alpay, **Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Basın Sansürü**, 1. Baskı, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları:29,

izin şartı 1909 Tarihli Matbuat Kanunu ile birlikte kaldırılmıştı⁹⁹. Bu tarihten sonra çıkan 1931 tarih ve 1881sayılı Matbuat Kanunu gibi halen yürürlükte olan 1950 tarih ve 5681 sayılı Matbaalar Kanunu da matbaa kurmanın izne bağlı olmadığını, ancak matbaa kurulmadan önce, mahallin en büyük mülki amirine bir beyannamenin verilmesi gerektiği belirtilmektedir(md.1). Basımcıların(tabiler)i bastıkları her türlü yayının iki nüshasını mahallin Cumhuriyet Savcılığı'na vermek yükümlülüğü altında bulunmaktadır(md.4)¹⁰⁰.Tüm bunlara rağmen 1876, 1924 ve 1961Anayasalarında yer almayan “Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz” hükmünün, 1982 Anayasasına konması Anayasa koyucunun matbaa serbestisini basın özgürlüğünün temel unsurlarında biri olarak kabul ettiğinin göstergesidir. Nitekim madde gerekçesinde; “...basın hürriyetinin temel unsurlarından biri olan matbaa serbestisi de fıkraya eklenmiştir¹⁰¹.”denerek bu durum vurgulanmıştır.

2.1.3. Basımevi ve Eklentilerine El konulamaması

Anayasa koyucunun matbaaları basın özgürlüğünün temel unsurlarından biri olarak gördüğünü gösteren bir diğer hüküm basın araçlarının korunmasını düzenleyen hükümdür. “*Basımevi ve eklentileri ve basın araçları, suç vasıtası olduğu gerekçesiyle de olsa, zapt veya müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.*” şeklinde 1961 Anayasasının 25. maddesinde düzenlenen bu ilke, 1982 Anayasasının 30. maddesinin ilk hâlinde “*Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve millî güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkûm olma hali hariç, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez ve işletilmekten alıkonulamaz.*” şeklinde düzenlenmiştir¹⁰².

07.05.2004 tarihinde kabul edilen ve Anayasanın bazı maddelerini değiştiren 5170 sayılı kanunla, Anayasanın “Basın araçlarının korunması” başlıklı 30. maddesi değiştirilmiştir. Bu yeni düzenlemeye göre, “*Kanuna uygun şekilde basın işletmesi*

İstanbul, 1990,s.54-55.

⁹⁹ İSKİT, Server, **Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınlarından:2, Ankara, 1943, s.158.

¹⁰⁰ Matbaalar Kanunu’nun 4. Maddesinde teslimin Cumhuriyet Savcısı ile mülki amire yapılacağı belirtilirken, Yeni Basın Kanunu’nun 10. Maddesinde yalnız Cumhuriyet Başsavcılığına verme öngörülmektedir. Bkz. Dönmezer, Bayraktar, **a.g.e.**, 241.

¹⁰¹ ÖZER, Attila, **Gerekçeli ve 1961 Anayasası ile Mukayeseli 1982 Anayasası**, 2. Baskı, Lazer Ofset, Ankara, 1996, s.134-135.

¹⁰² SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.101.

olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.” Bu değişiklikle maddenin ilk hâlinde yer alan “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve millî güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkûm olma hali hariç” ifadesi çıkarılmış ve maddeye “ile basın araçları” ifadesi eklenmiştir. Bu değişiklikten sonra 5680 sayılı Basın Kanununun ek 1. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “...mevkute veya mevkute sayılmayan basılmış eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basım aletlerinin müsadereesine de karar verilebilir” hükmü, Anayasaya aykırı hâle gelmiştir. Ancak 5187 sayılı Basın Kanununun 26.06.2004 tarihinde yürürlüğe girerek 5680 sayılı Basın Kanununu ilga etmesiyle Anayasaya aykırı bu durum ortadan kalkmıştır¹⁰³.

2.1.4. Süreli ve Süresiz Yayınların Zapt ve Müsaderesi

1982 Anayasası'nın 28/8. maddesi, “süreli veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır” şeklinde düzenlenmiştir. 1961 Anayasası'nda yer almayan bu düzenlemenin, 1982 Anayasası'nda düzenlenmesinin amacı madde gerekçesinde, “...altıncı fıkrada yer alan toplatma tedbiri, bir anlamda, yayım organının zaptı niteliğinde ise de; ancak suç kovuşturması müessesesi olarak zapt ve müsaderenin ayrıca öngörülmesinde yarar vardır. Yayım organları konusunda bu özel toplatma tedbirinin varlığı, bir ceza hukuku müessesesi olarak zapt ve müsadere ye ait genel hükümlerin bunlara uygulanıp uygulanmayacağı hususunda tereddüt doğurmuştur. Bu tereddüdü ortadan kaldırmak amacıyla ki, söz konusu fıkraya gerek görülmüştür. Bilindiği gibi Ceza Kanunumuza göre suç ürünü ve suç aleti zapt ve müsadereye tabi eşyadandır. Bir suçun basın yoluyla işlenmesi halinde yayım organını bu genel hükmün dışında tutmak için ortada makul sebep yoktur¹⁰⁴.” şeklinde açıklanmıştır .

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, eski kanunda yer alan zapt kavramı yerine elkoyma kavramını kullanmıştır. Elkoyma koruma tedbiri, 1412 sayılı eski Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu'nun 86. maddesinde “*tahkikat için sübut vasıtalarından olmak üzere faydalı görülen yahut müsadereye tabi olan eşya muhafaza veya başka bir*

¹⁰³ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.102.

¹⁰⁴ İZGİ, Ömer / GÖREN, Zafer, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu**, C. I, Ankara, TBMM Basımevi, 2002, s.339.

surette emniyet altına alınır; bu eşya bir şahsın yanında bulunur ve bu şahıs rızasıyla teslimden kaçınırsa zaptolunabilir” şeklinde düzenlenmişti. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 123. maddesine göre ise, “ispat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, muhafaza altına alınır; yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir.” şeklinde düzenlenmiştir¹⁰⁵.

1982 Anayasası’nda ise bazı maddelerde elkoyma (1982 Anayasası’nın 20/2 ve 21. maddelerinde “*Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça;...elkonulamaz.*” şeklinde elkoyma kelimesi kullanılmıştır.), bazı maddelerde zapt (1982 Anayasası’nın 28/8. maddesinde “*Sürelî veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.*” şeklinde ve 30. maddesinde de “*Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.*” şeklinde zapt kelimesi kullanılmıştır.) kelimesi kullanılmaktadır.

Basın özgürlüğüne ilişkin yapılacak açıklamalarda ise, suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle sürelî veya süresiz yayınların zapt edilmesine ilişkin genel hükümlere yollama yapıldığından, CMK’nın zapt kavramı yerine kullanmış olduğu elkoyma kavramı kullanılacaktır. 5172 sayılı CMK’nın 123. maddesinin gerekçesinde bu durum, “Kamu davasında suçun ispatı bakımından yararlı görülen veya müsadereye veya Devletin mülkiyetine geçmesi yaptırımına tâbi olan eşyanın muhafazası veya başka bir şekilde güvence altına alınması yetkisini vermektedir. Eşyanın önce yanında bulundurandan teslimi istenecek, vermezse eşyaya elkonulabilecektir. Elkoyma terimi

¹⁰⁵ 5172 sayılı CMK’nın elkoyma koruma tedbirine ilişkin getirmiş olduğu yenilikler için bkz., HAKERİ, Hakan, “Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre El Koyma Koruma Tedbiri”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 60, 2005, s. 97-104.

Tasarıda zapt yerine kullanılmakta ve rıza bulunmayan hâllerde zorla şeyi alma yetkisini ifade etmektedir.” şeklinde açıkça belirtilmektedir¹⁰⁶.

El koyma, ceza muhakemesinde delil olabilecek ya da ileride müsadere edilebilecek eşya üzerinde zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması demektir¹⁰⁷.

Basılmış eserlere elkoyma, özel elkoyma çeşitlerinden bir tanesidir. Dolayısıyla suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle basılmış eserlere elkoyulması da, delil elde etmek ya da müsadereyi imkansız hale gelmesini engellemek amacıyla gerçekleştirilebilir¹⁰⁸.

Basılmış Eserlere, ya delil elde etme amacı ya da müsadereyi mümkün kılmak için el konulur¹⁰⁹. Delil elde etmek için basılmış eserlerin tümüne elkoymaya gerek yoktur. Bu tür bir el koyma basın özgürlüğünü de etkilemez. Basın yasasında, delil olarak her türlü basılmış eserin en fazla üç adetine el konulabileceği belirtilmiştir. Delil olan basılmış araca, Cumhuriyet Savcısı; gecikmede sakınca bulunan hallerde kolluk el koyabilir (Basın Kanunu, md.2)¹¹⁰.

Müsadere için elkoymada ise basılmış eserlerin tamamına elkonulur. Basılmış eserlerin tamamına elkoymaya, öğretilde toplatma denilmektedir¹¹¹. Toplatma için basılmış eserle, 1) Yasa’da Belirtilen belirli suçların işlendiği iddia edilmeli, 2) bu suçlardan dolayı soruşturma veya kovuşturmaya başlanmış olmalı, 3) hakim tarafından basılmış eserin tamamına el konulmasına karar verilmiş olmalıdır. (Basın Kanunu, md. 25/2). Soruşturma evresinde sulh ceza hakimi, savcının istemi üzerine bu kararı verebilir. Kovuşturma evresinde ise mahkeme karar vermeye yetkilidir¹¹².

Hangi dilde olursa olsun Türkiye dışında basılan süreli veya süresiz yayın ve gazetelerin yasada belirtilen suçları içerdiklerine dair kuvvetli delil bulunması halinde,

¹⁰⁶ AKKURT, **Basın Özgürlüğü...**, s.132.

¹⁰⁷ CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, 2008, İstanbul, s.400.

¹⁰⁸ GÖKÇEN, Ahmet, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993, s. 53.

¹⁰⁹ ZAFER, Hamide, **Basın Özgürlüğü ve Basılmış Eserlerin Toplatılması, Dağıtımının Engelleme ve Basın Kurumunun Kapatılması (yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1988, s.62 vd.

¹¹⁰ CENTEL / ZAFER, **Ceza Muhakemesi...**, s.410.

¹¹¹ ZAFER, **Basın Özgürlüğü...**, s.51 vd.

¹¹² CENTEL / ZAFER, **Ceza Muhakemesi...**, s.410

bunların Türkiye’de dağıtılması veya satışa sunulması, Cumhuriyet başsavcılığının istemi üzerine sulh ceza hakiminin kararıyla yasaklanabilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Cumhuriyet başsavcılığının kararı da yeterlidir. Bu karar, en geç yirmidört saat içinde hakim onayına sunulur. Kırksekiz saat içinde hakim tarafından onaylanmaması halinde Cumhuriyet başsavcılığının kararı hükümsüz kalır¹¹³.

Elkoymaya ilişkin gerek Anayasa’nın üst norm olması gerek daha sonra yürürlüğe giren yasa niteliğindeki CMK’nın Anayasa’ya uygun düzenlemesi karşısında, Basın Kanunu’nun 25/1. maddesinde yer alan düzenlemenin, CMK’nın 127. maddesinde yer alan düzenleme biçiminde anlaşılıp uygulanması gerekmektedir¹¹⁴.

Müsadere ise özel mülkiyetin herhangi bir bedel ödenmeden devlet veya hükümdar adına alınması anlamında kullanılır. Sözlükte ise, “işlenen bir suç sebebiyle kişi veya kurumların mallarının bir kısmına veya tamamına el konulması, zorlama tabi tutulması ve bunların mülkiyetinin ya da bedelinin hazineye geçirilmesi”¹¹⁵ veya “bir kimsenin taşınır veya taşınmaz malının kendi rızası olmaksızın devlet tarafından elinden alınması”¹¹⁶ şeklinde tanımlanmaktadır. Ceza hukuku terminolojisinde ise, işlenen bir suç karşılığı olarak suçlunun malvarlığının tamamı (genel müsadere), ya da bir bölümü (özel müsadere) üzerindeki mülkiyetine son verilmesi ve bu mülkiyetin kamusal karakter gösteren bir teşekküle devredilmesi olarak ortaya konulan müsadere, çok eski zamanlardan beri uygulanan bir yöntemdir¹¹⁷.

Müsaderenin hukuki niteliğinin ceza mı güvenlik tedbiri mi olduğu konusunda, özellikle 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu döneminde çeşitli görüşler ileri sürülmüş ise de¹¹⁸, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte bu tartışmalar büyük ölçüde sonlanmıştır. Nitekim 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda müsadere, eşya

¹¹³ CENTEL / ZAFER, **Ceza Muhakemesi...**, s.410.

¹¹⁴ İÇEL / ÜNVER, **Kitle Haberleşme...**, s. 79.

¹¹⁵ ŞAFAK, Ali, **Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**, 4.bsk. , Ankara, Selim Kitabevi, 2002, s. 380.

¹¹⁶ ŞENER, Esat, **Hukuk Sözlüğü: Açıklamalı-Madde Atıflı**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2001, s. 568.

¹¹⁷ DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C. II, 10. bsk., İstanbul, Beta Yayınevi, 1994, s. 709.

¹¹⁸ 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 36. maddesinde düzenlenen “*müsadere*”nin hukuki niteliğine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz., DÖNMEZER/ERMAN, **Nazari ve Tatbiki...**, s. 712-714; ABDULLAH, Batuhan, “**Türk Ceza Hukukunda Müsadere (TCK md.54-55)**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s. 19-20; DALKILIÇ, Aysun, “**Türk Ceza Hukukunda Müsadere**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, s. 28-29.

müsaderesi ve kazanç müsaderesi olarak iki başlık altında ve güvenlik tedbirleri bölümünde düzenlenmiştir. Bu düzenleme de gösteriyor ki artık Türk Ceza Kanunu'na göre müsadere bir güvenlik tedbiridir¹¹⁹. Kanunun gerekçesinde de “yapılan yeni düzenleme ile getirilen temel değişiklik, müsaderenin hukuki niteliğinin bir güvenlik tedbiri olduğunun kabul edilmesidir. İşte bu nedendir ki, müsadereye hükmedilmesi için bir suçun işlenmesi zorunlu olmakla birlikte, bu suçtan dolayı bir kimsenin mutlaka cezaya mahkûm edilmesi gerekmemektedir” denilerek müsaderenin hukuki niteliğinin güvenlik tedbiri olduğu kabul edilmiştir¹²⁰.

Suçun işlenmesinde kullanılmak Güvenlik tedbiri niteliğinde olan müsadere kararı verilebilmesi için, hukuka aykırı bir fiilin varlığının tespit edilmiş olması ve eşyanın iyiniyetli üçüncü kişiye ait olmaması yeterlidir¹²¹.

Bir ceza hukuku yaptırımı olan güvenlik tedbirine hükmedilebilmesi için, bir SUÇUN işlenmesi gerekir. Ancak, bu suçun işlenmesi dolayısıyla kişinin kusurlu olması şart değildir. Bu bakımdan, kişinin işlemiş olduğu suç dolayısıyla kusurlu bulunması halinde, cezaya hükmedilmesinin yanı sıra güvenlik tedbiri de uygulanabilir. Ancak, kişinin islediği suç dolayısıyla kusurlu olmaması halinde, hakkında cezaya hükümlenemezse da, güvenlik tedbiri uygulanabilir¹²².

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ayrıntılı bir şekilde düzenlenen müsadere, genel hükümler arasında, “güvenlik tedbirleri” bölümünde “eşya müsaderesi (md.54)” ve “kazanç müsaderesi (md.55)” olarak iki başlık altında düzenlenmiştir.

TCK'nın 54. maddesinde eşya müsaderesi;

“ İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesine hükümlenir. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından

¹¹⁹ CENTEL / ZAFER, **Ceza Muhakemesi**, s.854; CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT Özlem, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 5.bsk., Beta Yayınevi, İstanbul, 2008, s.751-764.

¹²⁰ ARTUK, Mehmet Emin / GÖKÇEN, Ahmet / YENİDÜNYA, Ahmet Caner, **Gerekçeli Ceza Kanunları**, 13. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2012. s. 80.

¹²¹ CENTEL / ZAFER, **Ceza Muhakemesi...**, s.854.

¹²² ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 707

tehlikeli olması durumunda müsadere edilir (1.fıkra). Birinci fıkra kapsamına giren eşyanın, ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir surette imkânsız kılınması hâlinde; bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsaderesine karar verilir (2.fıkra). Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsaderesine hükmedilmeyebilir (3.fıkra). Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir (4.fıkra). Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsaderesi gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise, sadece bu kısmın müsaderesine karar verilir(5.fıkra). Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine hükmolunur (6.fıkra).” şeklinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

TCK’nın 55. maddesinde kazanç müsaderesi “Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsaderesine karar verilir. Bu fıkra hükmüne göre müsadere kararı verilebilmesi için maddi menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir (1.fıkra). Müsadere konusu eşya veya maddi menfaatlere elkonulmadığı veya bunların merciine teslim edilmediği hâllerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine hükmedilir.” şeklinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

1982 Anayasası’nın 28/8. maddesinde yer alan, süreli ve süresiz yayımlar için soruşturma ya da kovuşturma nedeniyle zapt ve müsadere yapılmasıyla ilgili genel hükümlere yapılan atıftan da anlaşılacağı üzere, basılmış eserler yoluyla işlenen suçlardan dolayı, bu eserlerin müsaderesinde de TCK’nın genel hükümlerinde yer alan müsadereye ilişkin 54 ve 55. maddeler uygulanacaktır¹²³. Nitekim Anayasa’nın gerekçesinde de bu durum, “...Bilindiği gibi Ceza Kanunumuza göre suç ürünü ve suç aleti zapt ve müsadereye tâbi eşyadandır. Bir suçun basın yoluyla işlenmesi halinde yayım organını bu genel hükmün dışında tutmak için ortada makul sebep yoktur.” şeklinde açıkça belirtilmektedir¹²⁴.

¹²³ AKKURT, *Basın Özgürlüğü...*, s.139.

¹²⁴ İZGİ / GÖREN, *Anayasanın Yorumu...*, s. 339.

2.1.5. Basılmış Eserlerin Dağıtımının Önlenmesi ve Toplatılması

1961 Anayasasının ilk hâlinde yer alan,

“Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergilerin toplatılması, bu tedbirlerin uygulanacağını kanunun açıkça gösterdiği suçların islenmesi hâlinde ve ancak hâkim kararıyla olabilir.” (md.22/4) hükmü, 1971 yılında yapılan değişiklikle *“Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergiler, kanunun gösterdiği suçların islenmesi hâlinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin veya genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de, kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararı en geç 24 saat içinde mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı en geç üç gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.”* şeklinde değiştirilmiştir¹²⁵.

Bu değişiklikle, maddede sayılan suçlar bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin de toplatma kararı verebileceği hükme bağlanmıştır. Görüldüğü üzere gerek 1961 Anayasasının ilk hâlinde, gerekse 1971 yılında yapılan değişiklikten sonraki hâlinde, dağıtımın önlenmesine dair herhangi bir hüküm mevcut değildir¹²⁶.

Dağıtımın önlenmesi ve süreli ve süresiz yayınların toplatılması 1982 Anayasasının 28. maddesinde düzenlenmiştir. 1982 Anayasası, 1961 Anayasasından farklı olarak, toplatma dışında dağıtımın önlenmesine de yer vermiştir. Bu düzenlemeye göre, hâkim tedbir yoluyla dağıtımın önlenmesi kararı verebileceği gibi, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yetkili merci de bu kararı verebilecektir. Gerçi, yetkili merciin verdiği dağıtımın önlenmesi kararı hâkimin onayına bağlanmıştır. Ancak, yetkili merciin bu kararı hâkime 24 saat içinde bildirmesi ve hâkimin 48 saat içinde bu kararı onaylaması ya da onaylanmaması düşünüldüğünde, üç günlük bir süreyle yetkili merciin kararının yürürlükte olacağı görülür¹²⁷.

Siyasal iktidara ters düşen bir gazetenin yetkili merci tarafından dağıtımının önlenmesine karar verilmesine ve satılma sansı ortadan kalktıktan sonra “suç

¹²⁵ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s. 108.

¹²⁶ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s. 108.

¹²⁷ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**,s.109.

oluşmadığı” gerekçesiyle bu tedbirin kaldırılmasına neden olacağı iddia edilerek bu düzenlemenin, basın özgürlüğünü ihlâl edeceği ileri sürülmüştür¹²⁸. Yetkili mercinin Cumhuriyet savcılığı olması durumunda bu iddia gerçekçi olmaz. Çünkü aynı sakınca hâkim tarafından verilecek dağıtımın önlenmesi kararında da söz konusudur. Bu sorun yetkili mercie dağıtımın önlenmesi kararı verme yetkisi ile ilgili olmayıp yargı bağımsızlığı ile ilgilidir¹²⁹.

Anayasa’da süreli ve süresiz yayınların dağıtımının önlenmesi ve toplatılması kararını kimlerin hangi şartlarda verebileceğinin belirtilmesi basın özgürlüğünün sağlanması bakımından önemli bir anayasal güvencedir¹³⁰. Dağıtımın önlenmesi kararında olduğu gibi olağanüstü bir tedbir niteliği gösteren basılmış eserlerin toplatılması yetkisi de bağımsız yargı organlarının denetimi altında bulunmaktadır. Bu yetkinin idari makamlara bırakılmaması, bu yolla basına sansür uygulanmaması ve basının idari makamların denetimi altına alınmaması bakımından son derece önemlidir¹³¹.

Anayasanın 28. maddesinde yer alan ve dağıtımın önlenmesini düzenleyen hükümle basın yoluyla işlenen suçlarda, suçun yayımla oluşacağı genel kuralına istisna getirilmiştir. Çünkü dağıtımın önlenmesi, basılmış eserin kamuya sunulması imkânını ortadan kaldırmaktadır. Anayasa koyucunun henüz oluşmamış bir suç için böyle bir tedbiri öngörmesi, basın özgürlüğü ile bağdaştırılmaz. Kural olarak hâkime, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de yetkili mercie dağıtımın önlenmesi kararı verme yetkisinin tanınması, Anayasa koyucunun toplumu ve Devleti basına karşı koruma amacıyla hareket ettiğinin en çarpıcı göstergesidir. Nitekim Anayasa koyucu bu hükmü getirme amacını madde gerekçesinde; “Hükümün sevk amacı, söz konusu gruba dahil, suçların ağırlığı nedeniyle bunlara daha ilk anda engel olunması arzusudur. Yayımla gerçekleştirildikten, fikir ürünü umuma sunulduktan sonra alınacak her türlü tedbirin, yayımla ortaya çıkan zarar yahut tehlikeyi ortadan kaldırmaya yetmeyeceği düşünülmüştür”¹³² şeklinde belirtmiştir¹³³.

¹²⁸ KABACALI, Alpay, *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*, s.198.

¹²⁹ SALİHPAŞAOĞLU, *Basın Özgürlüğü...*, s. 109.

¹³⁰ YÜZER, *1982 Anayasası’nda...*, s. 72.

¹³¹ SALİHPAŞAOĞLU, *Basın Özgürlüğü...*, s. 104.

¹³² ÖZER, Attila, *Gerekçeli...*, s.136.

¹³³ SALİHPAŞAOĞLU, *Basın Özgürlüğü...*, s.111.

Toplatma kararı konusunda 1982 Anayasası, hemen hemen 1961 Anayasasındaki hükmün aynısına yer vermiştir. Ancak 1961 Anayasasına göre, hâkim kanunun gösterdiği suçların işlenmesi hâlinde, toplatma kararı verebilirken; 1982 Anayasasına göre hâkim, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hâlinde toplatma kararı verebilecektir. Onun dışında 1961 Anayasasında yer alan, “Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin veya genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir”¹³⁴. hükmü 1982 Anayasasına olduğu gibi taşınmıştır. Ancak 1961 Anayasasında üç gün olan hâkimin onaylama süresi 1982 Anayasası ile 48 saate indirilmiştir¹³⁵.

2.1.6. Düzeltme ve Cevap Hakkının Ancak Belli Durumda Tanınması

Düzeltme ve cevap hakkı, “...bir kişinin saygınlığına ve onuruna dokunan veya kendi yararlarını çiğneyen gerçeğe aykırı bir yayın yapılması durumunda, aleyhine yayın yapılan kimsenin... bu yayına cevap vermek ve düzeltmeyi istemek hakkı; tekzip hakkı; yalanlama hakkı” şeklinde tanımlanmaktadır¹³⁶. Basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasını önlemek, basın yoluyla haber verme hakkının sınırlarının aşılması kişi veya kuruluşlar hakkında gerçeğe aykırı ya da kişilik haklarını ihlal edici nitelikte yayın yapılmasını önlemek ve basının kamusal haber verme görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için öngörülen düzeltme ve cevap hakkı, doktrinde¹³⁷ değişik şekillerde tanımlanmakla birlikte genel olarak, “basın/yayın hürriyetinin kötüye kullanılarak yapılan bir eleştiri veya haber ile haksız yere suçlanmış veya kendisi hakkında yanlış bilgi verilmiş, kişilik hakları ihlal edilmiş kişi ve kuruluşlara, aynı

¹³⁴ 1961 Anayasasında yer alan “Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün” ifadesi 1982 Anayasası ile “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün” ifadesi ile değiştirilmiştir.

¹³⁵ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.112.

¹³⁶ YILMAZ, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, 3. bsk. , Ankara, Seçkin Kitabevi, 1985, s. 134.

¹³⁷ *Dönmezer'e göre*, bir mevkute yayınında haklarında haysiyet ve şerefe dokunan veya menfaati bozan veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı hareketler, düşünceler ve sözlerle açık veya kapalı olarak kendilerinden söz edilmiş olan kişi ve kurumların, yayınlanan yazı hakkındaki okuyucuların bilgisine sunmayı menfaatleri gereği saydıkları cevap ve düzeltmelerini mevkutenin çıkacak olan en yakın sayısında bastırma hakkıdır. DÖNMEZER, **Basın ve Hukuku**, s. 315; *Özek'e göre*, basın yoluyla düşünce açıklama hürriyetinden, basın dışı yararlanma hakkıdır. ÖZEK, **Basın Hukuku**, s. 95. *Gölcüklü'ye göre*, basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasını önleyen, haksız ithamlara uğramış ya da kendisi hakkında yanlış bilgi verilmiş kişiye kendisini, aynı silahla savunma imkanını veren ve kamunun doğru haber almasını sağlayan, böylece bir yayından doğan zararlı sonuçların gerek kişi, gerekse kamu yararına ortadan kaldırılmasını ve tamir edilmesini sağlamaya yönelik bir tedbir veya müeyyidelerden birisidir. GÖLCÜKLÜ, **Haberleşme Hukuku**, s. 131-132.

basın-yayın organında aynı şartlarda; kendini savunma, cevap verme, yanlış bilgileri düzeltme imkanı tanıyan temel bir haktır.” şeklinde ifade edilebilir¹³⁸.

Düzeltilme ve cevap hakkı hem bir habere ya da yazıya konu olan kişiler için önem arz etmektedir; hem de basın özgürlüğü ile yakından ilgilidir. Düzeltilme ve cevap hakkı, kişilerin şeref ve haysiyetinin korunması, toplumun doğru bilgilendirilmesi¹³⁹ ve basın özgürlüğünün sağlanması bakımından çok önemlidir. Taşdığı önem nedeniyle gerek 1961, gerekse 1982 Anayasası düzeltilme ve cevap hakkını düzenlemiştir. 1961 Anayasasının 27.maddesindeki hükmün hemen hemen aynısına 1982 Anayasasının 32. maddesinde yer verilmiştir.

Basın Kanununda düzenlenmesi gereken bu konunun, Anayasada düzenlenmesinin sebebi 1960 öncesi uygulamalardır¹⁴⁰. 1950 tarih ve 5680sayılı Basın Kanununun cevap ve düzeltilme hakkını düzenleyen 19.maddesinin ilk sekline göre, “*Bir şahsın haysiyet ve şerefine dokunan veya menfaatini bozan yahut kendisi ile ilgili hakikate aykırı hareketler, düşünceler ve sözlerle açık ve kapalı şekilde bir mevkutede yapılan yayından dolayı o şahsın imzası ile gönderilecek cevap ve düzeltilmeyi mevkutenin mesul müdürü, metnine hiçbir mülâhaza ve işaret katmaksızın aynen ve tamamen nesre mecburdur... Gönderilen cevap ve düzeltilmede suç teşkil eden ifadeler veya cevap ve düzeltilmeyi gerektiren yayın ile ilgisi bulunmayan hususlar mevcut ise veya nesrinden itibaren üç ay geçmiş ise dercinden çekinilebilir. Bu taktirde çekinmenin sebepleri derhal yazı ile o yer sulh ceza yargıçlığına bildirilir. Yargıç en geç yirmi dört saatte nesir ile alâkası bulunup bulunmadığına ve müddetin geçip geçmediğine karar verir veya münasip göreceği değişikliği yapar. Yargıç kararının yerine getirilmesi mecburidir.*”

Kanuna göre cevap hakkı mutlak değildir. Bir süreli yayında çıkan yazıya kişilerin cevap verebilmeleri için bu yazının, onların, haysiyet ve şerefine dokunur,

¹³⁸ ALTUNEL, Mesude, **Kitle İletişim Hukukunda Tekzip (Cevap ve Düzeltilme) Hakkı**, Adalet Dergisi, S. 40, 2011, s. 144.

¹³⁹ Bkz. 5187 sayılı Basın Kanunu gerekçesi. ÇETİN, Erol, **Açıklamalı İctihatlı Basın Hukuku**, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s.64.

¹⁴⁰ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.107.

menfaatlerini bozar nitelikte olması ya da kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı hareketlerden ibaret bulunması gerekiyordu¹⁴¹.

Cevap hakkı bakımından diğer önemli bir sınır da verilecek cevabın uzunluğuna ilişkin bulunmakta idi: cevap, ilgili olduğu yazının, cevap verenle ilgili miktarından uzun olamaz; yani bütün yazıya değil fakat sadece yazı içinde bulunup cevap veren ile ilgili olan kısma cevap verebilmektedir. Ancak yirmi satırdan az olan yazıların cevabı yirmi satır olabilirdi. Gönderilen cevabın yayımlanabilmesi için cevapta suç niteliğinde kısımların bulunmaması, cevabı gerektiren yazı ile ilgisinin olması, asıl yazının yayınından itibaren üç ayın geçmemiş olması gerekirdi. Bununla beraber kanun, cevabın yayınından çekinildiği hallerde yazının derhal o yer sulh ceza hakimine bildirilmesi zorunluluğunu koymuştu. Hakim, yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç yirmidört saat içinde gerekli kararı verip yazıda gerekli göreceği değişikliği yapardı. Bundan sonra cevabın yayını zorunlu idi. Cevap hakkına uymamak suçtu. Kanun, devlet daireleri, kamu kurumları ve tüzel kişiler için özel bir düzeltme hakkı(droit d'rectification) kabul etmemiş, bunları da yukarıda belirlenen cevap hakkından yararlanacaklarını belirtmişti¹⁴².

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere Basın Kanunu, ilk şeklinde, hükümleri itibarıyla çok esaslı olmak üzere basın özgürlüğünün lehine olan bir kanundu. Hatta bir bakıma denilebilir ki, bu kanun koyucu basın özgürlüğünü tam olarak kurabilmek ve her türlü sınırlamaları yok etmek amacıyla müşterek hukuk tarafından kabul edilen ve özgürlüğün sınırlanmasını değil ve fakat düzenlenmesini belirleyen bazı sınırlamaları da kaldırmıştı. 1950 Kanunu, 1931 Kanununa ve uygulamalarına karşı bir tepki olarak meydana getirilmişti¹⁴³.

2.1.7. Süreli Yayınların Kapatılması

1961 Anayasasının ilk hâlinde Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergiler, ancak 57. maddede belirtilen fiillerden mahkûm olma hâlinde mahkeme kararıyla kapatılabilmekteydi. 1961 Anayasasının 57. Maddesi şu şekildeydi: Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergiler ancak “...*İnsan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik*

¹⁴¹ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, **Basın Hukuku**, s.181.

¹⁴² DÖNMEZER / BAYRAKTAR, **Basın Hukuku**, s.182.

¹⁴³ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, **Basın Hukuku**, s. 182.

ve laik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliğine yönelik fiillerden...” mahkum olma halinde kapatılabilmektedir.

1971 yılında Anayasada yapılan değişiklikle yukarıda sayılan fiillere, millî güvenliğe, genel ahlâka, millî devlete, sosyal devlete ve kamu düzenine aykırılık oluşturan fiiller de eklenmiştir. *“Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergiler, millî güvenliğe, kamu düzenine, genel ahlâka, insan hak ve hürriyetlerine dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal Cumhuriyet ilkelerine veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne aykırı yayımlardan mahkum olma halinde mahkeme kararıyla kapatılabilir”* şeklinde değiştirilmiştir.

1982 Anayasasında ise bu konu düzenlenirken 1961 Anayasasından üç yönden ayrılmıştır. Her şeyden önce, kamu düzenine aykırı yayımlardan mahkûm olma hâli, gazete ve dergilerin kapatılması sebepleri arasında sayılmamıştır. Gazete ve dergilerin kamu düzenine aykırı yayımlardan dolayı kapatılmasına olanak veren bu ifadenin maddeden çıkartılması basın özgürlüğü açısından gerekliydi. Çünkü, her suç kamu düzenini bozucu niteliktedir. Bu durumda, yayım yoluyla işlenen herhangi bir suç nedeniyle gazete ve derginin kapatılması olanağı yaratılmış olur. Kamu düzenine aykırılık ifadesi toplumda kargaşa yaratıcı fiiller şeklinde anlaşılabilir, hangi fiillerin bu nitelikte olduğunu saptamak sorun oluşturur ve keyfi sınırlandırmaların önünü açar¹⁴⁴.

İkinci olarak süreli yayınların ancak geçici olarak kapatılabileceği hükme bağlanmıştır. Oysa 1961 Anayasasında süreli yayınların kapatılabileceği belirtilmiş, kapatmanın sürekli mi geçici mi olacağı hükme bağlanmamıştır. Nitekim 1961 Anayasası döneminde birçok gazete ve dergi süresiz kapatılmıştır¹⁴⁵.

Aslında süreli yayınların geçici olarak kapatılması da basın ve düşünce özgürlüğü ile bağdaşmaz. Çünkü süreli yayınlar, birbirinden çok farklı dünya görüşüne sahip kişilerin yazıları, resimleri, karikatürleri gibi eserlerinden oluşur. Anayasada belirtilen suçların işlenmesi hâlinde, süreli bir yayının kapatılması durumunda, kapatma kararına neden olan eserin sahibi dışında, aynı süreli yayında düşüncelerini suç işlemeksizin aktaran diğer kişiler de mahkûm edilmektedir. Bu durum Anayasanın 38.

¹⁴⁴ ÖZEK, Çetin, **Türk Basın Hukuku**, s.48.

¹⁴⁵ KABACALI, Alpay, **Türkiye’de Basın Özgürlüğü**, s.199.

Maddesinde ifadesini bulan “cezaların şahsiliği” ilkesiyle bağdaşmaz. Yine başkasının islediği bir fiilden dolayı, suçla ilgisi olmayan bir kişinin basın yoluyla düşüncelerini açıklama ve yayma hakkının geçici de olsa elinden alınması basın özgürlüğü ile bağdaşmaz. Elbette ki süreli bir yayında yer alan yazı, resim, karikatür gibi eserlerin suç oluşturması durumunda yaptırım söz konusu olmalıdır. Ancak bu yaptırımın süreli yayını değil, eser sahibini hedef alması gerekmektedir¹⁴⁶.

Son olarak da kapatılan süreli yayının devamı niteliğinde bir yayının yapılamayacağı hükme bağlanmıştır. Kapatma cezası, kişiyi değil yayını hedef alan bir yaptırımdır. Bu durum madde gerekçesinde “Kapatma, ceza mahkumiyetine eklenecek fakat kişiyi değil süreli yayını hedef alan ayrı bir müeyyidedir.” denerek açıkça belirtilmiştir. Ancak farklı bir isimle yayımlan süreli bir yayının, kapatılan süreli yayının devamı olduğu nasıl anlaşılacaktır? Yeni yayının sahibinin veya sorumlu müdürünün kapatılan yayının sahibi veya sorumlu müdürü ile aynı kişiler olması bu ilişki için yeterli midir? Eğer bu durum yeterli kabul edilirse, kapatılan süreli yayının sahibinin ve sorumlu müdürünün süreli yayın çıkarma özgürlükleri kısıtlanmış olacaktır. Her ne kadar teoride kapatmanın, kişiyi değil süreli yayını hedef alan bir yaptırım olduğu ileri sürülse de, pratikte kişileri de hedef aldığı açıkça görülür¹⁴⁷.

2.2. Devletin Pozitif Edim Yükümlülüğü

1961 Anayasası, md. 10 fıkra 2’de şu hüküm yer almaktadır: “*Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.*”

1982 Anayasası’nda hükmün yeri ve başlığı değiştirilmiştir. Devletin temel amaç ve görevlerinin sayıldığı 5. Maddede hüküm şu şekilde düzenlenmiştir¹⁴⁸: “*Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*”

¹⁴⁶ SALİHPAŞAOĞLU, *Basın Özgürlüğü...*, s. 113-114.

¹⁴⁷ SALİHPAŞAOĞLU, *Basın Özgürlüğü...*, s.114.

¹⁴⁸ ŞAHİN, *İfade Özgürlüğü...*, s. 139-140.

Basın özgürlüğünü sağlamada devletin pozitif edim yükümlülüğü ise ayrıca 1982 Anayasası'nın 28/3. maddesinde, devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır şeklinde açıkça düzenlenmiştir¹⁴⁹. Devletin basın özgürlüğünün sağlanması konusundaki pozitif edim yükümlülüğünün anlamı madde gerekçesinde, “basın hürriyeti önünde devletin olumlu tutumunu yani bu hürriyetin gerçekten sağlanmasında devletin yardımcı olmasını, bu amaçla gerekli tedbirlerin alınması ihtiyacını öngörmektedir. Bu cümleden olmak üzere basın devlet yardımı yanında, basın hürriyetini tehdit eden tekelleşme yahut yoğunlaşma eğilimlerini önleyici tedbirleri sayabiliriz.” şeklinde belirtilmektedir¹⁵⁰. Gereğeden de anlaşılacağı üzere bu hüküm, gerçek manada basın özgürlüğünün sağlanabilmesi için, açık bir şekilde devletin pozitif edim yükümlülüğünü öngörmektedir. Anayasa Koyucunun devletin bu türden olumlu edimlerinin bulunmaması durumunda gerçek manada bir basın özgürlüğünden söz edilemeyeceğini belirttiği anlaşılmaktadır¹⁵¹.

Anayasa Mahkemesi bir kararında, hem basın mensupları ve gazete ve dergi sahiplerini hem de bu basın araçlarına muhatap olan kitleyi kapsayan ve herkes bakımından öneme sahip olan basın özgürlüğünün sağlanabilmesi bakımından, “*basın, geniş haber alma ve iletişim sistemleri, ileri baskı teknikleri, yaygın ve hızlı dağıtım ağı ile büyük bir alanda ve bütünlük içinde faaliyet göstermektedir. Böyle bir faaliyet ise, önemli bir ekonomik ve mali kaynak ihtiyacını yaratmaktadır. Bu sektöre girebilmenin kolaylaştırılması ve rekabet ortamının yaratılması, basın özgürlüğünü sağlamanın temel koşullarındandır. İhtiyaçları karşılamak ve koşulları gerçekleştirmek, yasa koyucunun görevleri arasındadır*” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur¹⁵². Buna göre Mahkeme, basın özgürlüğünün tüm süjelerinin, gerçek manada basın özgürlüğünden yararlanabilmeleri için, bu faaliyetin önündeki ekonomik, siyasi ve kanuni engellerin kaldırılması bakımından devletin pozitif edim yükümlülüğüne yönelik düzenlemelerin yapılmasını yasa koyucunun görevleri arasında saymaktadır¹⁵³.

¹⁴⁹ SALİHPAŞAOĞLU, *Basın Özgürlüğü...*, s. 106.

¹⁵⁰ İZGİ / GÖREN, *Anayasanın Yorumu...*, s. 338; Özer, *Gerekçeli...*, s. 135.

¹⁵¹ ŞAHİN, *İfade Özgürlüğü...*, s. 160.

¹⁵² AYMK, T. 23.10.1997, E. 1997/19, K. 1997/66. (Çevrimiçi)
www.anayasa.gov.tr/Kararlar/KararlarBilgiBankasi/, (05.05.2014).

¹⁵³ AKKURT, *Basın Özgürlüğü...*, s.171.

Basın Özgürlüğü ortak bir özgürlük, sosyal bir hak ve kurumsal bir özgürlük niteliğindedir. Bu saptamaya göre devletin basın özgürlüğüne karşı sadece tarafsız tutum takınmasının yeterli olmayacağı ve fakat olumlu bir tutum alarak bu özgürlükten en geniş ölçüde yararlanılabilmesini sağlamak üzere olumlu bir takım girişimlerde basına yardımlarda bulunması gerektiğidir¹⁵⁴.

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere basın ve yayıma devlet yardımı gerekmektedir. Bu yardımın birçok yönü olabilir. Bunun yanında ekonomik anlamda yardımda devletin basın ve yayıma yardımının bir unsurudur.

Çağdaş basın, devletin çeşitli olanaklarından yararlanmazsa, kendine düşen toplumsal işlevi yerine getiremez, hatta varlığını sürdüremez. Aslında basının devletten hiçbir yardım kabul etmeden yaşayabilmesi bir idealdir; ancak günümüzün çok karmaşık ve geniş devlet hayatı içinde böyle bir basını yaşatabilmek imkanı yoktur. Gazetelerin birkaç bin nüsha basıp sadece belirli bir şehrin sınırları içinde oturan kimselere hitap ettikleri, gazetecilik teşebbüsünün basit bir sermaye ile yürütülebildiği devirlerde bu belki mümkündü; o zamanlar devlet yardımı kabul eden bir gazete veya dergi, düşüncelerini de kendi kararı ile sınırlamış oluyordu. Bugün ise binlerce kilometrekareye, hatta yurt dışındaki yabancılara yönelmiş bulunan basın artık devlet yardımı olmadan görevini yürütemez. Devlet, her maddenin üretimini etkileyen bir ekonomi politikası uygulamaktadır. Böyle olunca basının yaşamasının zorunlu kıldığı maddelerin sağlanması bu ekonomi politikası içinde yer alacaktır. Aksi takdirde basının işlemesi mümkün olamaz. Sonuç şudur ki, devletin basma yardımı basın özgürlüğünün koşuludur¹⁵⁵.

Anayasa'nın açık düzenlemelerinden anlaşıldığı üzere, basın özgürlüğünün etkili bir şekilde kullanılmasının sağlanabilmesi bakımından devletin basın özgürlüğü karşısındaki pasif tutumu bu özgürlüğün sağlanabilmesi açısından yeterli bulunmamaktadır. Dolayısıyla Devlet tarafından aktif bir şekilde basın ve haber alma özgürlüğünün sağlanması için gerekli tedbirlerin alınmasının, Anayasa tarafından bir zorunluluk olarak belirtildiği söylenebilir¹⁵⁶. Bu bağlamda devletin en önemli ve öncelikli görevlerinden birisi, etkin bir basın özgürlüğü sisteminin sağlanabilmesi

¹⁵⁴ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, **Basın Hukuku...**, s.116.

¹⁵⁵ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, **Basın Hukuku...**, s.116.

¹⁵⁶ DÖNMEZER, **Basın ve Hukuku**, s. 189.

amacıyla bu özgürlüğün önündeki hukuksal engelleri kaldırmaktır. Bu amaca uygun olarak mevcut hukuki düzenlemeler basın özgürlüğünün daha etkin olarak kullanılabilmesi amacıyla revize edilmeli veya eksik olan düzenlemelere yeni hükümler getirilmelidir¹⁵⁷.

İlk zamanlarda basın özgürlüğünün sağlanması konusunda devletin pozitif edim yükümlülükleri, basına sağlanan kredi ya da vergi muafiyetleri, kağıt, makine, mürekkep gibi çeşitli teçhizatların sağlanması, kolektif taşımacılık, telefon, posta gibi kamu hizmetlerinden yararlanma olanağının verilmesi ve basın çalışanları bakımından bazı özel güvenceler sağlanması gibi devlet tarafından sağlanan yardımlar ortaya çıkmıştır¹⁵⁸. Ancak son zamanlarda basına sağlanan bu tarz güvenceler büyük ölçüde önemini yitirmiştir. Günümüzde basın özgürlüğünün sağlanması konusunda, devletin pozitif edim yükümlülüğü kapsamındaki en önemli görevi, basında tekelleşmeyi önlemektir¹⁵⁹. Zira basında tekelleşme, basının demokratik düzenin işleyişi bakımından ifa ettiği kamusal görevlerini yerine getirmesinin önündeki en büyük engellerden birisidir¹⁶⁰.

Basın özgürlüğünün önündeki en büyük sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkan tekelleşme olgusu, basın yoluyla açıklanmasında kamu yararı bulunan haber, düşünce ve bilgilerin kamuoyuna sunulmasının önüne geçmekte ve kamu yararını hedef alan basın faaliyetlerinin yerini sermaye gruplarının menfaatlerine hizmet eden bir basın faaliyeti sahası oluşturmaktadır¹⁶¹. Dolayısıyla basında tekelleşme çok sesliliği imha ve tekel yönetiminin menfaatlerini kamuya enjekte etmesiyle birlikte basın özgürlüğü bakımından zararlı bir olgu konumuna gelmiştir. Bu nedenle basında çok sesliliğin sağlanması ve tekelleşmenin önlenmesi noktasında, devletin pozitif edim yükümlülüğü bu noktada önem arz etmektedir¹⁶².

¹⁵⁷ YÜZER, 1982 Anayasası'nda..., s. 82.

¹⁵⁸ BAYKAN, Avrupa İnsan Hakları..., s. 61.

¹⁵⁹ SALİHPAŞAOĞLU, Basın Özgürlüğü..., s. 108.

¹⁶⁰ ŞAHİN, İfade Özgürlüğü, s. 161.

¹⁶¹ YÜZER, 1982 Anayasası'nda..., s. 82.

¹⁶² Basında "tekelleşme" kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. DANIŞMAN, Ahmet, **Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri Devletin Basın Karşısındaki Aktif Tutumu**, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara, 1982, s. 13-73.

Nitekim 1982 Anayasası'nın 28/2. maddesinin gerekçesinde de, Devletin basın özgürlüğünü tehdit eden tekelleşme yahut yoğunlaşma eğilimlerini önleyici tedbirleri alması gerektiği açıkça belirtilmiştir¹⁶³.

Devletin basına yardımı, basın özgürlüğünün somut koşulu olunca hukukun bu yardımı düzenlemesi zorunluluğu da ortaya çıkar: Gerçekten devlet yardımı, amaç göz önünde bulundurularak hukuk tarafından adalet ve özellikle eşitliğe göre yapılmazsa, yardım, amacın zorunlu kıldığı sınırları aşacak olursa, devlet yardımı imkanı bu kere iktidarlarca kötüye kullanılabilir. Basın belirli yararlar elde etmenin kötü bir aracı haline gelir. Namuslu kişiler basın alanını terk ederler ve neticede tümü ile basın, fonksiyonunu göremez hale gelir. O halde hukuk, devlet yardımını, eşitlik esası üzerinden, basın alanına yeniden gelecek bireylerin teşekkülüne engel olmayacak ve iktidarların keyfi takdirlerine göre biçimlenmeyecek nitelikte olarak düzenlemelidir. Bu husus o kadar önemlidir ki, bazı anayasalar, devlet yardımı bakımından uyulacak esasları göstermek zorunluluğunu duymaktadırlar¹⁶⁴.

Tüm bu açıklamalardan sonra devlet yardımlarını aşağıdaki konularda toparlayabiliriz¹⁶⁵:

1. Vergi kolaylıkları: Basın alanına yeni kuruluşların katılabilmesi bakımından, basın organları için vergi ayrıcalıkları ve indirimleri öngörülmüştür. Sözelimi basının gereksinimi olan maddelerin ithalinde gümrük indirimi uygulamak, katma değer vergisinden, patent vergisinden, Lüks vergisinden, işletme vergisinden muaf kılmak gibi... Sözü geçen vergi muafiyetleri, çeşitli ülkelerde değişik biçimlerde uygulanmaktadır.
2. İkinci grup kolaylıklar, özellikle telekomünikasyonla ilgili yardımları kapsar. Çağımızda toplu taşımacılık, telefon, telgraf, posta, kara, deniz ve havayolları kanalı ile yönetilmektedir. İşte devlet basın için bütün bu hizmet alanlarında indirimli tarifeler uygulamaktadır: Telefon ücretleri bazı ülkelerde olağan tarifenin üçte birine kadar inmekte, hatta

¹⁶³ İZGİ / GÖREN, *Anayasanın Yorumu...*, s. 338; ÖZER, *Gerekçeli...*, s. 135.

¹⁶⁴ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, *Basın Hukuku*, s. 116.

¹⁶⁵ Bu bölüm için bkz. DÖNMEZER / BAYRAKTAR, *Basın Hukuku...*, s. 118.

uluslararası alanda da aynı tipte indirimler yapılmaktadır. Benzer esaslar telgraf bakımından da uygulanmaktadır. Basının uluslararası telekomünikasyon hizmetlerinden daha geniş ölçüde yararlanmasını sağlamak üzere FIEJ, (Fédération Internationale des Editeurs de Journaux) 1965 yılında CIPT (Comité International des Telecommunications de Presse)'i kurmuştur. Yayınların dağıtımı, ileride açıklanacağı üzere basın özgürlüğü konusunda en önemli unsurlardandır. Bu konuda basma postada indirimli tarifeler uygulanmaktadır. Hatta uluslararası posta nakliyatında uygulanacak esaslar bir antlaşma ile saptanmıştır.

3. Kağıt sağlanması hususunda kolaylıklar üzerinde özellikle durulmalıdır. Kağıt, özellikle süreli yayıncılıkta maliyetin en önemli bölümü olduğundan bu konuda devlet müdahalesi her zaman zorunlu sayılmıştır. Gazete tirajı arttıkça kağıt konusu daha da önemli nitelik almıştır. O kadar ki, bazı ülke ve dönemlerde gazeteler arasındaki eşitliği sağlamak için gazetelerin sayfa sayısını kısıtlama yoluna bile gidilmiştir. Bu nedenlerle bazı ülkelerde kağıt bölüşümü ile uğraşmak üzere yarı kamusal kuruluşlar meydana getirilmektedir.

Bazı ülkelerde, söz gelimi Fransa'da devlet, kağıt konusunda gazeteleri doğrudan doğruya desteklemektedir.

Bütün bu yardımların yapılmasında bir takım ölçüler nazara alınabilir. Sözgelimi vergi indirimi yeni kurulmuş basın organları için kabul edilebilir. Burada basın özgürlüğü bakımından üzerinde titizlikle durulması gereken husus, eşitlik kuralına dikkatle uyulması ve yardımların iktidarların bir tür bahşişi haline getirilmemesidir. Bu takdirde, aslında basın özgürlüğünün fiilen işlemini sağlamak üzere kabul olunan yardım, basın özgürlüğünü sakatlayan bir yöntem biçimi durumuna da gelebilmektedir¹⁶⁶.

¹⁶⁶ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, *Basın Hukuku...*, s.118.

BÖLÜM 3: BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLARI

3.1. Basın Özgürlüğünün Başka Temel Haklarla Çatıştığı Yerde Sınırlanması

Toplumsal hayatta temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması kaçınılmazdır. Sınırsız bir özgürlük anlayışı toplum ve devlet hayatı içinde söz konusu olamaz¹⁶⁷. Hiçbir zaman, hiçbir toplumda sınırsız özgürlük diye bir şey olamayacağı, sınırsız özgürlüğün anarşi doğuracağı ve sonuçta özgürlükleri yok edeceği çok fazla açıklama gerektirmeyecek bir gerçektir¹⁶⁸. İnsan hakları düşüncesinin en önemli çıkmazlarından birisi olarak ortaya çıkan bu sorun, günümüzde özgürlüklerle düzen arasında bir denge kurularak çözülmeye çalışılmaktadır¹⁶⁹. Bu nedenledir ki devletin ve toplumun varlığını sürdürebilmesi için özgürlüklerin sınırlandırılması kaçınılmaz bir zorunluluktur¹⁷⁰.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ifade özgürlüğü kapsamında ele alınan basın özgürlüğünün, mutlak olmadığı ve birtakım nedenlerle sınırlandırılabilceği hükme bağlanmıştır¹⁷¹. Sözleşmenin 10. maddesinin ikinci fıkrasına göre; “...*bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, gerekli tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, nizamın sağlanması ve suç islenmesinin önlenmesi, sağlığın ve ahlâkın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı merasime, sınırlamalara veya yaptırımlara bağlanabilir.*”

1982 Anayasasında basın özgürlüğünün; “*Millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulince belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel veya aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla...*”sınırlandırılabilceği(m.26/2) ve bu özgürlüğün “*Anayasanın 1 inci, 2*

¹⁶⁷ GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 1. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2000, s.176.

¹⁶⁸ KAPANİ, **Kamu Hürriyetleri**, s.217.

¹⁶⁹ ÇEÇEN, Anıl, **İnsan Hakları, Genişletilmiş Üçüncü Basım**, Savaş Yayınları, Ankara, 2000, s.185.

¹⁷⁰ KAPANİ, **Kamu Hürriyetleri**, s.228.

¹⁷¹ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.36.

nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla...” kullanılmayacağı(m.27/2) hükme bağlanmıştır.

13. maddede ise; “*temel hak ve hürriyetler, ... ancak kanunla sınırlanabilir*” denilerek temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlandırılması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlandırılması kuralı gereğince, yürütme organının düzenleyici işlemleri (KHK, tüzük, yönetmelik vb.) aracılığıyla temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, kural olarak mümkün değildir¹⁷² Ancak demokratik hukuk devletlerinde, modern devlet ve toplum hayatının gittikçe daha karmaşık ve daha teknik bir nitelik alması, ayrıca sosyal şartların hızla değişmekte olması, yasama organının herhangi bir konuyu düzenlerken bütün ihtimalleri önceden görebilmesini ve ayrıntılı olarak tespit edebilmesini olanaksız hale getirmiştir. Bu bakımdan, istisnai olarak temel hak ve özgürlükler alanında da, ikinci derecede kalan ve özellikle teknik bir nitelik taşıyan ayrıntı niteliğindeki konuların, yürütme organı tarafından düzenlenmesinin kaçınılmaz olduğu öğretilerde ve uygulamada kabul edilmektedir¹⁷³.

Basın özgürlüğünün sınırlandırılmasının sınırının ne olacağı sorunu, Anayasa Mahkemesinin bu özgürlüğün özüne hangi durumlarda dokunulmuş sayılacağına dair yaklaşımıyla çözülmüştür. Anayasa mahkemesine göre¹⁷⁴, basının sansüre tâbi tutulması; kitap, gazete ve dergi çıkarılmasının önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanması; haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlayıcı iktisadî, malî ve teknik kayıtların konulması; durumlarında basın özgürlüğünün özüne dokunulması söz konusu olmaktadır¹⁷⁵.

Anayasa Mahkemesi 1979 yılında verdiği bir kararla¹⁷⁶ basın özgürlüğünün özü kavramını farklı bir yaklaşımla ele almıştır. Anayasa Mahkemesi bu kararında,

¹⁷² BULUT, Nihat, **4709 sayılı kanunla Yapılan Anayasa Değişikliği Çerçevesinde Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması Rejiminin Birey Devlet İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi**, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-4, 2001, s. 42

¹⁷³ KAPANİ, **Kamu Hürriyetleri**, s. 232.

¹⁷⁴ AYMK, T. 08.04.1963, E. 1963/16, K. 1963/83, (Çevrimiçi) www.anayasa.gov.tr/Kararlar/KararlarBilgiBankasi/, (05.10.2014).

¹⁷⁵ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s. 132.

¹⁷⁶ Türkiye’de günlük gazeteler 13.06.1952 tarih ve 5953 sayılı “Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun”un 20. maddesini değiştiren 19.02.1954 tarih ve 6253 sayılı kanunla, Ramazan Bayramının ikinci ve üçüncü günleriyle Kurban Bayramının ikinci, üçüncü ve dördüncü günleri günlük

yasaklamanın düşüncenin kendisine değil, yayım aracına ilişkin bulunması durumunda hakkın özüne dokunulmuş sayılmayacağını ileri sürmüştür¹⁷⁷. Anayasa Mahkemesi bu kararıyla hakkın özü konusunda yukarıda belirttiğimiz yaklaşımdan tamamen uzaklaşmıştır. Düşünce özgürlüğü ve basın özgürlüğü, onları kullanmamızı mümkün kılan araçlardan ayrılamaz. Bu araçlara getirilebilecek birçok sınırlandırmalar, aynı zamanda bu özgürlüklerin özüne de dokunabilir. Örneğin gazetelere, kitaplara sansür konulması ya da matbaa kurmanın ve gazete çıkarmanın izne bağlanması düşüncenin kendisine değil yayım araçlarına yönelik bir kısıtlamadır. Aynı zamanda bu kısıtlamaların hem düşünce özgürlüğünün hem de basın özgürlüğünün özünü tahrip ettiği aşikardır. Düşüncenin kendisine değil yayım aracına getirilen kısıtlamayı hakkın özünü tahrip edici nitelikte bulmayan Anayasa mahkemesi, aynı Kanunun 1992 yılında tekrar önüne gelmesi üzerine, bu kısıtlamayı bazı hak ve özgürlüklerin durdurulması olarak görmüştür¹⁷⁸. Anayasa Mahkemesinin, ondört yıl sonra görüşünü tamamen değiştirerek, bu hükmü olağanüstü bir durum söz konusu olmaksızın olağan dönemler için bazı hak ve özgürlüklerin kullanılmasını askıya aldığı için Anayasanın 2 ve 15. maddelerine aykırı bularak iptal etmesi yerinde olmuştur. Çünkü hangi nedenle olsun, bir derneğe ya da meslek kuruluşuna tekel vermek demokrasilerde savunulamaz¹⁷⁹. Ayrıca, gazete çalışanlarının dinlenme hakkı gerekçe gösterilerek, basın özgürlüğünün sınırlandırılması kabul edilemez¹⁸⁰.

Temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması rejiminde sınırlamanın kanunla yapılması ilkesi, kişiler açısından önemli bir güvence teşkil etmektedir¹⁸¹. Bu güvenceler iki noktada toplanabilir: Birincisi, kanunların parlamentoda açık görüşme ve

gazetelerin yayımı yasaklanmıştır. Resmi Gazete, Tarih: 19.02.1954, Sayı: 8638. Bu günlerde gazete yayın hakkı her ilde gazetecilerin buldukları meslek kuruluşlarından basın kartı sahibi üyesi en fazla olana aitti. Yasa koyucunun gazetecilerin gerçek tatillerinin gazetelerin çıkmadığı günlerde olacağı düşüncesinden hareketle koyduğu bu yasak, gazetecilerin meslek kuruluşlarının desteklenmesi gibi bir amacı da içinde barındırmaktaydı. Çünkü günlük gazetelerin çıkmadığı bu beş gün içinde, gazete çıkarma hakkını elinde bulunduran dernekler, satıştan ve ilândan elde edilen gelire de sahip olmaktadır. Geniş bilgi için bkz. TURHAN, Mehmet: **Gazeteler ve Bayram” (Bir Anayasa Mahkemesi Kararının Düşündürdükleri)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ocak-Aralık 1993, Cilt: 48, No:1-4, s.197-208.

¹⁷⁷ E. 1978/54, K. 1979/9, KT. 08.02.1979, AMKD, Sayı: 17, s.63.

¹⁷⁸ E. 1992/36, K. 1993/4, KT. 20.01.1993, AMKD, Sayı: 29, Cilt: 1, s.219-220.

¹⁷⁹ TURHAN, Mehmet, **Gazeteler ve Bayram....**, s.208.

¹⁸⁰ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü....**, s. 135.

¹⁸¹ GİRİTLİ, İsmet / SARMAŞIK, Jale, **Anayasa Hukuku Genel Esaslar Türk Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2001, s.76.

tartışma yöntemleriyle hazırlanmasından dolayı özgürlüklerin sınırlanmasında kamuoyunun etkin denetimi sağlanmış olur. İkinci olarak da, kanunlar herkes için geçerli, genel-soyut kurallar içerdiklerinden özgürlüklere getirilecek sınırlamaların objektifliği sağlanmış ve söz konusu sınırlamaların belirli kişi ya da grupları hedef alması önlenmiş olacaktır¹⁸².

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise, Yüksek Mahkeme tarafından karara bağlanan davalarla belirlenen basın özgürlüğünün sınırları “başkalarının şöhret ve haklarının korunması”, “ulusal güvenlik” ve “müstehcenlik” olmak üzere üç kategoriye ayrılabilir¹⁸³.

Yukarıdaki açıklamalar göz önüne alındığında Basın Özgürlüğünün sınırları “başkalarının şöhret ve haklarının korunması”, “devletin ve toplumun korunması” ve “Genel ahlâkın korunması ve müstehcenlik” olmak üzere üç kategori altında toplanabilir.

3.1.1. Başkalarının Şöhret ve Haklarının Korunması

Basın özgürlüğünün sınırlanma sebeplerinin yer aldığı 1982 Anayasası'nın 26/2. maddesine göre; “*Bu hürriyetlerin kullanılması, ...başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının korunması*” amaçlarıyla sınırlanabilir.

Burada belirtilen sınırlama sebepleri ile kastedilen kişilik haklarıdır. Kişilik haklarının korunması, basın özgürlüğünün önemli bir sınırını oluşturmaktadır. Nitekim kişilik haklarını ihlal edici nitelikteki açıklamalardan dolayı basının, hem cezai hem hukuki sorumluluğu doğmaktadır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 24. maddesinde düzenlenen; “*Hukuka aykırı olarak kişilik haklarına saldıran kimse, hakimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.*” hükmü ile 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 58. maddesinde düzenlenen; “*Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir.*” hükmü, basın özgürlüğünün özel hukuk bakımından normatif sınırlarını göstermektedir. Bu hükümler uyarınca, basın yoluyla kişilik haklarını ihlal edici nitelikteki fiillerden dolayı basının hukuki sorumluluğu doğmaktadır . Ayrıca basın yoluyla kişilik haklarını ihlal edici nitelikteki fiiller 5237

¹⁸² KAPANİ, **Kamu Hürriyetleri**, s.231.

¹⁸³ KAPANİ, **Kamu Hürriyetleri**, s.37.

sayılı Türk Ceza Kanunu'nun şerefe karşı suçlar ve özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar başlığı altında cezai yaptırıma bağlanmıştır¹⁸⁴. Basın özgürlüğünün sınırını oluşturan kişilik haklarının konusunu oluşturan değerler, maddi bütünlüğe ilişkin değerler (hayat, sağlık, vücut bütünlüğü), manevi bütünlüğe ilişkin değerler (şeref ve haysiyet, özel hayat, isim, resim) ve iktisadi bütünlüğe (mesleki ve ticari) ilişkin değerler olmak üzere üçe ayrılmaktadır¹⁸⁵. Basın özgürlüğünün en önemli sınırını oluşturan ve basın tarafından sıklıkla ihlal edilen kişilik değerleri ise manevi değerler olup, maddi ve iktisadi bütünlüğe ilişkin değerler, korudukları hususlar itibariyle basın özgürlüğü için genellikle pratikte bir sınır oluşturmazlar¹⁸⁶. Basın yoluyla kişilik haklarının ihlali, daha çok basın yoluyla kişilerin şeref ve haysiyetlerine ve özel hayatlarına saldırı şeklinde gerçekleşmektedir¹⁸⁷.

3.1.1.1. Şeref ve Haysiyetin Korunması

Şeref ve haysiyet, bir kimseye toplum tarafından verilen manevi değerlerin toplamıdır¹⁸⁸. Herkes; insana, insan olması nedeniyle tanınan onur ve saygınlığa sahiptir ve hiçbir birey ötekilere göre bu değerlerden tümüyle ya da bir bölümüyle yoksun değildir¹⁸⁹. Toplumsal hayatta önemli bir yer tutan, tüzel kişiler de onur ve saygınlığa sahiptir ve bu hakları hukuk düzenince korunur¹⁹⁰.

Basının haber verme fonksiyonunu yerine getirirken kullanacağı hakkın özel hukuk alanında sınırı, gerçeklik, kamu yararı ve toplumsal ilgi, güncellik, konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık kuralları ile belirlenmiştir. Haber verme hakkı bu sınırlar içinde kaldığı sürece hukuka uygundur¹⁹¹.

Yayınlanmasında kamu yararı bulunan gerçek ve güncel haberlerin veya eleştirilerin özle biçim arasında denge kurularak verilmesi durumunda hukuka uygun yayımdan söz edilir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 06.06.2001 tarih ve 2001/4-435 esas ve 2001/471 sayılı kararında bir tecavüz olayıyla ilgili olarak olayın zanlısı hakkındaki

¹⁸⁴ AKKURT, **Basın Özgürlüğü...**, s.190.

¹⁸⁵ ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, 6. bsk., s. 448.

¹⁸⁶ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü**, s. 44.

¹⁸⁷ KILIÇOĞLU, **Şeref, Haysiyet...**, s. 36.

¹⁸⁸ KILIÇOĞLU, **Şeref, Haysiyet...**, s.83.

¹⁸⁹ ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, s.407.

¹⁹⁰ ÖZSUNAY, Ergun, **Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu**, 3. bsk. , İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1977, s.118.

¹⁹¹ BELLİ, **Basın Yolu...**, s.67.

haberinin dramatize edilerek ve altı gün üst üste ana haber bülteninde –fazla izleyici sağlamak- amacı ile yayınlanması sebebiyle “...dava konusu olayda bir an için güncellik, gerçeğe uygunluk ve toplumsal yararın bulunduğu varsayılrsa dahi haberinin üst üste altı kez yayınlanması ile eleştiri ölçülerinin aşıldığı ve davacının kişilik haklarına saldırıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Bur durumda; olayın, düşünce özgürlüğünün bir uzantısı bulunan basın özgürlüğünün kullanılmasından doğduğunun ve hukuki olduğunun kabulü mümkün değildir” gerekçesi ile olay zanlısı olan davacı lehine manevi tazminata hükmeden yerel mahkeme kararını onamıştır¹⁹².

Şeref ve Haysiyete karşı saldırı sözlü, yazılı ve davranış şekilleriyle de ortaya çıkabilir. Biz çalışmamızla alakalı olarak basılmış eserler aracılığıyla yapılan saldırılar ve bunların cezai sonuçlarını inceleyeceğiz.

Kişilerin haysiyet ve şereflerini koruma amacıyla şu suçlar saptanmıştır:

- Kişilere hakaret ve sövme
- Ölülerin hatıralarına saldırı¹⁹³.

Eski 765 sayılı ceza Kanununa göre şeref ve haysiyete yönelik saldırılar hakaret ve sövme şeklinde ikiye ayrılmaktaydı ancak 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu ile hakaret ve sövme ayrımı kaldırılmıştır. 125. maddeye göre; “Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi...cezalandırılır...”

Yeni düzenlemeye göre, hakaret suçunun oluşabilmesi için bir kişiye somut bir fiil veya olgu isnat edilmelidir; ya da kişiye herhangi bir olayla irtibatlandırmadan, soyut yakıştırmalarda bulunulması gerekmektedir. Bu duruma gerekçede bir kimseye “serseri”, “alçak”, “hayvan”, “hırsız”, “rüşvetçi”, “sahtekâr”, “fahişe”, “faşist”, “komünist”, “mürteci” denmesi örnek olarak gösterilmiştir¹⁹⁴.

Bazı küçük istisnalar dışında hemen hemen tüm ülkelerde, kaynağına bakılmaksızın kişinin onur ve saygınlığına yönelik saldırılar ceza hukuku kapsamında

¹⁹² BELLİ, **Basın Yolu...**, s.67.

¹⁹³ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, **Basın Hukuku**, s.72.

¹⁹⁴ ARTUÇ, Mustafa, **5237 Sayılı Gerekçeli, Karşılaştırmalı, Tablolu Türk Ceza Kanunu**, Kartal Yayınevi, Ankara, 2004, s.301-302.

ele alınmakta ve suç olarak kabul edilmektedir. Türkiye, Hollanda, Almanya, Avusturya, İsviçre, İtalya, Norveç, İsveç, İngiltere, Hollanda, Danimarka, İspanya, Fransa, Yunanistan, Romanya, Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Rusya, Ermenistan, Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri onur ve saygınlığa yönelik saldırıları ceza hukuku kapsamında ele alan ülkelere örnek olarak verilebilir.¹⁹⁵. Bununla birlikte uygulamada çok ciddi farklılıklar söz konusudur. Eski komünist ülkelerde ve Türkiye’de basına karşı sık sık kullanılan bu kanunlar İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, İspanya gibi Avrupa ülkelerinde nadiren Danimarka, Norveç, Hollanda ve İsveç gibi ülkelerde ise hemen hemen hiç uygulanmamaktadır¹⁹⁶.

Basın yoluyla yapılan olay açıklamaları veya değer yargılarının, şeref ve haysiyeti zedeleyici nitelikte olup olmadığı nasıl belirlenecektir? Şeref ve haysiyet, toplum tarafından kişiye verilen objektif değer yargıları olduğundan, şeref ve haysiyetin ihlalinin tespitinde kişinin sübjektif değer yargıları ölçü olamaz¹⁹⁷. Bu nedenle hakim, somut olayın özelliklerini dikkate alarak basın açıklamasının kişinin şeref ve haysiyetini ihlal edip etmediğini, diğer bir ifadeyle açıklamanın kişiye toplum tarafından verilen objektif değerlerde bir azalmaya yol açıp açmadığını tespit ederken, basın açıklamasının yapıldığı yerdeki ortalama okuyucunun açıklamaya verdiği anlamı esas alacaktır¹⁹⁸. Ayrıca şeref ve haysiyet nisbi bir kavramdır ve insanın içinde bulunduğu yer ve zamana göre değişir¹⁹⁹. Bu bakımdan hakim, şeref ve haysiyete bir saldırının söz konusu olup olmadığını, somut olayın meydana geldiği yer ve zamanda yaygın olan toplumsal anlayışa göre tespit edecektir²⁰⁰.

Basın özgürlüğünün sınırlarının belirlenebilmesi bakımından, hukuk düzeni tarafından korunan basın özgürlüğü ve kişilik haklarının karşı karşıya geldiği

¹⁹⁵ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü**, s.42.

¹⁹⁶ YANCHUKOVA, Elena: “**Criminal Defamation and Insult Law: An Infringement on the Freedom of Expression in European and Post-Communist Jurisdiction**”, Columbia Journal of Transnational Law, Volume: 41, 2002-2003, s.889. akt. SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü**, s.42-43.

¹⁹⁷ ARPACI, Abdulkadir, **Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler)**, 2. bsk., Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s.134.

¹⁹⁸ OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / ÖZDEMİR, Oktay, **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 10. bsk., Filiz Kitapevi, İstanbul, 2010, s.154.

¹⁹⁹ HELVACI, Serap, **Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2001, s. 69; ARPACI, **Kişiler Hukuku**, s. 134.

²⁰⁰ DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan, **Kişiler Hukuku**, C. II, 12. bsk., Filiz Kitapevi, İstanbul, 2012, s.128.

durumlarda hangisinin korunması gerektiğinin tespit edilmesi önemlidir. Zira kişilik hakları basın özgürlüğü bakımından önemli bir sınırdır. Öncelikle gerek uluslararası belgelerde gerekse demokratik ülke anayasalarında da düzenlendiği üzere ifade özgürlüğü ve dolayısıyla basın özgürlüğü kimseye kişilik haklarına saldırı hakkını vermemektedir. Basın özgürlüğünün tanınmasındaki amaç, bu özgürlüğün kişilik haklarına saldırı aracı olarak kullanılmasıyla bağdaşmamaktır²⁰¹. Bu nedenle basın özgürlüğü kişilik haklarının korunması söz konusu olduğunda geri çekilmek zorundadır²⁰². Ancak basın yoluyla kişilik haklarına dokunulamayacağına ilişkin bu kural, mutlak ve istisnasız değildir. Basının, kişiliğe yaptığı müdahale “uygun amaç için uygun araç” ile yapılıyorsa hukuka uygun kabul edilecek ve kişilik hakkına göre daha fazla korunacaktır²⁰³. Yargıtay, basın özgürlüğü ve kişilik hakları karşı karşıya geldiğinde hangisinin korunması gerektiğini; “*Basın özgürlüğü, Anayasanın 28. maddesi ile 5187 sayılı Basın Yasasının 1. ve 3. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde basının özgürce yayın yapmasının güvence altına alındığı görülmektedir. Basına sağlanan güvencenin amacı; toplumun sağlıklı, mutlu ve güvenlik içinde yaşayabilmesini gerçekleştirmektir. Bu durum da halkın dünyada ve özellikle içinde yaşadığı toplumda meydana gelen ve toplumu ilgilendiren konularda bilgi sahibi olması ile olanaklıdır. Basın, olayları izleme, araştırma, değerlendirme, yayma ve böylece kişileri bilgilendirme, öğretme, aydınlatma ve yönlendirmede yetkili ve aynı zamanda sorumludur. Basının bu nedenle ayrı bir konumu bulunmaktadır. ...Ne var ki basın özgürlüğü sınırsız olmayıp, yayınlarında Anayasa'nın Temel Hak ve Özgürlükler bölümü ile Türk Medeni Kanunu'nun 24 ve 25. maddesinde yer alan ve yine özel yasalarla güvence altına alınmış bulunan kişilik haklarına saldırıda bulunulmaması da yasal ve hukuki bir zorunluluktur. Basın özgürlüğü ile kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği durumlarda; hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da, daha az üstün olsa yararın daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır. Gerek yazılı ve*

²⁰¹ KILIÇOĞLU, Şeref, *Haysiyet...*, s. 127.

²⁰² KILIÇOĞLU, Ahmet: “**Kişilik Haklarına Basın Yoluyla Saldırıların Bakımından Medeni ve Borçlar Kanunumuzda Yapılan Değişiklikler**”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 3, 1990, s. 380.

²⁰³ KILIÇOĞLU, Şeref, *Haysiyet...*, s. 128.

gerekse görsel basın bu işlevini yerine getirirken, özellikle yayının gerçek olmasını, kamu yaran bulunmasını, toplumsal ilginin varlığını, konunun güncelliğini gözetmeli, haberi verirken özle biçim arasındaki dengeyi de korumalıdır. Yine basın, objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayın yapmalıdır. O anda ve görünürde var olup da sonradan gerçek olmadığı anlaşılan olayların yayınından da basın sorumlu tutulmamalıdır.” şeklinde açıkça belirtmektedir²⁰⁴.

Yeni Türk Ceza Kanununa göre, isnadın bir suç vakiasına ilişkin olması hâlinde isnadın doğruluğunun ispatı cezasızlık sebebi olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle hakaret suçunun işlendiğinden bahisle açılan davanın görüldüğü mahkeme, yapılan somut vakıa isnadının bir suç oluşturması durumunda, bu suçun gerçekten işlenmiş olup olmadığının ortaya çıkarılmasını bekletici sorun kabul ederek, bu nedenle açılmış veya açılacak olan davanın sonucunu beklemelidir. Isnat konusu suç vakiası dolayısıyla açılan ceza davası sonucunda bu suç nedeniyle hakaret edilen hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı verilmesi hâlinde; isnat ispatlanmış addedilir. Hakaret edilen kişinin beraat etmesi hâlinde ise, isnat ispat edilememiş sayılır ve hakaret edilen kişi cezalandırılır. Hakarete uğrayan kişi hakkında, isnat edilen fiil dolayısıyla takipsizlik kararı veya açılan davada düşme kararı verilmiş olması hâlinde de; isnadın doğruluğu ispat edilmemiş sayılır²⁰⁵.

Basın yoluyla kişilerin şeref ve haysiyetlerine yönelik açıklamaların hukuka uygun kabul edilebilmesi için, yapılan açıklamaların “kamu yararı” amacına yönelik “uygun bir araç” niteliğinde olması gerekmektedir²⁰⁶. Açıklamanın kamu yararına yönelik uygun bir araç olarak kabul edilebilmesi için ise, şekil ve içerik bakımından gerçeklik, güncellik, konu ile ifade arasındaki fikri uygunluk (üslup) kriterlerine de uygun olması gerekmektedir²⁰⁷. Bu bakımdan basın yoluyla haber, düşünce ve bilgilerin serbestçe açıklanması özgürlüğünün kişilerin şeref ve haysiyetleri karşısındaki sınırları gerçeklik, güncellik, kamu yararı ve konu ile ifade arasındaki düşünsel bağlılık (öz ile biçim arasındaki denge) kuralları ile belirlenmiştir²⁰⁸. Basın, haber verme

²⁰⁴ AKKURT, *Basın Özgürlüğü...*, s. 194, Yrg. 4.HD, T. 21.11.2006, E. 2005/11682, K. 2006/12657.

²⁰⁵ ÖZGENÇ, *Türk Ceza Kanunu...*, s.859.

²⁰⁶ KILIÇOĞLU, *Kişilik Haklarına...*, s. 385.

²⁰⁷ YÜZER, *1982 Anayasasında...*, s. 124-131

²⁰⁸ AKKURT, *Basın Özgürlüğü...*, s.195. ayrıca bkz. Ayrıntılı bilgi için KILIÇOĞLU, *Şeref*,

fonksiyonunu yerine getirirken bu sınırlar dahilinde hareket etmelidir. Zira haber verme hakkı bu sınırlar içinde kalındığı sürece hukuka uyum kabul edilecektir²⁰⁹.

3.1.1.2. Özel Hayatın Korunması

Özel hayat alanı, kişinin en yakınları ile birlikte ve yalnızca bu kişilerle paylaştığı alandır. Bu alanda kişinin hayatındaki olaylar onun yakınları tarafından bilinir, ancak kişi, bu olayların başkalarına bilinmesini istemez²¹⁰. Fakat kişinin özel hayat alanına dahil yakınları tarafından öğrenilen olayların başkalarına yayılması hukuka aykırı değildir. Zira özel hayat alanına ilişkin, olayları açıklanan kişi, bu olayların yakınları tarafından bilinmesi halinde bunların başkalarına da iletilebileceğini tahmin etmelidir. Ancak kişinin özel hayat alanında öğrenilen bilgilerin basın açıklaması ile belirsiz sayıda kişiye açıklanması hukuka aykırıdır²¹¹.

Kişinin özel hayatı basının en çok ihlâl ettiği kişisel manevî değerlerden biridir. Basın özgürlüğü gibi kişinin özel hayatının gizliliği hakkı da ulusal ve uluslararası hukukla garanti altına alınmıştır. Ancak her iki hak ve özgürlük niteliği gereği birbiriyle çatışma potansiyeli taşır ve basın özgürlüğünün kullanımı zaman zaman özel hayatın gizliliği hakkına bir müdahale olarak değerlendirilebilir²¹².

Birçok uluslararası ve ulusal belgede özel hayatın gizliliği hakkı tanınmakla beraber halen bu özgürlüğün sınırlarının çizilmesinde belirsizlikler söz konusudur. Doktrinde de “özel hayat” kavramının tanımı konusunda bir uzlaşma mevcut değildir²¹³. Bunun nedeni özel hayatın gizliliğini düzenleyen belgelerde ve mahkeme kararlarında bu konunun tanımlanmamasıdır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde bu konu düzenlenmiş ancak bir “özel hayat” tanımı yapılmamıştır. Avrupa İnsan Hakları

Haysiyet..., s. 162-175; YÜZER, **1982 Anayasasında...**, s. 124-131.

²⁰⁹ Yrg. 4.HD, T. 11.07.2011, E. 2011/7279, K. 2011/8207; Yrg. 4. HD, T. 09.04.2012, E. 2011/781, K. 2012/5913; Yrg. 4.HD, T. 08.02.2012, E. 2010/13413, K. 2012/1698; Yrg. 4.HD, T. 11.07.2007, E. 2006/8200, K. 2007/8394; Yrg. 4.HD, T. 08.05.2008, E. 2007/11582, K. 2008/6398; Yrg. 4.HD, T. 11.07.2006, E. 2005/8200, K. 2006/8394.

²¹⁰ ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, s.456.

²¹¹ KILIÇOĞLU, **Kişilik Haklarına...**, s.93.

²¹² ÜZELTÜRK, Sultan, **1982 Anayasası ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Göre Özel Hayatın Gizliliği Hakkı**, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2004, s.118.

²¹³ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.54.

Mahkemesi de geniş bir kavram olan “özel hayat”ı tanımlamaktan kaçınmış ve bunun yerine kazüistik bir yöntem benimsemiştir²¹⁴.

Bu belirsizliğin hem olumlu, hem de olumsuz yanları vardır. Olumlu yanı “özel hayatın gizliliği hakkı”nın bu sayede teknolojik ve sosyal gelişmelere uyarlanabilmesi sonucunu doğurmasıdır. Olumsuz yanı ise, her davada birçok ayrı kavramın gündeme gelmesi ve ancak görülen davalar açısından bir değerlendirmenin yapılabilmesidir²¹⁵.

Özel hayatın gizliliği kavramı doktrinde, “kişinin sadece kendisi için saklı tuttuğu ve başkalarının bilgisinden uzak kalmasını istediği yaşam görünümüleri”²¹⁶, “herkes tarafından bilinmeyen, özel araştırma ve bilgi edinmeyle sağlanan kişiye ait hususlar”²¹⁷, “özel yaşamın düzenini ve bu yaşama kimlerin, ne ölçüde, nasıl ve ne zaman müdahale edebileceklerini veya bu yaşamı algılayabileceklerini bireyin kendi kendisine saptaması veya başkalarının bireyin özel yaşamını onun koyduğu ölçüler çerçevesinde algılayabilmesi ve bu yaşama müdahale edebilmesi”²¹⁸ gibi çeşitli şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır²¹⁹. Doktrinde yer alan bu konudaki tanım farklılıkları, kavramın özüne ilişkin tereddütlerden kaynaklanmamakta, sadece özel hayatın gizliliği kavramına ilişkin farklı yaklaşımlar²²⁰ esas alınarak ifade edilmeleri neticesinde ortaya çıkmaktadır. Avrupa Konseyi Parlamenterler Danışma Meclisinin 1970 tarihli ve 428 sayılı sayılı kararında ise, özel hayatı gizliliği kavramı, “Özel hayatın gizliliği hakkı aslında kişinin en az müdahale ile hayatını sürdürmesi hakkını içerir. Özel, aile ve ev hayatı, fizikî ve moral bütünlük, onur ve saygınlık, kişinin yanlış tanıtılmasından kaçınılması, ilgisiz ve utandırıcı gerçeklerin açıklanmaması, özel fotoğrafların izinsiz yayımlanmaması, özel iletişimin kötüye kullanılmalarına karşı

²¹⁴ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref / GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, 11. Ek Protokole Göre Hazırlanıp Genişletilmiş 5. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s.334.

²¹⁵ ÜZELTÜRK, **1982 Anayasası...**, s.168.

²¹⁶ ÖZSUNAY, **Gerçek Kişiler**, s. 135; ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, s. 465.

²¹⁷ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s. 259.

²¹⁸ ARASLI, Oya, “**Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı ve T.C. Anayasasında Düzenlenişi**”, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1979, s. 6.

²¹⁹ ŞEN, Ersan, **Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması**, İstanbul, Kazancı, 1996, s. 5-6.

²²⁰ Özel hayatın gizliliği kavramına ilişkin yaklaşımlar hakkında bkz. YÜKSEL, Saadet, **Özel Yaşamın Bir Parçası Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Gizliliğine Önleyici Denetim Yoluyla Müdahale**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012.

korunması, sır olarak verilen veya alınan bilgilerin açıklanmasının engellenmesi” olarak tanımlanmış ve kapsamı belirlenmiştir²²¹.

Hukuk düzeni içinde korunan bazı değerler birbiriyle çatışır. Basın, görevini yerine getirirken kimi zaman kişilerin özel hayatlarına müdahalelerde bulunmaktadır. Bu durumlarda özel hayatın gizliliği hakkı ve basın özgürlüğü birbirleriyle çatışabilir. Böylece özel hayatın gizliliği hakkı ile basın özgürlüğünün nasıl çözümleneceği sorunu ortaya çıkmaktadır.

Teknolojideki gelişmeler ve kitle iletişim araçlarının ulaştığı son durum, özel hayatın bu araçlar karşısında korunması sorununu da beraberinde getirmiştir. Galler Prensesi'nin paparazzilerden kaçarken trajik bir biçimde ölmesi bu konunun yeniden tartışılmasına sebep olmuştur. Sorun basın özgürlüğü karşısında özel hayatın korunması sorunudur²²².

Basın özgürlüğü karşısında özel hayatın gizliliği hakkının korunması sorunu, öncelikle 1982 Anayasası'nın “basın özgürlüğü”nü düzenleyen 28. maddesi ile “özel hayatın korunması”nı düzenleyen 20. maddesi arasında bir dengenin kurulmasını gündeme getirmektedir. Ayrıca, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında ifade özgürlüğü'nün sınırlama sebepleri arasında “başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının korunması”nın yer alması özel hayatın gizliliğinin, genel olarak ifade özgürlüğü karşısında, özel olarak ise, basın özgürlüğü karşısında korunması gerektiğini ortaya koymaktadır²²³.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Danışma Meclisinin 1998 yılının Haziran ayında yaptığı toplantıda basın özgürlüğü karşısında özel hayatın korunması konusu ele alınmış ve hazırlanan raporda su hususlara yer verilmiştir²²⁴,

- ✓ Özel hayatına müdahale edildiği için zarara uğradığını iddia eden mağdura hukuk davası açma olanağı verilmelidir.
- ✓ Editör ve gazeteciler, özel hayata müdahale eden yayınlardan sorumlu olmalıdır.

²²¹ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü**, s. 54.

²²² ÜZELTÜRK, **1982 Anayasası...**, s.223.

²²³ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.52.

²²⁴ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.56.

- ✓ Yayınlanan yanlış bilgiler için cevap ve düzeltme hakkı tanınmalıdır.
- ✓ Sistematik şekilde özel hayatı ihlâl eden yayımlar yapan yayın grupları için ekonomik cezalar öngörülmelidir.
- ✓ Kişileri izleyerek, fotoğraflarını çekmek, filme almak veya kaydetmek gibi davranışlarla onların özel hayatlarından bekledikleri huzuru sürdürmelerine engel olmak veya bu şekilde zarar vermek yasaklanmalıdır.
- ✓ Paparazzinin ihlâl ettiği veya kayıt için görsel ve işitsel araçlar kullanıldığı ve aksi hâlde elde edilmesi mümkün olmayan durumlarda doğrudan fotoğrafçıya veya ilgili kişilere karşı mağdur tarafından özel hukuk davası açılmasına izin verilmelidir.
- ✓ Kişinin özel hayatına ilişkin bilgi veya fotoğraf yayımlanmak üzere ise, mahkeme kararı ile bu bilgi veya fotoğrafların yayımlanmasına karşı tedbir alabilme olanağı getirilmelidir.
- ✓ Medyanın kendi bünyesinde, kişinin özel hayatının ihlâli veya düzeltmelerin yayımlanması konusunda şikayetlerin yapılabileceği, kurumları oluşturması özendirilmelidir.

Basın özgürlüğü karşısında özel hayatın gizliliğinin korunması sorunu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. maddesi ile özel hayatın korunmasını düzenleyen 8. maddesi arasında bir denge kurulmasını gündeme getirmektedir. Yine, Sözleşmenin 10. maddesinin ikinci fıkrasında ifade özgürlüğünün sınırlama sebepleri arasında başkalarının şöhret ve haklarının korunması ve gizli haberlerin ifşasına mani olunmasının yer alması özel hayatın, genel olarak ifade özgürlüğü karşısında, özel olarak ise, basın özgürlüğü karşısında korunması gerektiğini ortaya koymaktadır²²⁵.

Basın, kişilerin özel hayatlarına ilişkin faaliyetlerini kamuya nakledeken, kamuoyunun öğrenme, aydınlanma ve kanaat edinme hakkı olarak belirlenen kamu yararı amacıyla hareket etmektedir. Dolayısıyla, basının kamuyu ilgilendiren olaylar ve

²²⁵ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.57.

kişiler hakkında bilgi vermesi üstün nitelikte bir kamu yararına dayandığında, bu açıklamalar kişilerin özel hayatlarına müdahale teşkil etse bile hukuka aykırı kabul edilmeyecektir²²⁶. Basın yoluyla kamu yararına ilişkin açıklamaların kapsamı bakımından, açıklamaya konu olan kişilerin toplumda işgal ettikleri yerin ve üstlendikleri görevin büyük önemi vardır. Zira kişilerin kamuya mal olmuş veya kamuya mal olmamış kişiler olması bakımından, basın yoluyla kişilerin özel hayatlarına yönelik müdahalenin kapsamı ve sınırları değişmektedir²²⁷.

Kamuya mal olmamış kişiler, belirli nedenlerle kamunun ilgisini üzerinde toplamayan ve kendileri hakkında haklı bir bilgi edinme ihtiyacı duyulmayan kişilerdir²²⁸. Bu kişilerin özel hayatlarına ilişkin faaliyetlerinin gizliliği ve korunması hakkı hiçbir sebeple ihlal edilmemelidir. Kamuya mal olmamış bir kişinin özel hayatına yönelik basın açıklamaları hukuka aykırıdır. Bu kuralın istisnası ise, kamuya mal olmamış bir kişinin özel hayatına ilişkin durumları bizzat yayımlaması veya basın yoluyla yayımlanmasına izin vermesi halinde yapılan açıklamalar hukuka uygun olacaktır²²⁹.

Kamuya mal olmamış bir kişinin, basının görev alanına giren ve açıklanmasında kamu yararı bulunan bir olay ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunduğunda, bu kişi kamuoyunun geçici olarak dikkatini çeken kişi konumuna gelmektedir²³⁰. Mesela; bir kişi, toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılma, cinayet, trafik kazası, genel ahlak ve aile düzenine karşı işlenmiş bir suçun faili veya mağduru olmak şeklinde kamuoyunun geçici olarak dikkatini çekebilir. Bu kişiler hakkında haber niteliği taşıyan ve kamuyu bilgilendirme amacı güden basın açıklamaları, meydana gelen olay ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı bilgileri kapsadığı sürece hukuka aykırı olmayacaktır²³¹. Mesela, bir cinayetin failinin daha önce de sabıkasının olduğu, mağdur ile aralarında daha önce de husumet olduğu açıklanabilir. Ancak bu kişi hakkında bir kadınla evlilik dışı ilişkisinin olduğu, ailesindeki diğer kişilerinde sabıklarının olduğu şeklinde

²²⁶ OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR, **Kişiler Hukuku**, s. 177;
ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, s. 464; Özek, s. 249.

²²⁷ OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR, **Kişiler Hukuku**, s. 182;
ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, s. 471-472.

²²⁸ ŞEN, **Devlet ve Kitle İletişim...**, s. 244.

²²⁹ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s. 251.

²³⁰ KILIÇOĞLU, **Kişilik Haklarına...**, s. 160.

²³¹ ŞEN, **Devlet ve Kitle İletişim...**, s. 245.

meydana gelen olay ile doğrudan veya dolaylı bağlantısı olmayan basın açıklamaları kişilerin özel hayatına müdahale olarak kabul edilir. Kamuoyunun geçici olarak dikkatini çeken kişilere ilişkin basın açıklamaları süre bakımından da sınırlıdır. Bu tür açıklamalar ancak ilgili olayın güncelliğini koruduğu sürece yapılabilir. Olay aktüalitesini kaybettiğinde ise, bu kişiler basın açıklamalarının konusu olamaz ve artık kamuoyunun dikkatini çekmeyen kişiler arasında yer alırlar²³².

Kamuoyunun sürekli olarak dikkatini çeken kişilerin özel hayat alanları ise kamuoyuna açıldıkları oranda daralır²³³. Bu nedenle görevleri ya da uğraş alanları nedeniyle kamuya mal olmuş kişiler, özel hayatlarının bir kısmını kaybederler²³⁴. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararları da bu yöndedir. Mahkeme birçok kararında, politikacılar için kabul edilebilir eleştiri sınırının diğer bireylere göre daha geniş olması gerektiğini ileri sürmüştür²³⁵.

Ancak kamuoyunun dikkatini sürekli olarak çeken kişilerin özel hayatlarına yönelik her müdahale haklı kabul edilmez. Bu müdahalenin meşru sayılabilmesi için, saldırıya muhatap olan kişinin özel hayatının gizliliği hakkına nazaran üstün nitelikte bir kamu yararının bulunması gerekmektedir²³⁶. Bu bağlamda, kamuoyunun devamlı olarak dikkatini çeken bir kişinin esini aldatması, kumar oynaması veya geç saatlere kadar eğlenmesi tek basına basın ve yayın organlarının bu olayları kamuya yansıtması için yeterli değildir. Ayrıca, bu olayların o kişinin is hayatını etkileyerek toplumun tümünü ya da bir kısmını ilgilendirir bir nitelik kazanması gerekmektedir. Örneğin, önemli bir kamu görevlisinin cinsel hayatındaki faaliyetleri kamu yararını doğrudan ilgilendirmiyorsa, basının bu hususu topluma yansıtması gerekir. Bununla birlikte kişinin kamu görevlisi olmasının kendisine sağladığı yetkileri suiistimal ederek cinsel hayatına ilişkin faaliyetlerde bulunmasında, üstün bir kamu yararı söz konusu olacağından, bu hususun kamuya yansıtılması özel hayat hakkına müdahale olarak değerlendirilemez²³⁷.

²³² KILIÇOĞLU, Şeref, *Haysiyet...*, s. 160.

²³³ KILIÇOĞLU, *Kişilik Haklarına...*, s.158.

²³⁴ GÖZÜBÜYÜK / GÖLCÜKLÜ, *Avrupa İnsan Hakları...*, s.336.

²³⁵ SALİHPAŞAOĞLU, *Basın Özgürlüğü...*, s.59.

²³⁶ ÖZTAN, Bilge, *Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar*, 10. Bası, Turhan Kitabevi Hukuk Yayınları, Ankara, 2001, s.136.

²³⁷ ŞEN, *Devlet ve Kitle İletişim...*, s.240-241.

“Özel hayatın gizliliği hakkı” ile “üstün nitelikte bir kamu yararı” arasındaki çatışma dengeli bir şekilde çözümlenmelidir²³⁸. Basın yoluyla kişilerin özel hayatlarına yönelik açıklamaların hukuka uygun kabul edilebilmesi için, yapılan açıklamaların üstün nitelikte bir kamu yararı amacına yönelik uygun bir araç niteliğinde olması gerekmektedir²³⁹. Açıklamanın kamu yararına yönelik uygun bir araç olarak kabul edilebilmesi için, şekil ve içerik bakımından gerçeklik, güncellik, konu ile ifade arasındaki fikri uygunluk (üslup) kriterlerine de uygun olması gerekmektedir²⁴⁰.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi *Craxi v. Italy* davasında yargı kararıyla telefonları dinlenen bir politikacının telefon görüşmelerinin basın tarafından açıklanmasını, devletin yükümlüklerini yerine getirmemesi nedeniyle, özel hayata müdahale olarak kabul etmiştir. Mahkeme bu kararında, kamuoyunun devamlı olarak dikkatini çeken politikacının esi, avukatı ve arkadaşlarıyla yaptığı çok özel konuşmalarının basın yoluyla yayımlanmasını, devletin özel hayatın korunması konusunda üzerine düşen pozitif yükümlülükleri yerine getirmemesi olarak değerlendirmiştir. Ülkemizde de benzer olaylar yaşanmıştır. Bunlardan biri Alaattin Çakıcı'nın bazı kişilerle yaptığı telefon görüşmelerinin tam metin olarak gazete ve televizyonlarda yayımlanmasıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu kararı karşısında telefon konuşmalarının basında yer almasının “özel hayatın gizliliği” hakkını ihlâl ettiği açıktır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti “özel hayatın gizliliği hakkı”nı sağlayacak pozitif yükümlülükleri yerine getirmesi gerekmektedir²⁴¹. Nitekim Türk Ceza Kanununun 132/2 maddesinde kişiler arasındaki haberleşme içeriklerini hukuka aykırı olarak ifşa etmek suç olarak kabul edilmiştir.

Ülkemizde araştırmacı gazetecilik adı altında, kamuya mal olmuş kişilerle, sıradan vatandaşlar arasında ayırım yapılmaksızın özel hayatlar ihlâl edilmekte, suç işlediği iddia edilen kişiler tahrikçi ajanlar kullanılarak kayda alınmakta ve haklarında henüz bir dava dahi açılmamış kişiler kamuoyu önünde suçlu olarak ilân edilmektedir. Kitle iletişim araçlarının kişilerin özel hayatlarına yönelik ihlâlleri, özel hayat hakkının hiçe sayılması dışında çok trajik olaylara da sebep olmaktadır. Büyü bozduğu iddia

²³⁸ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s. 248.

²³⁹ KILIÇOĞLU, **Şeref, Haysiyet...**, s. 162.

²⁴⁰ İÇEL / ÜNVER, **Kitle Haberleşme...**, s. 285.

²⁴¹ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.60.

edilen bir kişinin, tahrikçi ajan kullanılarak bir kadına sarkıntılık ettiğinin gizli kamerayla tespit edilmesinden sonra, intihar etmesi; Prenses Diana'nın ve Mısırlı sevgilisi Dodi el- Fayed'in, Fransa'da paparazzilerden kaçarken geçirdikleri trafik kazasında ölmeleri; son yıllarda ülkemizde popüler olan kadın programlarından sonra islenen cinayetler ve gerçekleşen intiharlar özel hayatın kitle iletişim araçları tarafından ihlâl edilmesinin ortaya çıkardığı trajik olaylara verilebilecek yüzlerce örnekten sadece bazılarıdır²⁴².

3.1.1.3. Kişinin Adı ve Resmi

İsim, kişileri diğer kişilerden ayıran ve toplumsal ilişkilerde onu belirleyen bir işarettir. Resim ise bir insanın özelliklerini gösteren simgelerden biridir.

Kişinin adı da, kişilik hakkının konusuna giren manevî kişisel değerler içinde yer alır. Yalnızca gerçek anlamdaki ad değil, kişiyi ve ailesini toplum içinde tanıtmaya yarayan, simgeler, ün, arma, rozet gibi değerler de kişilik hakkının korunmasından yararlanır²⁴³. Bu bağlamda kişinin adına yönelik saldırılar basın özgürlüğünün bir başka sınırını oluşturur. İsmine yönelik saldırılar genellikle haksız bir şekilde başkasının adının kullanılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bir yazarın adının başkası tarafından kullanılması buna örnek olarak verilebilir²⁴⁴.

Manevî kişisel değerlerden bir diğeri kişinin resmidir. Resim, kişinin dış hayata yansıyan ve onu öteki kişilerden ayıran görünümüdür. Kişi bu görünümüne saygılı olmalarını öteki kişilerden isteme yetkisine sahiptir. Kişilik hakkından kaynaklanan bu yetkiye dayanarak, kişi resminin çekilmesini, yapılmasını, basılmasını, yayımlanmasını ve dağıtılmasını yasaklayabilir²⁴⁵.

Kişinin izni olmaksızın resminin çekilmesi, yapılması, yayımlanması, çoğaltılması, dağıtılması ve sergilenmesi gibi saldırılara karşı kişi hukuk tarafından korunur. Ancak bir kişi her zaman resminin çekilmesini ve yayımlanmasını yasaklayamaz. Yasaklama yoluna başvurabilmesi için resim çekme veya yayımlama eyleminin, kişinin kişilik hakkını ihlâl edici nitelikte olması gerekir. Bazı hâllerde resmin çekilmesi ve yayımlanması, kişinin izni olmasa bile bu nitelikte sayılmaz.

²⁴² SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.62.

²⁴³ ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, s.412.

²⁴⁴ İsmine korunması için bkz. ÖZTAN, **Sahsın Hukuku**, s.168-172.

²⁴⁵ ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, s.413.

Örneğin; basın toplumsal olaylar hakkında bilgi verirken, kişilerin özel hayatlarına saldırı niteliği taşımadığı sürece basın ve yayın organlarında kişilerin resimlerinin yayımlanması, kişilerin katıldıkları geçit törenleri, genel toplantılar ve günlük olaylarda çekilmiş olan resimlerin yayımlanması, topluma mal olmuş devlet adamlarının, sanatçıların, sporcuların, bilim adamlarının resimlerinin çekilmesi ve yayımlanması kişi tarafından yasaklanamaz²⁴⁶.

Kişinin adına ve resmine yönelik saldırılar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından özel hayatın gizliliği hakkı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bizce kişinin adına ve resmine yönelik saldırılar, kişinin sadece ekonomik haklarını ihlâl etmediği müddetçe özel hayatın gizliliği hakkı içerisinde ele alınmalıdır. Çünkü pratikte özel hayata yönelik saldırılar ağırlıklı olarak kişinin resmi, görüntüsü ve adı kullanılarak gerçekleştirilmektedir²⁴⁷.

3.2. Basın Özgürlüğünün Diğer Önemli Çıkarlar Uyarınca Sınırlanması

3.2.1. Devletin ve Kamusal Menfaatlerin Korunması

Basın özgürlüğün bir diğer sınırı da devletin ve toplumun korunmasıdır. Bu bağlamda özgür düşünce, bir devletin ve toplumun kendisini koruma hakkı ile bağdaşmıyorsa, onun, kendisinden daha üstün olan bu değerlere boyun eğmesi gerektiği ileri sürülmüştür²⁴⁸. Ancak çağdaş demokrasilerde bu iki değer arasındaki çatışma, değerlerden birisinin ötekine boyun eğmesi ile değil bu değerlerin birbirleriyle uzlaştırılmasıyla çözülmektedir²⁴⁹.

Şunu belirtmek gerekir ki, devlet denilen siyasal organizasyon, kendi temel yapısını ve varlığını korur. Bu açıdan, her devletin ceza kanunlarında, devletin temel yapısını ve onun bir unsurunu oluşturan toplumu korumayı amaçlayan normatif düzenlemeler mevcuttur²⁵⁰. Devletin ve toplumun korunmasına yönelik ağır müeyyideler içeren bu normatif düzenlemeler, hem önemli bir fonksiyonu yerine

²⁴⁶ ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, s.415-416.

²⁴⁷ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.51.

²⁴⁸ SCHAUER, Frederick, **İfade Özgürlüğü, Felsefi Bir İnceleme, Çev. M. Bahattin SEÇİLMİSOĞLU**, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, Ankara, 2002, s.257.

²⁴⁹ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.63.

²⁵⁰ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s.406.

getirmektedirler, hem de kişi hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılması yönünden kaypak, belirsiz ve siyasal etkilere açık bir nitelik taşımaktadırlar²⁵¹.

İster kendi içinde amaç, isterse diğer değerlerin aracı olarak görülsün, ifade açıklama özgürlüğü bir toplumda korunması gereken tek değer değildir²⁵². Devletin ve toplumun korunması da ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü kadar önemlidir. İfade özgürlüğünün ve onun özel bir türünü oluşturan basın özgürlüğünün, devletin ve toplumun korunması gibi başka değerlerle çatışması durumunda, bu değerlerden herhangi birisini diğerini feda etmek yerine, bunlar arasında bir uzlaşmanın sağlanması gerekmektedir. Ancak sorunun, siyasal sistem, siyasal tutum ve tercihlerle ilgili oluşu özgürlük ve korunan bu değerler arasında bir denge kurulmasını ve uzlaşma sağlanmasını zorlaştırmaktadır²⁵³. Bu nedenle çatışan değerler arasında bir denge kurulurken siyasal tutum ve tercihler bir kenara itilmeli, hak ve özgürlüklerin kullanıldıkları ortam ve koşullar göz önüne alınmalıdır²⁵⁴.

Basın özgürlüğünün sınırlanma sebepleri arasında yer alan milli güvenlik, kamu düzeni ve kamu güvenliği kavramları birbirleriyle bağlantılı olmakla beraber, genel ve soyut nitelikte olmalarından dolayı içeriklerinin tanımlanması zor kavramlardır. Anayasa Mahkemesi ise, bu kavramların niteliklerine ilişkin birbiriyle çelişen kararlar vermiştir. Mahkeme bir kararında, "...amme emniyeti (kamu güvenliği) amme intizamı (kamu düzeni) mülahaza gibi deyimler ve sözcükler itiraz yoluna başvuran mahkemenin kararında ileri sürüldüğü gibi kesinlik taşımayan yoruma muhtaç, kişilerin bakış açılarına göre değişiklik gösteren sözcüklerden ibaret olmayıp tersine anlamları uygulamalarla belirlemiş, hukuk ve Anayasa diline girmiş kavramlardandır. ...Hukuk diline ve kanunlara girmiş ve üstelik bir kısmı Anayasada yer almış bu terimlerin anlamının yoruma muhtaç olduğundan ve kişilere göre değişebileceğinden söz edilerek ve bu gibi nedenlere dayanılarak kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülemeyeceği şüphesiz bulunmaktadır" şeklinde karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi kısa bir süre sonra vermiş olduğu başka bir kararında ise, "...milli güvenlik ve kamu

²⁵¹ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s.407.

²⁵² ARSLAN, Zühtü, **ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü, Liberal Düşünce Topluluğu**, Ankara, 2003, s.29.

²⁵³ ÖZEK, **Basın Hukuku**, s.407-408.

²⁵⁴ KABOĞLU, İbrahim Ö., **Özgürlükler Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2002. s.88.

düzeni uygulayıcıların kişisel görüş ve anlayışlarına göre genişleyebilecek, öznel yorumlara elverişli, bu nedenle de keyfiliğe dek varabilir çeşitli ve aşamalı uygulamalara yol açacak genel kavramlardır” şeklinde aksi yönde karar vermiştir²⁵⁵.

Tüm bunların yanında devletin iç karışıklıklara ve dış saldırılara karşı korunması amacıyla aşağıdaki suçlar saptanmıştır:

1. Ülke güvenliğini tehlikeye düşürebilecek haberlerin yayınlanması suçtur. Bu yasaklara aykırı eylemler, yerine göre, vatana ihanet veya casusluk suçlarını oluşturur.
2. Askeri sırların açıklanması,
3. Devlet sırlarının ve resmi sırların açıklanması,
4. Gizlilik kararı alınmış Meclis oturumlarının ve diğer kamuya kapalı resmi toplantıların açıklanması,
5. Adaletin yolunda işlemini engelleyebilmesi nedeniyle yayınlanması yasak yargılama işlemlerinin ve haberlerinin yayınlanması,
6. Kamu düzenini bozucu yalan haberlerin kasten yayını,
7. Toplum meşru kamu otoritesine karşı isyan ve ihtilale götürecekt yayımlar,
8. Yasama organına, devlet başkanına hakaret ve bunlara saldırı,
9. Ulasa ve yabancı uluslara hakaret,
10. Anarşizmi, suç ve suçluları övme, suç işlemeye kışkırtma,
11. Dinlere hakaret,
12. Savaşı, ırkçılık, cebir ve suç yolunu kullanarak sınıf mücadelelerini tahrik hususunda propaganda yapmak,
13. Doğumlar aleyhinde propaganda yapmak,

²⁵⁵ AKKURT, **Basın Özgürlüğü...**, s.184.

14. Askerleri itaatsizliğe teşvik,

15. Kamu otoritesini temsil edenleri tahkir ve bunlara saldırı²⁵⁶.

Milli güvenlik kavramı, genel olarak bir ülkenin iç ve dış güvenliğinin korunması konularını kapsamaktadır²⁵⁷. Dış güvenliğin korunması, savaşta ya da barışta yabancı devletlerden gelecek tehditlere ve saldırılara karşı; iç güvenliğin korunması ise, devletin iç barışı sağlamasını, iç barışı tehdit eden unsurlar (silahlı ayaklanma, terörizm, ağır şiddet olayları) varsa bunları ortadan kaldırmayı ve bunlarla mücadeleyi öngörmektedir. Milli güvenliğin korunması için alınacak önlemler ile bu önlemler alınırken temel hak ve özgürlüklere getirilecek sınırlamalar arasındaki dengeyi kurma, günümüzde devletlerin karşılaştıkları bir ikilemdir²⁵⁸. Bu bakımdan, devletlerin hem kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak, hem de milli güvenliğe yönelik tehlikeleri önlemeye çalışmak şeklinde karşılaştıkları çıkmaz, çatışan devlet ve kişi çıkarları arasında bir dengenin kurulmasında, özellikle alınan tüm önlemlerde amacın temel hak ve özgürlüklerin korunması olduğu prensibiyle hareket edilmesi suretiyle çözülebilecektir²⁵⁹.

Temel hak ve özgürlüklere getirilecek bir sınırlamanın milli güvenlik gerekçesiyle yapıldığından söz edebilmek için, sınırlama, devlet tüzel kişiliğini korumak amacıyla yapılması gerekir. Ayrıca milli güvenliğin tehlikeye düştüğü gerekçesiyle yapılacak olan sınırlamanın konusu, ülkenin tamamını ilgilendirmelidir. Bu nedenle basın yoluyla düşüncelerin açıklanması ve yayılmasına yönelik, ülkenin belirli bir bölgesinde milli güvenlik gerekçesine dayanılarak özel sınırlamalar getirilemeyecektir. Ayrıca milli güvenlik kavramına ideolojik bir anlam yüklenerek, herhangi bir ideolojinin veya siyasi felsefenin milli güvenlik gerekçesiyle korunması ve korunan bu düşüncelere yönelik basın yoluyla görüş ya da eleştirilerin yine milli güvenlik gerekçesiyle açığa vurulması da yasaklanamayacaktır²⁶⁰.

²⁵⁶ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, *Basın Hukuku*, s.111.

²⁵⁷ AKGÜL, Mehmet Emin “**İfade Özgürlüğünün Tarihsel Süreci ve Milli Güvenlik Gerekçesiyle İfade Özgürlüğünün Kısıtlanması**”, AÜHFD, C. LXI, S. 1, Ankara, 2012, s. 32.

²⁵⁸ AKGÜNER, Tayfun “**Milli Güvenlik Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler**”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, C. VI, S. 1-3, 1985, s. 14.

²⁵⁹ TUNÇ, Hasan: “**2001 Yılı Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Milli Güvenlik ve İnsan Hakları İlişkisi**”, GÜHFD, C. III, S. 1-2, Haziran-Aralık 1999, s.206.

²⁶⁰ TANÖR, Bülent, *Siyasi Düşünce Hürriyeti ve 1961 Anayasası*, İstanbul, Öncü Kitabevi,

2001 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle basın özgürlüğünün sınırlama sebepleri arasına devletin ve kamusal menfaatlerin korunması amacına yönelik olarak Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün korunması sebepleri de eklenmiştir. Cumhuriyetin temel nitelikleri kavramının içeriği, 1982 Anayasası'nın 2. maddesinde, “*Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir*” şeklinde düzenlenmiştir. Burada belirtilen kavramlar ve bu maddenin yapmış olduğu atıf nedeniyle başlangıç metninde belirtilen ilkeler, son derece genel ve soyut, kapsamları belirsiz, birçoğunun üzerinde uzlaşma bulunmamakta ve doktrin ve uygulamada eleştiri ve tartışmalara konu olmaktadır²⁶¹. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü kavramı ise, devletin dış bağımsızlığının ve ülke bütünlüğünün korunması, ülkede azınlık yaratılmasının önlenmesi, bölgecilik ve ırkçılık yasağı ve eşitlik ilkesinin korunması hususlarını kapsamaktadır²⁶².

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ifade özgürlüğü için öngörülen başkalarının şöhret ve haklarının korunması ve ahlâkın korunması dışındaki sınırlama sebepleri bu kategori içerisinde değerlendirilebilir. Bu sebepler; ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü, kamu güvenliğinin korunması, nizamın sağlanması, suç islenmesinin önlenmesi, gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması ve sağlığın korunmasıdır²⁶³.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde belirtilen bu sınırlama sebepleri oldukça soyut niteliktedir. Kullanılan kavram ve ifadelerin içeriklerinin kolay tespit edilememesi, sınırlamaları kolayca istisna olmaktan çıkarıp kural hâline dönüştürülebilmesi tehlikesini ortaya çıkarmaktadır. Sözleşme hukukuna göre, üye devletlerin sınırlama sebeplerinin tespitinde olduğu gibi, içeriklerinin tespitinde de takdir yetkilerinin olması bu duruma çanak tutmaktadır. Sözleşmenin 56. maddesinin dördüncü fıkrasına göre, “*Bu Sözleşmenin hükümleri sözü geçen ülkelerde yerel şartlar*

1969, s.148-149.

²⁶¹ Belirtilen ilkeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., ÖZBUDUN, **Türk Anayasa Hukuku**, 14.bsk., Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 73-156.

²⁶² SOYSAL Mümtaz, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, 9. bsk., İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1992,s.180-187.

²⁶³ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.64.

dikkate alınarak uygulanır.” Ancak bu yetki tüm sınırlama sebepleri için eşit genişlikte olmayıp her somut olayda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından denetlenmektedir. Mahkeme bu denetimi yaparken düşünce özgürlüğü ve düşünce özgürlüğü kapsamında kabul ettiği basın özgürlüğü için istikrarlı bir biçimde kullandığı çeşitli ilkeler geliştirmiştir²⁶⁴.

1. Aleniyet Kazanan Bir Bilginin Yayımının Yasaklanamaması:

Maddede belirtilen sınırlama sebeplerinden hareket edilmesi, tek basına sınırlamanın Sözleşmeye uygun olduğunu göstermez. Sınırlamanın Sözleşmeye uygun olabilmesi için, maddede belirtilen amaçlara hizmet etmesi, demokratik bir toplumda gerekli olması ve sosyal ihtiyaç baskısı oluşturması gerekmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ve Mahkeme uygulamalarında ulusal güvenlik gerekçesiyle basın özgürlüğünün sınırlandırılabilmesi belirtilmektedir. Ancak ulusal güvenliği tehdit eden bir düşünce açıklamasının Sözleşmenin koruması dışında kalabilmesi için söz konusu sınırlamanın aynı zamanda demokratik bir toplumda gerekli olması ve sosyal ihtiyaç baskısı oluşturması gerekmektedir. Bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, ulusal güvenliğe aykırı olan fakat halihazırda elde edilebilen ya da büyük oranda dağıtılan (aleniyet kazanan) bir bilgiyi içeren yayınların toplatılmasını, hem demokratik bir toplumda gerekli olma özelliğini taşımadığı, hem de sosyal ihtiyaç baskısı oluşturmadığı gerekçesiyle Sözleşmeye aykırı bulmuştur. Bu karardan da anlaşılacağı gibi, Mahkeme aleniyet kazanan bir bilginin yayımlanmasının yasaklanmasını sözleşmeye aykırı bulmaktadır²⁶⁵.

2. Yayının İçeriğinin Oluşturduğu Potansiyel Tehlikenin Dikkate Alınması:

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi basın özgürlüğü açısından 10. maddede sayılan sınırlama sebeplerine uygun hareket edilip edilmediğini tespit ederken, yayının içeriğinin oluşturduğu potansiyel tehlikenin boyutlarını dikkate almaktadır. Bir düşüncenin ya da yayının salt içerik olarak ulusal güvenliği, toprak bütünlüğünü ya da kamu nizamını ve kamu emniyetini tehdit etmesi, o düşüncenin ya da yayının sınırlandırılmasını, yasaklanmasını haklı göstermez. Aynı zamanda söz konusu düşüncenin ya da yayının oluşturduğu potansiyel tehlike de önemlidir. Düşüncenin ya da yayının

²⁶⁴ Bu bölüm için bkz. SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.64.

²⁶⁵ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü**, s.65.

oluşturduğu potansiyel tehlike belirlenirken, her şeyden önce onun nasıl bir topluluğa hitap ettiği önem arz eder. İdam edilen bir kişi için düzenlenen anma törenine katılmayan bir gazetecinin gönderdiği mesajın törende okunması nedeniyle, mesajı gönderen gazetecinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine bölücü propaganda yapmak suçundan dolayı mahkûm edilmesini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sayısı sınırlı bir katılımcı grubuna okunmuş bir mesajın ulusal güvenlik, kamu nizamı, kamu emniyeti ve toprak bütünlüğü için oluşturduğu potansiyel tehlikenin oldukça sınırlı olması nedeniyle Sözleşmenin ihlâli olarak görmüştür. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bir başka kararında ise, kışlada atmosferin gergin olduğu bir dönemde mecburi hizmetini yapmakta olan kişilerin askerî disiplini zayıflatan bir derginin yayımlanmasına ve dağıtımına katılmaları nedeniyle askerî mahkeme tarafından cezalandırılmalarını ifade özgürlüğünün ihlâli olarak değerlendirmemiştir. Atmosferin gergin olduğu bir dönemde söz konusu sınırlamayı Sözleşmeye aykırı bulmayan Mahkeme, aynı şartların geçerli olmadığı bir başka olayda, tam tersi bir tutum takınarak askerî kışlada askerî bir gazetenin dağıtımının yasaklanmasını, ifade özgürlüğünün ihlâli olarak kabul etmiştir. Birbiri ile çelişik gibi görünen bu iki karar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin her olayı, taşıdığı potansiyel tehlike dikkate alınarak kendi şartları içerisinde değerlendirdiğini açıkça ortaya koymaktadır²⁶⁶.

3. Şiddet Çağrısı İçeren Düşüncelerin Yasaklanabilmesi:

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmede yer alan ulusal güvenlik, kamu nizamı, kamu emniyeti ve toprak bütünlüğü gibi belirsiz her yöne çekilebilecek ifadelerden hareket edilerek yapılan müdahaleleri denetlerken aradığı bir diğer kriter, beyanın ya da yayının içeriğinin şiddete, silahlı mücadeleye veya isyana teşvik niteliğinde olup olmadığıdır. Birçok kararında bu durumu vurgulayan Mahkemeye göre, ifadeler rahatsız edici, sok edici ve abartılı olabilir; hatta saldırgan ifadeler kullanılabilir ve fikirler düşmanca bir üslupla ele alınabilir; yeter ki beyan ya da yayın şiddeti, silahlı ayaklanmayı ve isyanı teşvik etmesin²⁶⁷.

3.2.2. Genel Ahlakın Korunması ve Müstehcenlik

Toplum ahlakını koruma amacıyla şu suçlar saptanmıştır;

²⁶⁶ SALİHPAŞAOĞLU, *Basın Özgürlüğü*, s.66.

²⁶⁷ SALİHPAŞAOĞLU, *Basın Özgürlüğü*, s. 67.

1. Edep ve iffete tecavüz ve müstehcen yayınlar,
2. İntiharların ve yakın akrabalar arasındaki cinsel ilişkilerin yayınlanması,
3. Özel hayatın ve aile hayatının yayınlanması,
4. Kamunun sağlığının korunması aleyhine yayınlar,
5. Çocuk ve gençleri ahlaksızlığa yönettici yayınlar²⁶⁸.

Arapça kökenli olan ahlak kavramı, bir toplum içinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda buldukları davranış biçimleri ve kurallar olarak tanımlanmaktadır²⁶⁹. Ahlâkın korunmasının ifade özgürlüğünün sınırını oluşturması çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Her şeyden önce, yukarıdaki tanım esas alındığında ifade özgürlüğünün ve basın özgürlüğünün sınırlandırılması konusunda, siyasal iktidarın eline sınırsız bir olanak verilmiş olur²⁷⁰. Çünkü bir toplumda yerleşmiş değer yargılarına göre hoş karşılanmayan tüm düşünce açıklamaları ahlâka aykırı olarak kabul edilebilir. Ayrıca ahlak ülkelere, zamana, hatta bir ülkenin farklı bölgelerine göre değişebilen bir kavramdır. Bu nedendir ki, gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, gerekse Amerika Yüksek Mahkemesi ahlâkın korunması amacıyla ifade özgürlüğüne ve basın özgürlüğüne getirilebilecek sınırlamalarda bizim de benimsediğimiz müstehcenlik kavramını esas almaktadırlar²⁷¹.

Ahlâka aykırı yayınlar hemen hemen tüm ülkelerde ifade özgürlüğünün ve basın özgürlüğünün sınırını oluşturmaktadır. Bununla birlikte ahlak ve müstehcenlik kavramları kolay kolay tanımlanabilecek kavramlar değildir. Bu nedenle ahlaka aykırılık ve müstehcenlik tespiti yapılırken kültürel, sosyal ve dinî etkenlerle birlikte halkın yapısı ve yayının hedef kitlesi de mutlaka dikkate alınmalıdır²⁷².

²⁶⁸ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, **Basın Hukuku...**, s.112.

²⁶⁹ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, s.43.

²⁷⁰ ÖZEK, Çetin, **Basın Hukuku**, s.283.

²⁷¹ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.72.

²⁷² SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s.76.

SONUÇ

Gerçek manada demokratik sistem, toplumdaki tüm siyasal yapıların katılımının sağlandığı yönetim biçimleriyle mümkündür. Tabii bu siyasal yapının denetlenmesi, başıboş bırakılmaması gerekir. Sağlıklı bir demokratik sistem ancak bu şekilde sağlanır. Bu denetleme işinde en önemli faktör ise kamuoyudur. Kamuoyu yaptığı denetimle demokratik düzenin idamesini sağlar. Kamuoyunun oluşmasında ve bu denetimin sağlanmasında en önemli unsur ise şüphesiz ki basındır. Bunun üzerine varsa eğer yapılan yanlışlar eleştirilir ve gerekirse düzeltilmesi istenir.

Demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olan ve kamuoyunun oluşumunda önemli bir rol oynayan basın en temel kamusal görevlerinden biri, yönetenler ile yönetilenler arasında bir köprü işlevi görmesidir. Kamu adına denetim görevinin gereği olarak basın, iktidarda bulunanların yanlış politikalarını, kararlarını, ihmallerini ve en genel şekilde siyasal iktidarın kullanılmasını sürekli olarak denetlemek, eleştiri ve uyarılarda bulunmak suretiyle iktidar tarafından yetki sınırlarının aşılmasını önlemektedir²⁷³. Basının, bir takım bilgileri ve fikirleri bildirme zorunluluğunun yanı sıra, halkın da bunları almaya hakkı vardır²⁷⁴. Basın özgürlüğü ise, kamuoyuna siyasi liderlerin fikir ve tutumlarının keşfedilmesi ve bunlara ilişkin bir kanaat oluşturulması için en iyi araçlardan birisini sağlamaktadır²⁷⁵.

Basının Kamuoyu oluşturması, yapılan yanlışları kamuoyu ile paylaşması ise şüphesiz ki basın özgürlüğünü gerektirir. Zira özgür olmayan bir basın tüm bu saydığımız işlevini yerine getiremeyecek ya da taraflı ve baskı altında kalarak yerine getirecek bu da demokratik sistemin aksak bir şekilde devam etmesine neden olacaktır.

Basının ve diğer kitle iletişim araçlarının, yönetimi elinde bulunduranları denetlemek dışında eğlendirme, bilgilendirme, kültür sunumu ve siyasallaştırma gibi fonksiyonları da vardır. Kitle iletişim araçlarının bu fonksiyonları kullanılarak bireylerin eğlence anlayışının, tüketim alışkanlıklarının, siyasal tercihlerinin ve değer yargılarının değiştirilmesi mümkündür. Basının bireyler üzerindeki bu etkisinin fark edilmesi onun taliplilerinin de değişmesine yol açmıştır. Eskiden daha çok gazetecilerin

²⁷³ KAPANİ, **Kamu Hürriyetleri...**, s. 269.

²⁷⁴ Sunday Times/Birleşik Krallık (No.1), Par. 65; Lingens/Avusturya, Par. 41; Observer ve Guardian/Birleşik Krallık, Par. 59.

²⁷⁵ Lingens/Avusturya kararı, Par. 42; Casstells/İspanya, Par. 43.

ve yazarların ilgi duyduğu ve yatırım yaptığı bu sektör günümüzde büyük oranda dev şirketlerin faaliyet alanları içerisinde yer almaktadır. Basının yaşadığı bu dönüşüm onu tarihsel misyonundan da uzaklaştırmıştır. Basının yaşadığı bu dönüşüm ona verilen özgürlüğün geri alınması ve yeniden sansürle baskı altına alınmasını haklı gösteremez. Burada devlete düşen görev basının bir silâh gibi kullanılmasını ve başka değerleri tehdit eder hâle gelmesini engellenmek, bu bağlamda gerekli yasal düzenlemeleri yapmak, basın özgürlüğüne tanınan sınırlar aşıldığında saldırının kaynağının basın olup olmadığına bakılmaksızın gerekli yaptırımları uygulamak olmalıdır²⁷⁶.

Bugün basın özgürlüğü toplumların yaşayışlarında ve bireylerin hayatında en önemli özgürlüklerden biri haline gelmiştir. Siyasal iktidarların basına herhangi bir şekilde müdahalesine karşı gene toplumlar, bireyler ve siyasal güçler bu özgürlüğü koruma mücadelesine girmektedirler. Özgürlüklerin kazanımı, korunması ve sınırlanması ile ilgili karşılıklı mücadeleler basın özgürlüğünde de kuvvetle görülmektedir²⁷⁷.

Bu bağlamda devlete de büyük görev düşmektedir. Basını elinde bulundurmaya ve kendi menfaati doğrultusunda kullanmaya çalışan kişiler, toplumlar, gruplar vs. Varsa şayet devlet bunu önlemekle yükümlüdür. Zira devlet bunu sağlayamazsa basın özgürlüğü kişilerin elindeki bir silaha dönüşür. Ancak bu ihtimal göz önünde bulundurularak basın özgürlüğüne müdahale doğru bulunamaz. Bu ancak basına belli sınırlar çizilerek sağlanır ancak bu yapılırken hakkın özüne dokunmamak çok önemlidir.

Devlet, basın özgürlüğünü sağlamada çok önemli bir yere sahiptir. Basın sadece yönetimi elinde bulunduranlarla paralel duruş sergilediğinde değil, farklı düşünceleri, bilgileri paylaştığında da özgür olmalıdır. İşte bu noktada devlete büyük görevler düşmektedir. İktidarlar sürekli değişir ancak devlet olduğu yerde kalır. Özellikle bu nokta düşünülerek basın özgürlüğünü sağlamak adına devlete bazı pozitif yükümlülükler yüklenmektedir. Bu yükümlülüklerin neler olduğu açıklanan bu çalışmada özellikle belirtilmelidir ki bu özgürlükleri sağlamak devlet açısından bir külfet değil yükümlülüktür. Aynı zamanda basının çıkarlar adına, dönemin iktidarıyla

²⁷⁶ SALİHPAŞAOĞLU, **Basın Özgürlüğü...**, s. 214.

²⁷⁷ DÖNMEZER, BAYRAKTAR, **Basın Hukuku**, s.93.

aynı dili konuşması da görevini gerekli şekilde ifa etmediğinin bir göstergesidir. Bu durumda basın özgürlüğünün basın tarafından kötü niyetli kullanıldığı anlamına gelir.

Basının bugünkü toplum yapısında, vazgeçilmezi olanaksız bir görevi olduğunu kabul etmek ve bu yerine getirilmediği takdirde toplumun bütün kurumlarının işleyişinde bozukluklar olacağını anlamış olmak gerekir. Basında da yerine getirdiği görevin bilinci bulunmalı ve kötüye kullanılmaların sonuçta daima basın özgürlüğünün ve ülkenin aleyhine sonuç vereceği anlayışı yerleşmiş olmalıdır. Bu iki anlayış yerleşmedikçe basın özgürlüğünün her zaman ve her yerde saldırılara uğrayacağı ve böylece yeniden ortaya çıkarılma zorunluluğunun oluşacağını söylemek gerekir²⁷⁸.

Nihayet anlaşılmaktadır ki basın özgürlüğünü sağlamada devletin yükümlülükleri olduğu kadar basının da bazı görevleri bulunmaktadır. Ve unutulmamalıdır ki Anayasal yahut yasal bazda ne kadar düzenleme yapılırsa yapılsın basın çeşitli etkilere maruz bırakılıp, görevini yapamaz hale getirilirse yapılan bu düzenlemeler ancak kağıt üzerindeki yazılı metinlere döner. Bu özgürlüklerin sağlanması yargının da işbirliğiyle devletin atacağı tarafsız ve somut adımlarla mümkün olabilecektir.

²⁷⁸ DÖNMEZER / BAYRAKTAR, **Basın Hukuku**, s. 137.

KAYNAKÇA

- AKGÜL, Mehmet Emin, **İfade Özgürlüğünün Tarihsel Süreci ve Milli Güvenlik Gerekçesiyle İfade Özgürlüğünün Kısıtlanması**, AÜHFD, C. LXI, S. 1, Ankara, 2012
- AKGÜNER, Tayfun, **Milli Güvenlik Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler**, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, C. VI, S. 1-3, 1985
- AKKURT, Ali, **Basın Özgürlüğünün Kapsamı Ve Sınırları**, İstanbul, 2014
- ALTUNEL, Mesude, **Kitle İletişim Hukukunda Tekzip (Cevap ve Düzeltme) Hakkı**, Adalet Dergisi, S. 40, 2011
- ARASLI, Oya, **Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı ve T.C. Anayasasında Düzenlenişi**, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1979
- ARPACI, Abdulkadir, **Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler)**, 2. bsk., Beta Yayınevi, İstanbul, 2000
- ARSLAN, Zühtü, **ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü, Liberal Düşünce Topluluğu**, Ankara, 2003
- ARTUÇ, Mustafa, **5237 Sayılı Gerekçeli, Karşılaştırmalı, Tablolu Türk Ceza Kanunu**, Kartal Yayınevi, Ankara, 2004
- ARTUK, Mehmet Emin / GÖKÇEN, Ahmet / YENİDÜNYA, Ahmet Caner: **Gerekçeli Ceza Kanunları**, 13. bsk., Ankara, Adalet Yayınevi, 2012
- BAYKAN, Metin, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2011
- BAYTAZ, Abdullah Batuhan, **Türk Ceza Hukukunda Müsadere (TCK md.54-55)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009
- BELLİ, Doğan Bülent, **Basın Yolu İle Kişilik Hakkına Saldırılarından Doğan Hukuki Sorumluluk**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2008

BEYAZIT, Selahattin, **Sansür**, Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, C. XIX, İstanbul, Ana Yayıncılık, 1986

BULUT, Nihat, **4709 sayılı kanunla Yapılan Anayasa Değişikliği Çerçevesinde Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması Rejiminin Birey Devlet İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi**, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-4

BÜLBÜL, A. Rıdvan, **İletişim ve Etik**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001

CENDEL, Nur / ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 2008

CENDEL, Nur / ZAFER, Hamide / ÇAKMUT, Özlem, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 5. baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008

ÇANKAYA, Özden / BATUR YAMANER, Melike, **Kitle İletişim Özgürlüğü**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006

ÇEÇEN, Anıl, **İnsan Hakları**, Genişletilmiş Üçüncü Basım, Savaş Yayınları, Ankara, 2000

ÇETİN, Erol, **Açıklamalı İctihatlı Basın Hukuku**, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004

ÇOLAK, Nusret İlker, **Kitle İletişim Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007

DALKILIÇ, Aysun, **Türk Ceza Hukukunda Müsadere**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011

DANIŞMAN, Ahmet, **Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri, Devletin Basın Karşısındaki Aktif Tutumu**, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara, 1982

DÖNMEZER, Sulhi, **Basın ve Hukuku**, Genişletilmiş ve Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976

DÖNMEZER, Sulhi / BAYRAKTAR, Köksal, **Basın Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013

DÖNMEZER Sulhi / ERMAN Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C. II, 10. bsk., İstanbul, Beta Yayınevi, 1994

DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan, **Kişiler Hukuku**, C. II, 12. bsk., Filiz Kitapevi, İstanbul, 2012

ERDOĞAN, Mustafa, **Anayasal Demokrasi (Anayasa Hukukuna Giriş)**, 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997

ERDOĞAN, Mustafa, **Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif**, Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 24, Ankara, 2001

GEZGİN, Suat, **Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basımının Kısa Tarihsel Perspektifi**, İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 18, 2003

GİRİTLİ, İsmet / SARMAŞIK, Jale, **Anayasa Hukuku Genel Esaslar Türk Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2001

GÖKÇEN, Ahmet, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, **Haberleşme Hukuku**, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:292, Ankara, 1970

GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 1. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2000

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref / GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, 11. Ek Protokole Göre Hazırlanıp Genişletilmiş 5. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004

HAFIZOĞULLARI, Zeki, **İnsan Hakkı Olarak Kişilik Hakları ve Kişilik Haklarının Korunması**, AÜHFD, C. XLVI, S. 1-4. 1997

HAKERİ, Hakan, **Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre El Koyma Koruma Tedbiri**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 60, 2005

HELVACI Serap, **Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2001

İÇEL, Kayıhan / ÜNVER, Yener, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2009

İLKİZ, Fikri, **Basın Özgürlüğü ve Hukuk**, Fasikül Dergisi, 2011, S. 14

İSKİT, Server, **Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları**, Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınlarından:2, Ankara, 1943

İZGİ, Ömer / GÖREN, Zafer, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu**, C. I, Ankara, TBMM Basımevi, 2002

KABACALI, Alpay, **Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Basın Sansürü**, 1. Baskı, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları:29, İstanbul, 1990

KABOĞLU, İbrahim Ö., **Özgürlükler Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve

Genişletilmiş 6. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2002

KAPANİ, Münci, **Kamu Hürriyetleri**, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993

KARAGÖZ, Kasım, **İfade Özgürlüğü ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sınırlandırılması Sorunu**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004

KILIÇOĞLU, Ahmet, **Kişilik Haklarına Basın Yoluyla Saldırıların Bakımından Medeni ve Borçlar Kanunumuzda Yapılan Değişiklikler**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 3, 1990

KILIÇOĞLU, M. Ahmet, **Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008

MAZICI, Nurşen, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye’de Basın Özgürlüğü**, (Türk Ceza Adaleti Sisteminin Basın Özgürlüğü Yönünden Yarattığı Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu), İstanbul, 2012

- Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, Cilt: 10, İstanbul, Meydan Yayınları, 1981
- ÖĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / ÖZDEMİR, Oktay, **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 10. bsk., Filiz Kitapevi, İstanbul, 2010
- ÖNGÖREN, Gürsel, **Televizyon Ve Radyoda Kişilik Hakkına Saldırlara Karşı Hukuki Başvuru Yolları**, İstanbul, 1996
- ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, 14. bsk., Yetkin Yayınları, Ankara, 2013
- ÖZER, Attila, **Gereççeli ve 1961 Anayasası ile Mukayeseli 1982 Anayasası**, 2. Baskı, Lazer Ofset, Ankara, 1996
- ÖZEK, Çetin, **Türk Basın Hukuku**, İstanbul, 1978.
- ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005
- ÖZSUNAY, Ergun, **Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu**, 3. bsk. , İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1977
- ÖZTAN, Bilge, **Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar**, 10. Bası, Turhan Kitabevi Hukuk Yayınları, Ankara, 2001
- ÖZTÜRK, Serdar, **Türk Sinemasında İlk Sansür Tartışmaları ve Yeni Belgeler**, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S. 5, 2006
- PERİN, Cevdet, **Tarih Boyunca Düşünce Ve Basın Özgürlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974
- SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar, **Türkiye’ de Basın Özgürlüğü**, Doktora Tezi, Ankara, 2007
- SCHAUER, Frederick, **İfade Özgürlüğü, Felsefi Bir İnceleme**, Çev. M. Bahattin SEÇİLMİŞOĞLU, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, Ankara, 2002
- SOYSAL, Mümtaz, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, 9. bsk. , İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1992

- SUNAY, Reyhan, **Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları**, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, Ankara, 2001
- ŞAHİN, Kemal, **İnsan Hakları Ve Özgürlük Boyutuyla İfade Özgürlüğü (Gerekçeleri ve Sınırları)**, 12 Levha Yayınları, İstanbul, 2009
- ŞAFAK, Ali, **Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**, 4.bsk., Ankara, Selim Kitabevi, 2002
- ŞEN, Ersan, **Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması**, İstanbul, Kazancı, 1996
- ŞENER, Esat, **Hukuk Sözlüğü: Açıklamalı-Madde Atıflı**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2001
- TANÖR, Bülent, **Siyasi Düşünce Hürriyeti ve 1961 Anayasası**, İstanbul, Öncü Kitabevi, 1969
- TEZİÇ, Erdoğan: **Anayasa Hukuku**, 7. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2001
- TİKVEŞ, Özkan, **Basın Özgürlüğü ve Sansür Yasağı**, Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 1980
- TİKVEŞ, Özkan, **Basın ve Basın Dışı Haberleşme Vasıtaları İle Yapılan Yayınlarda Sansür ve 1961 Anayasası**, İÜHFMD, C. XXX, S. 3-4, 1964
- TUNÇ, Hasan, **2001 Yılı Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Milli Güvenlik ve İnsan Hakları İlişkisi**, GÜHFD, C. III, S. 1-2, Haziran-Aralık 1999
- TURHAN, Mehmet, **Gazeteler ve Bayram (Bir Anayasa Mahkemesi Kararının Düşündürdükleri)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ocak-Aralık 1993, Cilt: 48, No:1-4
- ÜZELTÜRK, Sultan, **1982 Anayasası ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Göre Özel Hayatın Gizliliği Hakkı**, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2004
- YANCHUKOVA, Elena, **Criminal Defamation and Insult Law: An Infringement on the Freedom of Expression in European and Post-Communist Jurisdiction**, Columbia Journal of Transnational Law, Volume: 41, 2002-2003

YÜKSEL, Saadet, **Özel Yaşamın Bir Parçası Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Gizliliğine Önleyici Denetim Yoluyla Müdahale**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012

YÜZER, Dilara, **1982 Anayasası'nda Basın Özgürlüğü Karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2013

ZABUNOĞLU, Yahya Kâzım, **(Bir Hukuk ve Siyasal Bilim Problemi Olarak) Devlet Kudretinin Sınırlandırılması**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:185, Ankara, 1963

ZAFER, Hamide, **Basın Özgürlüğü ve Basılmış Eserlerin Toplatılması, Dağıtımının Engellenmesi Ve Basın Kurumunun Kapatılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1988

ZEVKLİLER, Aydın / ACABEY, M. Beşir / GÖKYAYLA, K. Emre, **Medeni Hukuk**, 5. Baskı

ZILLIOĞLU, Merih, **İletişim Bilgisi**, 8. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayın No: 739, Eskişehir, 2003

MACOVEİ, Monica, **İfade Özgürlüğü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nin Uygulamasına İlişkin Kılavuz**, İnsan Hakları El Kitapları, No:2,

DİĞER KAYNAKLAR

<http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/capacitybuilding/publi/materials/1004.pdf>

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5187.html>

www.tdk.gov.tr

<http://www.resmigazete.gov.tr>

www.anayasa.gov.tr

www.abgs.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Zühal ÇETİNTAŞ DİNKÇİ, 1988 yılında Sivas'ta doğdu. İlköğretimi 2002 yılında, lise öğrenimini 2005 yılında Balıkesir/Edremit de tamamladı. Aynı yıl İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazanarak üniversite eğitimine başladı. Bir sene hazırlık okuduktan sonra 2010 yılında lisans eğitimini tamamladı. 2011 yılında İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda yüksek lisansa başladı. 2012 yılında İstanbul Aydın Üniversitesi, Adalet Meslek Yüksek Okulunda Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Aynı yıl Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2014 yılında yatay geçiş yapmış olduğu Yalova Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalında Yüksek Lisansına devam eden Zühal ÇETİNTAŞ DİNKÇİ iyi derece İngilizce bilmektedir.